

Lt.-Generaal H. C. P. DE BRUYN.

1-1783-

Luchtscheepvaartbelangen. *)

(Vervolg van No. 11, blz. 771.)

II. AËROSTIEK.

Evenals zulks het geval is met de aërodynamische toestellen, zoo zijn ook tal van bestuurbare aërostatische luchtschepen ontworpen en beproefd geworden; zelfs werden, reeds een jaar nadat de luchtballon door de GEBR. MONTGOLFIER was uitgevonden, opstijgingen van bestuurbare aërostaten aangekondigd. Een ontelbaar aantal ontwerpen en proefnemingen hebben deze eerste in den loop der laatste 100 jaren opgevolgd, doch van een eigenlijk succes kan men eerst beginnen te spreken omstreeks de helft dezer eeuw, toen GIFFARD (1852) met zijn ballon eene snelheid van 2—3 M. per seconde bij windstilte beweerde bereikt te hebben.

Ik zal deze proefnemingen evenals die van DUPUY DE LÔME (1872), HAENLEIN (1872), GEBR. TISSANDIER (1881) en RENARD en KREBS (1884) stilzwijgend voorbijgaan, aangezien deze uitvoerig beschreven zijn in de uitnemende lezingen van den toenmaligen Kapitein C. DE WIT en van DR. BLEEKRODE, respectievelijk op 28 Oct. 1886 en op 28 Oct. 1893 gehouden in de Vereeniging ter beoefening van de krijgswetenschap.

Met beleefde verwijzing naar deze algemeen toegankelijke verslagen veroorlooven wij ons als uitgangspunt te kiezen den 9^{en} Augustus 1884, den gedenkwaardigen datum volgens de Fransche Academie, waarop door de Fransche officieren RENARD en KREBS met hun bestuurbaren ballon „*la France*” de eerste welgeslaagde luchtreis werd gemaakt; hierbij keerden de luchtreizigers, na in het Park van Chalais-Meudon

*) Literatuur:

L'aërostation militaire en France et à l'étranger, par le Commandant BORNECQUE.

Revue d'Artillerie. Mars 1899.

Jahrbücher für die Deutsche Armee und Marine. Juli 1898.

Verslagen der Marine-Vereeniging. 1891—92.

Neue Mil. Blätter. 1898 en 1899.

Kriegstechnische Zeitschrift. Heft 3, 1899.

Mittheilungen aus dem Gebiete des Seewesens. 1898.

Zeitschrift für Luftschiffahrt u.s.w. Nov. 1897.

La Belgique Militaire. 1898.

Mil. Spect. 1900.

te zijn opgestegen en zich in eene geslotene lijn te hebben bewogen, weder op het uitgangspunt terug. Deze reis, waarbij de ballon eene eigene snelheid van $6\frac{1}{2}$ M. per seconde bereikte, is in den loop van datzelfde en van het volgende jaar nog door een 4-tal even gunstig geslaagde tochten gevolgd, doch sedert heeft men van de zijde der Fransche luchtvaartsschool van geene nieuwe luchtreizen of proefnemingen dienaangaande vernomen. Volgens de jongste berichten echter is de chef dier inrichting, de tegenwoordige Kolonel RENARD, met een nieuw project bezig, waarbij de eigene snelheid van den ballon $12\frac{1}{2}$ M. per seconde zal bedragen en gedurende een 10- à 12-tal achtereenvolgende uren zal kunnen worden behouden. Indien deze belangrijke snelheid, die overeenkomt met 45 KM. per uur, mocht bereikt worden, dan zou, op grond van verschillende statistische gegevens der windsterkten, deze ballon zich 8 van de 10 dagen in elke gewilde richting door het luchtruim kunnen bewegen. Voorwaar een schitterend resultaat! Op het oogenblik is men echter, helaas! nog zoover niet!

Gaan we verder de Fransche aëronauten na, dan verdient vermelding de bekende sportman DE SANTOS-DUMONT, die in het najaar van 1898 met zijn bestuurbaar luchtschip een gunstig geslaagde reis gemaakt heeft. Zijn ballon, ¹⁾ die den sigaarvorm vertoont en eene lengte van 25 M. bij eene grootste middellijn van 3.60 M. heeft, is van een luchtzak voorzien, terwijl twee aluminiumventielen zijn aangebracht, waarvan de één den gas- en de ander den luchttoevoer regelt. In den gondel, die vermoedelijk met het oog op brandgevaar vrij laag, namelijk 10 M. onder den eigen ballon is opgehangen, bevindt zich een petroleum-motor van 3 à $3\frac{1}{2}$ paardenkracht. Als motor was gekozen het type, dat gewoonlijk bij de automobielen wordt gebruikt, namelijk met 2 boven elkaar geplaatste cylinders, en welk type nu voor het eerst bij den ballon toepassing vond. Met behulp van dezen motor, die — met inbegrip van reservoir, carburator, draadklossen voor de elektrische ontsteking, enz., — een gewicht van 70 KG. had, was het mogelijk, om aan de as van den schroefpropellor eene snelheid van 1000 à 1200 omwentelingen per minuut mede te deelen.

Toen de ballon op 20 September 1898 in de Jardin d'Acclimation te Parijs werd opgelaten, draaide hij tijdens het stijgen eenige malen in een cirkel rondom den kabelballon van LACHAMBRE, waarna hij op eene hoogte van 200 M. koers zette naar het Bois de Boulogne. De tocht mag dus als geslaagd beschouwd worden en zou wellicht nog beter voldaan hebben, ware het niet, dat DE SANTOS-DUMONT tengevolge eener averij aan de luchtpomp, waarmede de luchtzak werd gevoed, genoodzaakt was te dalen, aangezien nu de strakke gedaante van den ballon niet kon behouden blijven.

Op 13 November 1899 heeft de Heer DE SANTOS-DUMONT zijne proef herhaald, nadat hij, gegrond op de ervaring van het vorige jaar, zijn

¹⁾ Zie voor de afbeelding: L'Illustration, 1898. N°. 2901, blz. 216.

ballon in enkele opzichten, zooals o. a. den vorm en de stuurinrichting, gewijzigd had. Met dezen nieuwen ballon ¹⁾ heeft DE SANTOS-DUMONT wederom verschillende kringvormige banen rondom den Eiffeltoren afgelegd, om daarna op een voorgenomen punt met gunstigen uitslag eene landing te volvoeren.

Het komt ons intusschen voor, dat deze luchtreizen van DE SANTOS-DUMONT door sommige tijdschriften te hoog worden geroemd, om de eenvoudige reden, dat de eigene snelheid van den ballon niet wordt vermeld, zoodat zij vermoedelijk niet, althans niet ver boven de 6.5 M. zal gaan, waardoor dus de practische waarde dezer luchtreizen niet boven die van RENARD en KREBS staat.

Een ander Fransch ontwerp is dat van GRAFFIGNY, die in zijn 10 M. langen en ± 3 M. wijden ballon, welke weer den sigaarvorm heeft, een motor plaatst, die zijne drijfkracht aan vloeibaar koolzuur ontleent en voorts verbonden is met een gas-accumulator, waardoor bij een spaarzaam gebruik een geregelde gang der machine gewaarborgd is. Voorts bevinden zich achter aan den ballon een schroefpropellor, een breed roer voor het sturen in horizontale richting en twee beweegbare scheeve vlakken voor het regelen der op- en nederwaartsche beweging.

Ten slotte heeft GABRIEL JON een soortgelijk luchtschip ontworpen als GRAFFIGNY, doch hij heeft het ballonnet vervangen door eene vaste zijden buitenvoering, voorts een lutzak toegepast, terwijl het meest karakteristieke van dit ontwerp hierin is gelegen, dat de motor tegelijk den ballon van gas voorziet, terwijl het overtollige gas weer in een accumulator met groot oppervlak in vloeibaren toestand wordt teruggebracht.

Gaan we thans de proeven na, die in de jongste jaren in Duitschland genomen zijn, dan verdient in de eerste plaats vermelding het luchtschip van DAVID SCHWARZ uit *Agram*, dat op 3 November 1897 op het Tempelhoferfeld bij Berlijn werd beproefd. De vorm ²⁾ van den ballon was een cylinder, die aan de voorzijde kegelvormig toeliep en aan de achterzijde vlak was afgesloten; de cylinder had eene middellijn van 13 M., terwijl de geheele ballonlengte 41 M. bedroeg. De ballon was vervaardigd van metaal, nl. van eene aluminiumlegering, waarvan SCHWARZ de vervaardiging te danken had aan de welwillendheid van den Duitschen aluminiumfabrikant KARL BERG te *Lüdenscheid*. Bedenkt men hierbij, dat de aluminiumplaten door klinkbouten aan elkaar verbonden waren, dan mag de constructie van zoo'n reusachtig luchtschip een meesterstuk genoemd worden. Zeer stevig aan den ballon

¹⁾ Zie voor de afbeelding: l'Instantané, Supplément de la Revue Hebdomadaire, 1899. 1e Semestre. N°. 1. Fig. 10/11, en Harper's Weekly, 1899. Vol. XLIII. N°. 2244, blz. 1299.

²⁾ Zie voor de afbeelding: Illustrirte Zeitung, 1897. N°. 2838, blz. 683; Mittheilungen aus dem Gebiete des Seewesens, 1898. N°. V, blz. 368; en Zeitschrift für Luftschiffahrt und Physik der Atmosphäre, Nov. 1897, blz. 292—295.

was de machinekamer verbonden, waarin zich o.a. ook de benzine-motor (systeem-DAIMLER) van 10 paardekrachten bevond, welke volgens de berekening van den Ingenieur SCHWARZ aan het luchtschip eene eigene snelheid van ongeveer 10 M. per seconde zou mededeelen. De motor bracht door middel van drijfriemen 4 schroefpropellers in beweging, waarvan er een aan de linker- en een aan de rechterzijde was aangebracht, om hierdoor het sturen te bewerkstelligen, waarvan er zich een bevond aan de achterzijde en diende om de fijnere bewegingen van den ballon te regelen, terwijl de vierde aan de onderzijde werd aangetroffen ten behoeve van de op- of nederwaartsche beweging.

Met de vulling, die na eenige mislukte pogingen eindelijk slaagde, volgens eene geheim gehoudene methode, verliepen circa 3 uur; het bleek, dat de gasdichtheid van den ballon, die reeds een paar jaar vóór den datum der proefneming afgewerkt was, zeer te wenschen overliet, daar in één nacht ongeveer 300 M³., d.i. $\pm 10\%$, waterstofgas ontsnapte, welke den anderen dag werden bijgevuld. In verband hiermede moest de proef dan ook op 3 Nov. doorgaan, niettegenstaande de weersgesteldheid voor eene eerste proefneming ongunstig te noemen was; aan de Berlijnsche luchtschipperafdeeling werd op dien dag een stevige oostenwind van 6 à 7 M. per seconde waargenomen, doch vanwege de geringe gasdichtheid kon van uitstellen der proef geen sprake zijn.

Aanvankelijk hield men den ballon aan den kabel, om aldus eene goede werking van machine en schroefpropellers te kunnen nagaan; te meer was deze methode van proefnemen gewenscht, omdat de Ingenieur SCHWARZ sedert gestorven en de leiding der proef opgedragen was aan een jong technicus JAGELS, die begrijpelijkerwijs met de inrichting van de verschillende onderdeelen minder vertrouwd was. Nadat de proef op deze wijze gedurende eenigen tijd verliep en de machine aan het luchtschip eene eigene beweging van circa 7 M. kon geven, geraakte de ballon door een rukwind los van zijn kabel en steeg hij snel als vrije ballon omhoog. Hierbij traden nu belangrijke vervormingen in, waardoor niet alleen het gasverlies zooveel grooter werd, maar waardoor ten slotte de drijfriemen van hun wielen liepen en dientengevolge de schroeven buiten werking geraakten. Nadat de ballon eenigen tijd door den wind was weggedreven en JAGELS, met het oog op eene landing, ook nog den ventiel opende, viel hij weldra tusschen *Schöneberg* en *Wilmersdorf* nagenoeg gasledig en met aanzienlijke snelheid op den grond en wist de luchtschipper, door nog tijdig een sprong uit de machinekamer te nemen, te voorkomen, dat hij door het gewicht van den in elkaar stortenden ballon werd verpletterd.

Het is te betreuren, dat de uitvinder niet persoonlijk de leiding der proef met zoo'n kostbaar toestel, waaraan hij zich jaren lang had gewijd en waarmede hij tot in alle details vertrouwd was, op zich heeft kunnen nemen; misschien had hij een zoo noodlottigen afloop als nu het geval was, kunnen afwenden. Intusschen heeft de proef met het gestrande luchtschip bewezen, dat het mogelijk is, om een aluminium-

*Benzine
motor*

*Machine
defect*

ballon van geheel stijven vorm te doen opstijgen, maar ook dat de bezwaren aan het landen verbonden zeer groot zijn, zoodat dus, ten einde daarbij averij te voorkomen, bijzondere voorzorgsmaatregelen zullen moeten in acht genomen worden: reden, waarom het bij proeven op zoo grootsche schaal gewenscht is, deze boven eene uitgebreide watervlakte te nemen en dit te meer, daar de luchtstromingen boven het water gewoonlijk ook regelmatigiger zijn dan boven het land.

Vooraf ook daarom is de proefneming met het SCHWARZ'sche luchtschip verblijdend, omdat, na den ongelukkigen afloop van den tocht met DR. WOELFERT's bestuurbaren ballon op 12 Juni tevoren eveneens op het Tempelhoferfeld, het zich liet aanzien, alsof het vraagstuk der bestuurbaarheid voor eenigen tijd op den achtergrond zou worden gedrongen. De ballon ¹⁾ van DR. WOELFERT had ongeveer den vorm eener omwentelingsellipsoïde (soort van sigaarvorm) met assen van 28 en 8.5 M. Aan het vooreinde was een schroefpropellor met 2 bladen aangebracht voor de horizontale, terwijl er eveneens een onder den bamboegordel aanwezig was voor de verticale beweging. Een roer bevond zich aan de achterzijde van den gondel; hierin was een benzine-motor geplaatst, dezelfde die later bij het luchtschip van DAVID SCHWARZ is gebruikt.

Nadat de ballon, waarvan de inhoud 900 M³. bedroeg, door de manschappen der Berlijnsche luchtschipperafdeeling was gevuld, steeg DR. WOELFERT met den werktuigkundige ROBERT KNABE omhoog. Aanvankelijk ging alles naar wensch en scheen de ballon zich tegen den N.W. wind in te bewegen, toen eensklaps het roer naar beneden viel. De ballon verloor door dat gewichtsverlies aan zijn achterstevan den evenwichtstoestand. Vermoedelijk heeft nu DR. WOELFERT willen dalen en daartoe den ventiel geopend, zonder van tevoren de vlam van den motor te hebben uitgedoofd. Hoe dit ook zij, de ballon ontplofte met een sterken knal, stond in minder dan geen tijd in lichter laaie en viel al brandende met zijne bemanning ter neder, welke beiden dood en verkoold werden weergevonden.

(Wordt vervolgd.)

¹⁾ Zie voor de afbeelding: *Illustrirte Zeitung* 1896. N°. 2782, blz. 500; *Illustrirte Zeitung* 1897. N°. 2816, blz. 775; en *De Huisvriend* 1900. N°. 42, blz. 340.

De Vesting-Artillerie in het Wetsontwerp-ELAND.

NASCHRIFT.

Van bevriende zijde verneem ik, dat enkele punten van het onder bovenbedoelden titel in het vorige nummer van dit Tijdschrift voorkomende stukje nadere toelichting behoeven.

Zoo acht men het een bezwaar van de voorgestelde organisatie van het beheer van het materieel der Vesting-Artillerie, dat zij uitbreiding van het aantal magazijnmeesters medebrengt.

Ter voorkoming van overschatting van dit bezwaar, is het goed den omvang van de noodig geachte uitbreiding nauwkeurig te omschrijven.

De tegenwoordige vredesorganisatie van den Staf der Artillerie geeft aan, dat bij de magazijnen der artillerie, niet tot de Artillerie-Inrichtingen behoorende, dienst doen 15 magazijnmeesters. Trekt men van dit aantal af de twee hoofden der magazijnen te Woerden en te Dordrecht, bestemd voor het opleggen van het artillerie-materieel van het veldleger, voor zooveel dit niet bij de korpsen in gebruik of in enkele tot een der Artillerie-Commandementen behoorende magazijnen opgeborgen is, dan blijkt, dat thans voor het beheer van het materieel, opgelegd in de stellingen en liniën, met inbegrip van de pantserforten, de sperforten en de werken aan de Wester-Schelde, benoodigd zijn 13 magazijnmeesters.

Ook bij het ontwerpen van de voorgestelde organisatie heeft de gedachte voorgezet, dat het fort-materieel, buiten de grenzen van de Vesting Holland opgelegd, zal worden beheerd door de groeps-magazijnmeesters van de naburige stelling of linie of door dien van het Algemeen Verdedigingspark. Dienovereenkomstig zouden de magazijnmeesters, die noodig geacht worden, aldus kunnen worden verdeeld:

de Nieuwe Hollandsche Waterlinie met de Stelling in de Geldersche Vallei, die in de Neder-Betuwe, de werken dienende tot dekking van rivierovergangen aan den IJssel en de Waal en de werken in de Zuider-Waterlinie..... 7 (thans ook 7);

de Stelling van den Helder met inbegrip van het fort op de Harssens..... 1 (thans ook 1);

de Stelling van de Monden der Maas en het Haringvliet en die van 't Hollandsch Diep en het Volkerak tot één vereenigd met inbegrip van het fort aan den Hoek van Holland en met de werken aan de Wester-Schelde..... 1 (thans 2);

en de Stelling van Amsterdam met inbegrip van de forten bij IJmuiden en aan het Pampus..... 5 (thans 2); totaal 14 (thans 13).

Zooals uit het vorenstaande volgt, wensch ik het magazijn „Pantserforten”, hetwelk thans in de organisatie voorkomt, te laten vervallen en komt de uitbreiding van het magazijnmeesters-personeel v.n.l. ten goede aan de Stelling van Amsterdam.

Bovendien blijkt, dat die uitbreiding zelve in het geheel slechts een magazijnmeester omvat.

Neemt men daarbij in aanmerking, dat zooals reeds werd vermeld, een grooter aantal functionarissen, zonder nadeel voor den dienst, van lageren rang kan zijn — thans komen naast 4 luitenants, 6 kapiteins en 3 majoors voor — dan behoeft het m.i. geen verder betoog, dat de met de uitbreiding gepaarde uitgave niet belangrijk behoeft te zijn.

Men verlieze voorts niet uit het oog, dat ook bij de tegenwoordige regeling van het beheer van het materieel, vermeerdering van het aantal magazijnmeesters, dienstdoende in de Stelling van Amsterdam, noodig kan blijken, naarmate die stelling, ook voor wat betreft hare sectorparken en groeppedeps, hare voltooiing nadert.

Ik voeg hier nog aan toe, dat de wijzigingen, welke meerdere magazijnen, in verband met het voorafgaande, in omvang zouden moeten ondergaan, evenals die, welke in de verhouding van de aantallen titularissen van verschillenden rang zouden kunnen worden aangebracht, uit den aard der zaak, eerst gaandeweg, bij voorkeur met het optreden van nieuwe hoofden, zullen moeten tot stand komen.

Eene andere wijziging, van de organisatie der Vesting-Artillerie regimenten, die de aandacht heeft getrokken, is de voorgestelde oprichting van parkcompagnieën.

De tegenwoordige sterkte van het onderwerpelijke wapen is zoo weinig talrijk, dat eene goede en eenigszins langdurige bediening van het vestinggeschut niet voldoende verzekerd is ¹⁾. In menig onderdeel van onze stellingen en liniën wordt dan ook voor oorlogstijd op versterking, te leveren door de Artillerie-Schutterij, gerekend.

En al zal men gaarne toegeven, dat de landweer in het Wetsontwerp ELAND hare taak als legerreserve beter zal kunnen vervullen dan de Schutterij, zoo kan het toch niet ontkend worden, dat ook de militaire waarde van de eerste niet toelaat haar onmiddellijk na de mobilisatie in afzonderlijke afdeelingen in eerste linie te doen optreden. Hoogstens zal die waarde dusdanig zijn, dat zij, zonder nadeel voor het geheel, veroorlooft een gering aantal landweermannen in het vaste geraamte der korpsen op te nemen; daarvoor is echter de aanvullingsreserve van het ontwerp bestemd, zoodat feitelijk voor dienstprestatie dadelijk bij het intreden van den oorlogstijd de landweer niet in aanmerking komt.

Om aan het bezwaar van geringe sterkte tegemoet te komen wordt door mij eene uitbreiding van de Vesting-Artillerie met een 5-tal com-

¹⁾ Vergelijk de mededeeling van den Kapitein J. VERVLOET in dit Tijdschrift op bldz. 289 van dezen jaargang, tweede alinea v. o. en verder.

pagnieën combattanten voorgestaan. Doch zelfs dan nog en gesteund door de landweer in latere perioden van den strijd, zal de artillerie, die niet alleen zelfstandig batterijen moet opwerpen, bewapenen, bedienen en herstellen, maar ook moet voorzien in den dienst van alle organen voor munitie-aanmaak, aanvulling, waarneming, bevels-overdracht en vuurleiding, hare uiterste krachtsinspanning moeten ontwikkelen om op den duur aan redelijke eischen te kunnen blijven voldoen. Men bedenke toch, dat de gezamenlijke lengte der te bezetten stellingen en liniën, zonder de Stelling van 't Hollandsch Diep en het Volkerak en zonder die van Amsterdam, welke laatste alleen reeds een omtrek van ongeveer 80 KM. bezit, ruim 80 KM. bedraagt. Rekenende op eene artilleriebezetting van 25 compagnieën per 40 KM. ¹⁾ komt men, zonder de laatsbedoelde stellingen, reeds tot een benoodigd totaal van 50 compagnieën. Doch ook het bestaande (ontwerp-) voorschrift voor den dienst van de artillerie in het groepsverband doet duidelijk zien, welke groote krachtsontwikkeling van de Vesting-Artillerie zal gevorderd worden. Immers in dat voorschrift wordt bij de regeling van den dienst in de batterij gerekend op twee bedieningen, welke elkander om het etmaal aflossen, terwijl de rustende bediening, die achterwaarts wordt onder gebracht, gedurende 8 tot 10 uren voor andere diensten gebezigd kan worden, als hare toestand zulks gedooft.

Tot voor korten tijd — en wellicht doet men zulks nu nog ²⁾ — rekende men voor de uitoefening van den artilleristischen dienst, met vrij groote getallen, in voorste linie op handlangers van de infanterie, achterwaarts op burgerarbeiders. Terecht heeft men echter, in theorie, met het infanterie-handlangersstelsel gebroken. Of dit ook in de practijk mogelijk zal blijken is evenwel eene vraag, welker bevestiging m.i. alleen mogelijk zal blijken, wanneer, naast vermeerdering van strijdende, vorming van arbeidersafdeelingen wordt tot stand gebracht.

De door de Staatscommissie en de in het Wetsontwerp BERGANSIUS voorgestelde regeling geeft geene afdeelingen, die onmiddellijk ter beschikking zijn. Dadelijk voor den militairen dienst te benutten werkrachten worden alleen verkregen door inlijving en oefening — zij het ook verkorte — reeds in vreedstijd.

Mocht de in het ontwerp voorgestelde inlijving voor korte oefening wettelijk worden vastgesteld, dan zal het m.i. aanbeveling verdienen de parkcompagnieën uit deze categorie van dienstplichtigen samen te stellen. Het dienstplichtige kader van die compagnieën zal dan v.n.l. moeten verkregen worden door overplaatsing van soortgelijk kader der strijdende afdeelingen.

Wel zullen in dat geval de vredesdiensten van de parkcompagnieën geringer zijn, doch tusschen twee kwaden — 20 weken eerste oefening

¹⁾ v. LEITHNER in de Mittheilungen über Gegenstände des Artillerie- und Genie-Wesens, Jahrgang 1899, Heft 9, bldz. 744.

²⁾ Vergelijk de reeds aangehaalde mededeeling van den Kapitein J. VERVLOET.

met eenig herhalingsonderwijs voor gevechtstroepen of eene dergelijke opleiding voor militaire arbeiders — moet men het minst erge kiezen.

Ten slotte nog een kort woord over de vorming van mobiele batterijen Vesting-Artillerie, in de eerste plaats bestemd voor den vesting-oorlog.

In verband met de thans heerschende denkbeelden omtrent de tactiek van de vestingtroepen, is het bepaald noodig de beweeglijkheid van de Vesting-Artillerie zooveel mogelijk te bevorderen. Daartoe kan o.a. strekken het reeds in vredetijd in gebruik geven van materieel aan de korpsen, noodig tot samenstelling van bovenbedoelde batterijen.

Waar nu tegenwoordig tot het materieel der Vesting-Artillerie behooren veldkanonnen van 6 cM. met munitievoorwagens en mitrailleurs M. 90 op veldaffuiten met munitiekarren, ligt het voor de hand te beginnen met de formatie van een zeker aantal mobiele 6 cM.- en mitrailleurbatterijen.

Ook rekening houdende met de sterkte van de jaarlijks te oefenen lichte zal het m. i. gewenscht zijn, per, voor zoodanige formatie in aanmerking komende, compagnie slechts eene batterij samen te stellen. Bij mobilisatie kunnen dan, e. q. na voorziening in de benoodigde trekkracht, gedeelten van die compagnieën b. v. ter sterkte van eene sectie, met de vuurmonden en voertuigen tot een geheel vereenigd, uitrukken.

Dergelijke mobiele batterijen zijn dan te benuttigen, zoowel tot uitzending naar andere stellingen of liniën dan die, tot welke bezetting de betrokken compagnie behoort, als tot detachering bij de troepen te velde, hetzij bij het veldleger zelf, hetzij bij de afdeelingen belast met de kust- of grensbewaking — eene detachering, die zoolang de veldtroepen nog niet beschikken over eigen mitrailleurs, in vele gevallen goede vruchten kan afwerpen.

Met geschut, behoorende tot de z.g.n. versterkte bewapening van liniën en stellingen, reeds in vredetijd mobiele batterijen als bovenbedoeld te formeeren, komt mij, gelet op het daarvoor te onzent beschikbare materieel, behoudens de vorming van enkele mortier- of korte kanonbatterijen, niet wenschelijk voor. Mocht echter te eeniger tijd een niet te zware houwtser van 12 of 15 cM. worden ingevoerd, dan zal het m. i. ernstig overweging verdienen ook met deze geschutsoort mobiele batterijen te vormen.

Wellicht ware daarin zelfs voor ons land eene oplossing te vinden van het veldhouwtservraagstuk, vooral nu ook niet lang geleden weêr gebleken is, dat de uitwerking van steilbaangeschut van kleiner kaliber dan 12 cM. minder bevredigend is.

Q.

Verkennings- en Kondschapsdienst.

(Met eene schetskaart.)

Nu aan den dienst der verkenningspatrouilles sedert kort bij onze cavalerie meer in het bijzonder de aandacht wordt gewijd, kan onderstaande critische verhandeling betreffende het rijden van patrouilles en het aanvoeren van verkenningsdetachementen, — welke verhandeling deel uitmaakt van eene studie over den strategischen veiligheidsdienst naar het klassiek, bijna eenig voorbeeld, door de Fransche cavalerie gedurende het Eerste-Keizerrijk gegeven —, wellicht eenig nut afwerpen.

Het is om die reden, dat wij haar publiceeren. Al moeten namelijk, zoowel in vlot rijden als in het afleggen van groote afstanden binnen een betrekkelijk klein tijdsverloop onafwijsbare voorwaarden worden gezien, waaraan de bij den vorenbedoelden dienst betrokken organen der ruitery behooren te voldoen, zoo vordert de verkenningsdienst in den commandant van elke cavalerie-afdeeling hoe klein ook, nog andere even onmisbare eigenschappen. Een juiste blik op den oogenblikkelijken toestand, waarin de vijand, zoowel als de eigen partij zich bevinden; eene zorgvuldige en practische waardeering van de gesteldheid van het terrein met betrekking tot de te vervullen taak; tactische oordeelscherpte, naast omvangrijke vakkennis; een vast karakter; een besluitvaardige geest; eene groote mate van handigheid en stoutmoedigheid, gepaard aan eene onverstoerbare tegenwoordigheid van geest, ziedaar onder meer eigenschappen, die den onvervaardigen, onvermoeiden en vlotten ruiter nog bovendien moeten sieren.

Als het navolgende ter zake aan den lezer eenig nieuw gezichtspunt openen, dan wel zijne meening bevestigen kan ten aanzien van de vereischten om zulk eene opdracht tot een goed eind te brengen, dan is de genomen moeite ruimschoots beloond.

Die van het voorspel meer wil weten of zich tot nadere studie opgewekt gevoelen mocht, raadplege FOUCART's Campagne de Prusse, waarin een schat van leering ook op dit gebied verborgen ligt.

In den avond van den 22^{en} October 1806 dan stond het 4e Fransche korps (SOULT), omstreeks 10 KM. van Maagdenburg verwijderd, op den linkeroever van de Elbe en à cheval van de twee groote straatwegen, die over Helmstadt en Neu-Haldensleben naar Hannover leiden, in stelling. De 1e divisie was gevestigd te Irxleben, de 2e te Hermsdorf, het korps-

hoofdkwartier te Hohenwarsleben, terwijl de 3e divisie, voorwaarts van Olvenstadt geposteerd, met twee bataljons lichte infanterie en een brigade van de 4^e dragonder-divisie Neustadt — een der voorsteden van Maagdenburg — bezet hield, van waar zij voorposten tot het glacis van de vesting vooruitgeschoven had.

Op den linkeroever was de insluiting der vesting voltooid, daar de voorposten van het 1^e korps (BERNADOTTE), welke stroomopwaarts geplaatst waren, thans verband hielden met die van het 4^e korps.

De Maarschalk SOULT had zijn lichte ruitery ¹⁾ voorwaarts van Wollmirstadt stelling doen nemen, om in noordelijke richting te eclaireeren en zich in het bezit te stellen van alle overvaartsmiddelen, welke stroomafwaarts op de Elbe aangetroffen werden. Verkenningdetachementen waren afgezonden langs al de wegen, die naar Brunswijk en Hannover voerden, ten einde inlichtingen te verkrijgen betreffende de colonne van den HERTOG VAN WEIMAR.

Deze voorhoede van het Pruisische leger, welke in de richting van Frankfort vooruit geschoven was, had niet meer aan den slag bij Jena kunnen deelnemen. Men wist, dat zij zich den 17^{en} te Heiligenstadt bevond en onderstelde dat zij of nabij Maagdenburg zou trachten zich met de terugtrekkende colonnes van het Pruisische leger te vereenigen, of de Elbe nabij Tangermünde dacht te overschrijden. In het eerste geval verwachtte men hare voorwaartsche beweging langs den straatweg Brunswijk—Helmstadt.

Bevelen van den Keizer, gedateerd Dessau, 21 October, 8 uur 's avonds

¹⁾ De lichte cavalerie van het 4^e korps bestond uit vier regimenten, te weten het 11^e en 16^e regiment jagers te paard, tot een brigade vereenigd onder de bevelen van den Generaal MARGARON, en het 8^e regiment huzaren, hetwelk met het 22^e regiment jagers te paard, een tweede brigade vormde onder commando van den Generaal GUYOT. De Generaal MARGARON had, als oudste, het bevel over de geheele divisie. Elk regiment telde 3 eskadrons van 2 compagnieën. De sterkte bedroeg op den 1^{en} October:

		Off.	Mind.	Paard.
8 ^e reg. huz. Kol. LABORDE.	1 ^e esk.	12.	158.	177.
	2 ^e "	8.	142.	151.
	3 ^e "	8.	135.	147.
11 ^e reg. jagers. Kol. JACQUINOT.	1 ^e esk.	13.	157.	181.
	2 ^e "	8.	161.	171.
	3 ^e "	8.	169.	180.
16 ^e reg. jagers. Kol. MAUPOINT.	1 ^e esk.	14.	175.	202.
	2 ^e "	8.	157.	173.
	3 ^e "	6.	150.	163.
22 ^e reg. jagers. Kol. BORDESOULT.	1 ^e esk.	12.	132.	159.
	2 ^e "	8.	120.	136.
	3 ^e "	8.	120.	138.

De staf van elk regiment is in de sterkte van het 1^e eskadron, de paarden van de officieren zijn in het totaal cijfer begrepen.

en 22 October, schreven aan den Maarschalk SOULT voor, al de schepen en vaartuigen, welke op de Elbe werden aangetroffen, te verzamelen en daarmede een brug te slaan boven Maagdenburg en op 4 tot 8 KM. daarvan verwijderd, voorts om door zijne cavalerie de wegen, die van Maagdenburg naar Berlijn leidden, te doen onderscheppen en zich gereed te houden ten einde met zijn korps bij den Keizer te kunnen aansluiten. Voor de tenuitvoerlegging van deze bevelen, die hem den 22^{en} te acht uur in den namiddag gewerden, had de Maarschalk nog in den loop van dien avond zekere maatregelen getroffen, met betrekking tot de verzameling van vaartuigen, de detachering van pontonnier- en sappeurtroepen en de verkenning van het overgangspunt, zonder evenwel in de standplaatsen van zijne troepen eenige verandering te brengen, daar hij nog steeds de nadering van vijandelijke colonnes verwachtte, die trachten zouden zich door Maagdenburg een weg te banen. Van den morgen van den 22^{en} af, bevonden zich verkenningsetachementen op alle naar het westen en noordwesten voerende wegen en wel op groote afstanden van zijn hoofdkantonementen verwijderd.

In den namiddag van den 23^{en} rapporteerde hij van uit Hohenwarleben aan den Chef van den Generalen Staf alle inlichtingen, welke deze detachementen hadden verschafte, in de volgende bewoordingen:

„Le parti que j'ai envoyé sur Helmstädt rend compte qu'une colonne de 3000 hommes, dont 900 de cavalerie, venant de Brunswick, avait d'abord pris la direction d'Helmstädt, mais qu' apprenant l'arrivée des Français, elle s'était de suite élevée pour aller passer l'Elbe à Tangermünde et même plus bas, si la communication par ce dernier endroit était interceptée.”

„Un autre parti qui a été à Haldensleben rend aussi compte de l'apparition d'une seconde colonne à 5 lieues de cet endroit, et qu'elle s'était également retirée aussitôt qu'elle avait appris qu'il y avait des Français à sa portée.”

„J'ai envoyé un parti jusqu' à Tangermünde.”

„Je dois regretter que les deux colonnes dont il s'agit ne se soient pas davantage engagées, afin de pouvoir les enlever, mais le mouvement qu'il m'eût fallu faire pour les joindre n'aurait pu se concilier avec les dispositions de S. M. que V. A. a eu la bonté de me faire connaître, et d'après lesquelles je dois me tenir prêt à passer l'Elbe au premier ordre qui me sera envoyé.”

De Maarschalk geeft de sterkte van die detachementen niet aan; naar alle waarschijnlijkheid zullen zij van 30 tot 60 paarden geteld hebben. Op den 9^{en} October toch, toen hij het verband zocht met het centrum, beveelt hij daartoe een *eskadron* te bestemmen, ook zendt hij ter beveiliging van zijn rechterflank op dien dag een *eskadron* daar heen af en in zijn rapport aan den Keizer, legt hij er den nadruk op, dat hij een *eskadron* gezonden heeft. Op den 10^{en} daarentegen bezigt hij voor de verkenning van een bepaald punt „un parti de 30 chevaux”. De onderstelling is dus niet gewaagd, dat, waar alleen van „partis”

sprake is, daarmede detachementen van 30 tot 60 paarden bedoeld worden en dit te meer, omdat deze onder dezelfde benaming ook bij de andere korpsen werden gebezigd.

Van Hohenwarsleben tot Helmstadt bedraagt de afstand 31 KM.; van Wollmirstadt, waar zich de Generaal GUYOT op den 22^{en} bevond, tot Tangermünde over Rogätz 43 KM. Men dient hierbij evenwel op te merken, dat het verkenningsdetachement naar Helmstadt in den morgen van den 22^{en} van Gross-Wanzleben naar Helmstadt vertrokken is, welke afstand 36 KM. bedraagt; zoomede dat het detachement naar Neu-Haldensleben daarheen eveneens van Gross-Wanzleben werd afgezonden en dus 24 KM. moest afleggen. De commandanten hadden voor den afmarsch de mededeeling ontvangen, dat het hoofdkwartier zich dien dag naar Hohenwarsleben verplaatsen zou en zij hunne berichten dus daarheen moesten dirigeeren.

De rapporten van deze commandanten worden in de geraadpleegde bronnen niet vermeld, zij kunnen evenwel worden ontleend aan het bericht, hetwelk de Maarschalk in den avond van den 24^{en} aan den Keizer zond.

Hij meldt:

„Aussitôt mon arrivée devant Magdebourg j'envoyai divers partis sur Helmstädt, Gardelegen et Tangermünde, afin d'éclairer le pays et pour prendre connaissance des mouvements de l'ennemi”.

„Le parti, qui a été sur Tangermünde, a rencontré à 2 lieues de cette ville la queue d'une colonne, venant de Magdebourg, qu'on prétend conduite par le général BLÜCHER. Il l'a immédiatement chargée et lui a enlevé 120 hommes, 60 chevaux et 1 pièce de canon avec caisson. Le commandant de ce parti a acquis la certitude que depuis plusieurs jours il ne cessait de passer des troupes à Tangermünde et qu'elles prenaient toutes la direction de Berlin, et il est rentré en ramenant ses prisonniers.”

Breken wij het rapport voor een oogenblik af, om daaraan onze beschouwingen vast te knopen ten opzichte van de gedragslijn, die door den detachementscommandant gevolgd is.

Na voeling met den vijand verkregen te hebben, komt hij tot het inzicht, dat hij gestooten is op de achterhoede van eene colonne, die haren terugtocht verricht; hij vreest, dat zij hem zal ontgaan, terwijl hij zich aan den anderen kant bewust is, dat zijn detachement te gering in getalsterkte is om een gevecht te kunnen aangaan. Toch moet hij gegevens omtrent den vijand verkrijgen en wel onbetwistbare. Het eenige middel daartoe is gevangenen te maken. Nauwelijks staat hem dit helder voor den geest, of hij draalt niet meer; en, zonder den vijand de gelegenheid te geven tot besef te komen, chargeert hij dezen onmiddellijk. Door de kordaatheid, waarmede hij optreedt, brengt hij den vijand in den waan, dat zijn detachement slechts de voorhoede vormt van een sterkere macht, die volgt. Onder dergelijke omstandigheden is de charge dan ook het eenige middel, om de verstrekte opdracht te vervullen en

het strekt den detachementscommandant niet weinig tot eer dit te hebben ingezien en de daad terstond op de gedachte te hebben doen volgen.

Hij handelde dan ook geheel volgens den stelregel, welken DE BRACK in zijn handleiding betreffende den verkenningsdienst aangeeft, luidende:

„Une reconnaissance attaque quelquefois, mais ce n'est que pour mieux reconnaître. L'attaque n'est donc pas son but, mais un de ses moyens. Il ne faut employer ce moyen que lorsque sans lui vous ne pouvez remplir votre mission. Si donc, quoique à la tête de 200 chevaux, vous pouvez mieux voir l'ennemi avec 2 cavaliers embusqués au coin d'un bois qu'avec toute votre troupe engagée, gardez-vous de préférer le second moyen au premier.”

„La reconnaissance la mieux commandée est celle qui rapporte le plus de documents utiles, qui ramène tous ses chevaux et ses hommes en bon état, et non celle, qui, en oubliant son but, fait des tours de force au lieu de tours d'adresse; l'officier qui commande celle-ci est, à mon avis, gravement coupable et doit être exemplairement puni.”

De commandant van het detachement Tangermünde slaagde dan ook geheel in zijne verkenning. Onafhankelijk van de mededeelingen, welke de door hem gemaakte gevangenen aangaande hunne colonne en de andere colonnes, die uit Maagdenburg vertrokken zijn, hem doen, brengen de inlichtingen van de bevolking, welke hij ondervroeg, hem in ervaring, dat sedert verscheidene dagen onophoudelijk troepen bij Tangermünde van oever zijn verwisseld.

Die berichten heeft hij ter plaatse gecontroleerd; zij zijn dus ontwijfelbaar juist en bovendien voert hij nog 120 gevangen genomen manschappen en paarden mede.

De Maarschalk vervolgt zijn bericht in de volgende bewoordingen:

„Le parti, qui a été sur Gardelegen, a eu connaissance que la veille de son arrivée, une colonne de 2000 à 3000 hommes, dont une partie à cheval, y était passée et qu'elle se dirigeait aussi sur Tangermünde; il y a même trouvé un escadron de hussards qu'il a ramené une partie du chemin.”

De commandant van dit detachement won te Haldensleben slechts luttele berichten in, die hem geenszins voldeden. Men deelt hem mede, dat een colonne op ongeveer 25 KM. afstand van deze plaats is gezien. Hij maakt daaruit de gevolgtrekking, dat deze colonne zich dus te Gardelegen moet bevinden, dat ongeveer 28 KM. noordoostwaarts van Neu-Haldensleben gelegen is. Daar hij in opdracht heeft meldingen aangaande de bewegingen van den vijand te verschaffen en hij dienaangaande in Neu-Haldensleben geen zekere berichten kan verkrijgen, gaat hij uit eigen beweging tot Gardelegen, waar de vijand heet gepasseerd te zijn, vooruit, na tevoren hetgeen hij vernomen heeft per ordonnans uit Neu-Haldensleben te hebben gemeld.

Een dergelijk besluit kan men slechts toejuichen, althans onder de bestaande omstandigheden; tevens kan uit het voorafgaande de leering getrokken worden, dat hij, die de instructie voor verkenningafdeelingen opmaakt, deze zoodanig stellen moet, dat de uitslag der opgedragen verkenning niet van zulk initiatief afhankelijk is, m.a.w., in dit geval had hij den last moeten geven, dat, voor het geval in Neu-Haldensleben niets van den vijand werd bespeurd, de verkenning tot Gardelegen doorgezet moest worden, tenzij men natuurlijk tusschen de twee genoemde plaatsen op den vijand mocht stuiten.

Men verlangde toch positieve berichten aangaande de bewegingen des vijands.

In den morgen van den 22^{en} uit Gross-Wanzleben vertrokken, had het verkenningdetachement 24 KM. moeten afleggen om Neu-Haldensleben te bereiken en vervolgens 28 KM. om tot Gardelegen door te dringen. De afgelegde weg tot dat punt bedroeg dus 52 KM. In verband met deze afstanden doet zich de vraag voor, op welk uur Gardelegen bereikt werd. Het antwoord daarop luidt: „Naar alle waarschijnlijkheid in den namiddag van den 22^{en}, doch vóór het vallen van de duisternis, omdat het detachement in actie is geraakt met een Pruisisch eskadron en dit zelfs over een niet onaanzienlijken afstand heeft vervolgd”. Het is toch niet denkbaar, dat deze vervolging gedurende den nacht, of zelfs maar gedurende de duisternis heeft plaats gehad.

Nu blijkt uit het rapport aan den Keizer, dat de Maarschalk in den namiddag van den 23^{en} nog geen berichten uit Gardelegen ontvangen heeft, want hij maakt slecht melding van die, welke hem uit Neu-Haldensleben werden, zoomede van die, welke, in zeer vage bewoordingen, door den op Helmstadt gedirigeerden detachementscommandant waren ingezonden.

Deze laatste mededeelingen contróleeren elkaar. Beide spreken van dezelfde colonne, dat weldra bevestigd zal worden door het tweede bericht uit Gardelegen, hetwelk inhoudt, dat den vorigen avond, d.i. op den 21^{en}, een colonne sterk 2000 à 3000 man — waarvan een gedeelte uit cavalerie bestond, — door Gardelegen was getrokken en zich naar Tangermünde begeven had.

Dit tweede rapport kon Hohenwarsleben eerst in den avond van den 23^{en} bereiken, want het detachement, dat in den loop van den 22^{en} twee en vijftig kilometer heeft afgelegd, moet nog 40 KM. doorschrijden, om zich in het hoofdkwartier wederom te melden. Het heeft dus in 36 uren minstens 92 KM., doch de omwegen mede rekenende, welke elke verkenning vereischt, zeker 100 KM. moeten afleggen. De onderstelling is dus niet gewaagd, dat eerst na 6 uur in den middag van den 23^{en} is gerapporteerd.

Het bericht van den Maarschalk SOULT aan den Keizer vervolgt:

„Enfin le parti, qui a été à Helmstädt, y arriva sans obstacle avant-hier au soir et apprit qu'une colonne d'infanterie et de cavalerie, dont on n'indiquait pas la force, était partie de Bruns-

wick et se dirigeait sur Gardelegen. Le commandant de ce parti revint dans la nuit même prendre poste à Erxleben."

Ook dit detachement is dus den 22^{en} aan het doel der verkenning aangekomen, na 36 KM. te hebben veldgewonnen. Het stiet op geen vijand en verneemt te Helmstadt, dat eene colonne, uit infanterie en cavalerie bestaande, van Brunswijk naar Helmstadt is afgemarcheerd, dat daarvan 32 KM. verwijderd ligt, met het doel over Gardelegen in noordelijke richting te ontsnappen (Helmstadt—Gardelegen 46 KM.).

Het detachement blijft niet te Helmstadt, maar gaat tot Erxleben, 16 KM. oostwaarts van eerstgenoemde plaats gelegen, terug en bevindt zich dus gedurende den nacht op 18 KM. van Erxleben verwijderd, waar, zooals vroeger is medegedeeld, de 1^e divisie nachtkwartier hield. In Erxleben aangekomen, schrijft de commandant zijn bericht, hetwelk hij onmiddellijk per ordonnans wegzendt.

Deze, die in den loop van den dag minstens 52 KM. heeft afgelegd, is 20 KM. van Hohenwarsleben verwijderd. In den morgen van den 23^{en}, te ongeveer drie uur met een vermoeid paard vertrekkende, komt hij eerst tusschen 6 en 7 uur voormiddags aldaar aan.

„Le rapport de ce mouvement m'ayant été fait," zoo vaart de Maarschalk voort, „je donnai ordre au commandant du détachement de retourner à Helmstadt; et hier au matin il se mit en marche pour s'y conformer."

Dit bevel, dat duidelijk de fout in het licht stelt, door den detachementscommandant begaan, om den straatweg Helmstadt—Gardelegen en inzonderheid Helmstadt zelf los te laten, is te 7¹/₂ uur voormiddags afgezonden en werd overgebracht door een ordonnans van het hoofdkwartier — hetgeen blijkt uit het feit, dat de Maarschalk weet, dat de detachementscommandant onmiddellijk aan zijne bevelen gehoorzaamd heeft — in circa twee uur, want het detachement stelt zich te 10¹/₂ uur in beweging.

De officier had dus — den tijd mederekenende, welken hij noodig had om Helmstadt te bereiken — *twaalf kostbare uren verloren*.

„Il avait dépassé Moorsleben," zoo lezen wij verder, „vers midi et entrant dans le bois, lorsque ses éclaireurs l'avertirent qu'une forte colonne de cavalerie cherchait à l'entourer; effectivement un instant après il vit cinq escadrons de hussards qui se portaient sur la route pour lui couper la retraite; plus loin il aperçut cinq autres escadrons qui étaient suivis par une ligne d'infanterie. Il manoeuvra pour se dégager, mais dans l'engagement qu'il eut, il perdit 17 hommes et parvint cependant à faire 3 prisonniers."

Sedert zijn vertrek uit Erxleben had het detachement reeds 10 KM. doorloopen. Het terrein, waardoor het zich voortbewoog, is golvend; zoo was men na Erxleben verlaten te hebben, dat op + 67 M. ligt, over een afstand van 4 KM. tot een hoogte van + 161 M. gestegen om 3¹/₂ KM. meer oostwaarts naar de vallei van den Aller, die op het niveau + 110 M.

gelegen is, wederom af te dalen. De weg, door de patrouille gevolgd, buigt na het overschrijden van deze terreinafscheiding over een lengte van circa 1800 M. naar het noordwesten af, om daarna weer in westelijke richting te vervolgen en langzamerhand, tot + 181 M. te stijgen.

Deze hoogte is een top, welke te midden van het Lappwald op 4 KM. van Helmstadt verwijderd ligt. Aan beide zijden van den weg daarheen liggen in het bosch hoogten, die den weg ongeveer 30 M. domineeren, daar zij gemiddeld op + 214 M. gelegen zijn.

Het terrein, waar het verkenningsdetachement zich door bewoog, was dus bepaald ongunstig te noemen en de commandant had beter gedaan in de vallei van den Aller af te dalen en een gedekten aanmarschweg te zoeken, waarlangs hij die hooge observatieposten kon bereiken, welke, door bosch omgeven, hem aan het gezicht en de waarneming van den vijand onttrokken zouden hebben.

Doch er is meer!

In Helmstadt had de bedoelde Pruisische colonne vernomen, dat een detachement vijandelijke cavalerie aldaar in den avond van den 22^{en} was geweest. Zij was dus gewaarschuwd en op hare hoede, waardoor verrassend en ongezien waarnemen van meet af aan was uitgesloten.

De Pruisische *éclaireurs* van de flankcolonne, die den marsch der hoofdcolonne naar Gardelegen thans beschermde door over Erxleben en Neu-Haldensleben te marcheeren, hadden — zooals het ook behoort — alvorens uit het bosch te deboucheeren het voorterrein afgezien en de nadering der Fransche cavalerie aan hun voorhoede gemeld, die, tot achter den boschrand opgesloten, haar maatregelen om het detachement af te snijden ongezien voorbereidde en doorzette, daarin door het zuidelijk van den weg gelegen terrein begunstigd.

De detachementscommandant had een groote fout begaan, door op klaarlichten dag den grooten weg naar Helmstadt te volgen, die hem geen gedekte nadering toestond, en die fout was te onvergeeflijker, omdat hij ditzelfde terrein den voorafgaanden dag tweemaal had gepasseerd en dus volmaakt georiënteerd kon zijn.

Op dien grooten weg toch kon hij alleen nadeelige kansen loopen, omdat tevoren was na te gaan, dat de in aanmarsch gemelde colonne zich in haar rechterflank zou beveiligen, als zij van Helmstadt in noordelijke richting afboog, wat meer zegt, de detachementscommandant kon verwachten, de daardoor afgezonden veiligheidstroepen reeds eerder, d.w.z. te Moorleben, misschien zelfs reeds te Erxleben te zullen ontmoeten. Beter ware 't dus geweest, bij Erxleben, uiterlijk bij Eimersleben in zuidelijke richting af te buigen en over Ost-Ingersleben, Belsdorf en Marienborn naar hoogte 268, of wel naar Harbke te marcheeren. Deze richting zou hem toch veroorloofd hebben alles te zien, wat er op den straatweg voorviel, zonder zelf gezien te worden, terwijl hij alleen op die wijze de sterkte der vijandelijke colonne te weten had kunnen komen en in de gelegenheid ware geweest ook troepenbewegin-

gen op den straatweg naar Gardelegen te observeeren. Nu stiet hij op het breede marschfront der vijandelijke marschveiligheidstroepen, die hem elk doordringen als vanzelf onmogelijk moesten maken.

Zijne meldingen hadden over Ummendorf en Eichenbarleben ongehinderd het eigen hoofdkwartier kunnen bereiken.

Dat de vijandelijke voorhoede zulke omvangrijke maatregelen had kunnen treffen tot afsnijding van het detachement (verzameling van 10 eskadrons), wettigt de onderstelling, dat zij het detachement reeds gedurende geruimen tijd in het oog moet hebben gehad, d.w.z., van het oogenblik af, dat het de eerste hoogten op den rechteroever van den Aller overschreed, dus gemiddeld over een afstand van 5 KM.

Zoodra zijne *éclaireurs* de Pruisische cavalerie bespeuren en hem van hare aanwezigheid verwittigen, ziet de detachementscommandant in, dat hij van zijn terugtochtsweg afgesneden is.

In dit voor een verkennend officier hoogst pijnlijk oogenblik, vat hij kordaat het eenig mogelijke besluit, dat onder dergelijke omstandigheden genomen kan worden, namelijk om er zich doorheen te slaan.

Hij laat linksomkeert maken en den galop aannemen. Na den schok, waarbij hij een gedeelte van de inmiddels opgemarcheerde vijandelijke huzaren doorbreekt, blijkt het dat hij 17 man verloren en 3 vijandelijke huzaren, die mede doorgingen, gevangen gemaakt heeft.

Het verlies van 17 ruiters zal hem bij zijn terugkeer zeer euvel zijn geduid. Verkennen is geen vechten. De detachementscommandant is door den vijand overvallen, want men wordt evengoed gedurende den marsch als tijdens een rust overvallen, wanneer men geen voldoende maatregelen genomen heeft, om zich tegen een verrassenden aanval te vrijwaren.

Dit alles neemt niet weg, dat hij op het kritieke moment besluitvaardigheid en moed heeft getoond. Zooals DE BRACK zich te dien opzichte uitdrukt: „il rétrécit le front de l'attaque puis, après avoir épuisé toutes les ressources de l'adresse, il a recours à celles de la force. Celles-ci ne le trahissent pas si chaque homme est bien convaincu d'une grande vérité: c'est qu'un cavalier passe partout lorsqu'il le veut bien”.

Wat aan het detachement naar alle waarschijnlijkheid ook ten goede kwam, is de omstandigheid dat de paarden een groot gedeelte van den nacht en van de eerste morgenuren gerust en daarna nog slechts anderhalf uur in een matig tempo gereden hadden, terwijl de Pruisische cavalerie, die sedert den 15^{en} lange marschen verricht had en dezen morgen zeker sedert het aanbreken van den dag in den zadel zat, buitengewoon vermoeid moet zijn geweest. Daaraan is het vermoedelijk ook toe te schrijven, dat het detachement, na zich doorgeslagen te hebben, een voorsprong verkreeg.

Het verlies van 17 ruiters valt evenwel zwaar in het gewicht, want tien tegen een, dat, streng ondervraagd, de vijand datgene van hen te weten komt, wat hij wenscht te weten. Zoo ging het voordeel, dat de

verkenning, mits goed geleid, den Maarschalk had kunnen verschaffen, geheel verloren, want de HERTOG VAN WEIMAR, die aanvankelijk besloten was om bij Maagdenburg den doorgang te forceeren (zie hieronder), marcheert ijlings over Gardelegen naar Tangermünde af en verkrijgt zoodoende een voorsprong, die niet meer was in te halen.

De Maarschalk vervolgt;

„Ceux-ci (de gevangenen) rapportent que la colonne était composée de 12.000 à 13.000 hommes en tête desquels était le régiment KÖLLER, hussards, et d'autres détachements de la même arme. Ensuite venaient 16 bataillons d'infanterie tous bien complets et après des dragons dont ils ne peuvent dire le nombre. Le général KÖLLER et un autre général commandaient l'avant-garde de cette colonne; mais ils ignoraient quel était le commandant en chef. Ils ajoutèrent que la colonne avait ordre de se rendre à Magdebourg et que les chefs étaient résolus d'attaquer tous les Français qu'ils trouveraient sur leur route afin de pénétrer.”

„Le parti fut poursuivi jusqu'en arrière d'Erleben.”

Tot Erleben werd het detachement teruggeworpen, d. i. over een afstand van 8 KM., hemelsbreed gemeten, maar welke eene aaneenschakeling van klimmende en dalende hellingen vormt, zoodat veilig mag worden aangenomen, dat deze afstand niet achtereen in draf zal zijn afgelegd en het detachement dus meer *gevolgd* dan *vervolgd* werd. Ook dit zal het aan de meerdere kracht der paarden te danken hebben gehad, terwijl het daardoor niet alleen mogelijk was om te ontsnappen, maar ook om het legerkorpscommando te waarschuwen.

Terecht zegt dan ook weder DE BRACK:

„Le premier soin d'un commandant de reconnaissance doit donc être de calculer les forces de son détachement, de les ménager, de les récupérer à temps, pour les avoir toujours, autant que possible, intégrales à sa disposition.”

„Je le répète, les forces du cheval sont la fortune du cavalier, si tout est dépensé en une heure, que reste-t-il après? Et le peu que la prudence aurait ménagé, sauverait la vie et ferait obtenir la croix d'honneur.”

„Que l'officier en reconnaissance le pense plus que tout autre . . .”

„Se laisser prendre! idée affreuse! La honte n'y est-elle pas attachée? et combien cette honte ne serait-elle pas plus poignante encore, si le commandant d'une reconnaissance calcule que ce ne sont pas seulement les hommes, qu'il avait sous ses ordres, dont il répondait, mais encore tous ceux de la brigade, de la division, du corps d'armée, que sa reconnaissance éclairait, protégeait.”

Het was middag toen de ontmoeting met den vijand plaats vond en eerst te omstreeks één uur in den namiddag kwam het detachement achter Erleben tot staan. Aanvankelijk bleef de commandant scherp naar

's vijands zijde observeeren, daarna, toen elk gevaar voor eene overrompeling geweken was, ging hij over tot het ondervragen van zijne gevangenen en eindelijk tot het opstellen van zijn bericht, dat te ongeveer drie uur in den namiddag verzonden werd en eerst te zes uur in het hoofdkwartier te Hohenwarsleben aankwam. De ordonnans had dus 3 uur besteed om 19 KM. te doorschrijden.

Het trekt de aandacht, dat de commandant geen maatregelen tot het onderhouden van de voeling met den tegenstander genomen schijnt te hebben, in zijn uitvoerig rapport, dat later uit de correspondentie van den Maarschalk blijken zal, wordt daarvan toch geen melding gemaakt, evenmin als waar de vijand gebleven is.

Om 10 uur in den avond schrijft de Maarschalk aan NEY:

Hohenwarsleben, 23 Oct. 1806.

10 heures du soir.

„Enfin, mon cher Maréchal, voilà la colonne du duc de Weimar qui s'annonce. Un parti que j'avais envoyé sur Helmstädt a été attaqué aujourd'hui à midi à une lieue en arrière de cet endroit par l'avant-garde de cette colonne et a été ramené jusqu'en arrière d'Erxleben; il a même perdu quelques hommes, mais il a appris par trois prisonniers qu'il a faits que cette colonne était composée de 16 bataillons, tous bien complets, et de 4 régiments de cavalerie. Ils ont dit en outre que la colonne se dirigeait sur Magdebourg et qu'elle voulait y entrer, quelque obstacle qu'on lui opposât. La chose ne me paraissant pas aussi aisée qu'ils se l'imaginent, demain, à la pointe du jour, je marcherai à la rencontre avec deux divisions d'infanterie et une partie de ma cavalerie. Je laisse devant Magdebourg une autre division d'infanterie et 2 régiments de cavalerie; car il est vraisemblable que sitôt que l'ennemi, qui est dans la place, sera instruit de l'engagement, il fera sortir une partie de ses forces pour faire diversion. Si après avoir pris cette disposition, vous jugiez convenable de faire porter à gauche dans la direction de Eichenbarleben le restant de votre cavalerie et présenter même une tête de colonne d'infanterie, je crois que l'ennemi ainsi enveloppé ne pourrait échapper et que nous aurions tout ce qui compose cette colonne. Je vous dis de confiance ce que dans cette circonstance il me paraîtrait convenable de faire. Croyez, je vous prie, que je n'y mets aucune prétention et que, si vous aviez été le premier prévenu, j'eusse reçu avec plaisir et reconnaissance votre avis. Obligez moi de me dire ce que vous ferez pour qu'au besoin je règle là-dessus mes dispositions.”

De bovenbedoelde bevelen aan de 1e en 2e divisie, alsmede aan de cavalerie, waren alreeds verzonden en ongeveer te negen uur in den avond te bestemder plaatse aangekomen. De afstand tot de beide eerstgenoemde divisien bedroeg gemiddeld 2 KM., die tot de cavalerie (Wollmirstadt) 13 KM.; deze was evenwel door ordonnansposten met

het hoofdkwartier verbonden, wat het overbrengen der berichten bespoedigde.

De lichte cavalerie van het 4e korps schijnt in den nacht of althans in den vroegen morgen te zijn op marsch gegaan in de richting van Helmstadt, haar weg nemende over Meitzendorf, Hohenwarsleben, Erxleben en Eichenbarleben.

Te Erxleben aangekomen (31 KM.), dus na 5 à 6 uur onder weg te zijn geweest, verneemt de Generaal GUYOT, die waarschijnlijk aan de brigade MARGARON was vooraf gegaan, dat de vijandelijke colonne — vermoedelijk tengevolge van de berichten, door het ondervragen der 17 gevangen genomen Fransche ruiters verkregen — over Walbeck en Flechtingen afgebogen is. Hij maakt daarvan onmiddellijk melding aan den Maarschalk SOULT, die dit bericht te twaalf uur in den middag ontvangt ¹⁾, welk detail op het operatiejournaal van het 4^e korps aangeeteekend staat. Daarvoor is het noodig geweest, dat het rapport te ongeveer half elf uit Erxleben verzonden is; GUYOT moet daar dus te ongeveer half tien zijn aangekomen, waaruit wederom kan worden afgeleid, dat hij uit Wollmirstadt tusschen drie en vier uur in den morgen moet zijn opgebroken.

Uit het voorafgaande blijkt wederom, van hoeveel voordeel het zou zijn geweest Helmstadt den 23^{en} uit een verdekte opstelling van het aanbreken van den morgen af te doen waarnemen. De berichten, die nu eerst om twaalf uur 's middags van den 24^{en} inkwamen, hadden deze plaats alsdan 18 uren vroeger kunnen bereiken. In dat geval zou de lichte cavalerie van het 4^e korps vermoedelijk ook niet op Helmstadt zijn gedirigeerd, waardoor zij thans — zooals later zal blijken — een luchtstoot maakte, maar over Neu-Haldensleben, hetzij op Calvörde, hetzij op Gardelegen.

Onmiddellijk na aankomst te Erxleben had de Generaal GUYOT verkenningsdetachementen naar Helmstadt (16 KM), Flechtingen (13 KM.) en over Hørsingen en Eschenrode naar Walbeck (16 KM.) gezonden.

¹⁾ Maarschalk SOULT aan den Generaal GUYOT:

Hohenwarsleben, 23 Oct. 1806.

12 uur 30 min.

„Il paraît, d'après le rapport que vous m'avez fait, que l'ennemi se dirige sur Tangermünde. J'attends avec impatience le rapport des reconnaissances que vous avez envoyées, pour me fixer là dessus et prendre une détermination. Il faut que vos partis poussent jusqu'à ce qu'ils rencontrent l'ennemi pour avoir des données sur ses forces, position et direction. Si l'ennemi est de la force que vous me dites et qu'il se soit retiré à Flechtingen, il aura certainement évacué Helmstädt. Dans ce cas et dans la supposition que l'ennemi de Flechtingen cherchât à s'élever, vous feriez partir la division d'Erxleben et vous la parteriez sur Haldensleben en faisant côtoyer par des partis la colonne ennemie.”

Deze detachementen hadden heen en terug dus circa 30 KM. af te leggen. Vertrokken te omstreeks 10 uur in den morgen, na reeds 31 KM. te hebben afgelegd, zullen minstens vijf uur verloopen zijn alvorens zij terugkeerden, d.w.z. eerst in den laten namiddag. De Maarsehalk kan dus eerst met het invallen van de duisternis bericht ontvangen, daar in dit jaargetijde de zon te ongeveer 5½ uur ondergaat.

De Generaal MARGARON laat dan ook niet na daarop in zijn rapport de aandacht te vestigen.

Weldra komen nadere berichten bij hem in, die hij in de volgende bewoordingen ter kennis van den Maarschalk brengt:

Erxleben, 24 Octobre 1806.

„Le rapport que j'ai eu l'honneur de vous transmettre, est appuyé de nouveau par ceux que me font deux officiers ¹⁾ du 8e de hussards envoyés par M. le général GUYOT sur Gardelegen et Neu-Haldensleben lesquels rentrent à l'instant et disent.”

„Celui envoyé sur Neu-Haldensleben a été prévenu obligamment qu'aujourd'hui *pour sûr* l'ennemi devait arriver en force sur ce point.”

„Celui de Gardelegen a eu l'assurance, qu'il a eu l'occasion de vérifier par la quantité de feux qu'il a vus derrière lui, qu'hier dans la nuit une colonne devait arriver dans cette ville, mais qu'ayant probablement été arrêtée par la nuit, elle aurait fait halte à hauteur de Calvörde où il a aperçu les feux des bivouacs; il y a d'autant moins de doute à ce fait qu'il a failli prendre le commissaire chargé de faire préparer les vivres de cette colonne à Gardelegen; on dit publiquement dans cette ville que cette colonne est celle conduite par le duc de WEIMAR à laquelle se sont joints 1800 autres prussiens égarés.”

„Le même officier a rencontré également à Gardelegen l'ambassadeur de Darmstadt revenant de Berlin, lequel lui a dit que l'armée prussienne dont les colonnes étaient séparées, passait l'Elbe à Tangermünde sur des bateaux, disposés à cet effet, sur lesquels il avait passé lui-même. Cet ambassadeur ajoute que ce qui marche sur Berlin est également dans le plus grand désordre, qu'ils se dispersent et jettent leurs armes même de l'autre côté de l'Elbe. Mais si on peut s'en rapporter à ce qu'ont reconnu et rapporté ces officiers, il ne peut rester aucun doute que la colonne que l'on cherche à atteindre se retire sur Gardelegen et Neu-Haldensleben sur Tangermünde où elle passe l'Elbe”.

„Tous les renseignements, que je vous transmets, s'accordent parfaitement avec les ordres que vous me donnez de marcher sur Neu-Haldensleben qui est à 4 lieues de moi; j'aurais exécuté cet ordre,

¹⁾ Dit zijn feitelijk *officierspatrouilles*. Zij telden, behalve den officier, slechts enkele ruiters.

si, avant tout, je ne m'étais cru dans l'obligation d'attendre le rapport de mes reconnaissances qui ne sont point encore rentrées et qui ne peuvent être de retour avant la nuit. Dans les deux cas je suis donc contraint à remettre mon départ; mais si rien ne contredit les renseignements qui me sont parvenus je partirai demain à 3 heures du matin, et à la pointe du jour je serai en présence de l'ennemi."

„Je dois vous observer que le commissaire qui a failli être enlevé à Gardelegen avait préparé des vivres: 1°. pour 1800 hommes échappés de l'armée du général BLÜCHER, 2°. pour 15.000 hommes du duc de WEIMAR; cette dernière précaution était prise et à été déclarée par les autorités du pays.

„L'ambassadeur de Darmstadt n'a pu dire quel était le lieu que l'ennemi avait fixé pour son rassemblement de l'autre côté de l'Elbe."

Dit rapport bevat vele inlichtingen, die wij opvolgend en in volgorde van de voorvallen zullen behandelen.

Zoodra de Generaal GUYOT te 9 à 10 uur in den avond van den 23^{en} October te Wollmirstadt het bevel ontvangt, om ten spoedigste met zijne brigade in de richting van Helmstadt ter verkenning voorwaarts te gaan, zendt hij onmiddellijk twee officierspatrouilles uit, de een naar Gardelegen de ander in de richting van Neu-Haldensleben, als zijnde twee gewichtige punten, gelegen op de twee transversaal-verbindingen, die den Pruisen in de gelegenheid stelden de Elbe te bereiken zonder de route over Maagdenburg te nemen.

Een vijandelijke colonne toch, die van Brunswijk rechtstreeks op Tangermünde wordt gedirigeerd moet Gardelegen passeeren, terwijl zij, voor het geval zij zich naar Maagdenburg begeven wilde en Helmstadt reeds was gepasseerd, Tangermünde slechts door middel van een flankmarsch over Neu-Haldensleben kan bereiken. Dit waren dus de beide eenige punten, die verkend behoorden te worden.

Van Wollmirstadt naar Gardelegen bedraagt de afstand 36 KM.; van eerstgenoemde plaats naar Neu-Haldensleben slechts 16 KM. De beide officieren hadden de opdracht om, zoodra zij voldoende inlichtingen hadden ingewonnen, onmiddellijk de brigade op den straatweg Maagdenburg—Helmstädt in de richting Erxleben te rejoinneeren. Overigens moesten zij bij dezen terugmarsch de grootste voorzichtigheid in acht nemen en zich daartoe niet te veel aan den straatweg gebonden rekenen.

Voor den officier, die naar Neu-Haldensleben was gezonden, loopt de weg, waarlangs hij terugkeert, rechtstreeks naar Erxleben over een afstand van 16 KM. In het geheel moet hij dus 32 KM. afleggen en daar de brigade ongeveer 31 KM. moet doorloopen, alsvorens over Meitzendorf, Irxleben en Eichenbarleben te Erxleben aan te kunnen komen, zoo mag de brigadecommandant verwachten, kort na aankomst aldaar, van deze patrouille de gewenschte inlichtingen te zullen verkrijgen.

De officier, op Gardelegen gedirigeerd, moet zijn terugmarsch over Neu-Haldensleben nemen, want vóór alles moet hij eene ontmoeting met den vijand voorkomen en hij loopt gevaar dezen op den straatweg Gardelegen—Erxleben—Calvörde te ontmoeten. Dit is hem vóór den afmarsch door den brigadecommandant medegedeeld; aan zijn scherpzinnigheid en beleid is het overgelaten zich naar behooren van zijne taak te kwijten.

Van Gardelegen over Neu-Haldensleben naar Erxleben bedraagt de afstand 44 KM., de geheel af te leggen weg, de verkenning daaronder niet begrepen, dus $36 + 44 = 80$ KM. De Generaal Guyot heeft daartoe een uitstekend bereden officier uitgekozen en hem enkele niet minder goed bereden cavaleristen toegevoegd, om hem in de gelegenheid te stellen, als hij in Gardelegen met moeilijkheden van de zijde van de inwoners te kampen mocht hebben, den burgemeester, den postmeester of een der notabelen, zelfs als het kan eene zwakke vijandelijke patrouille op te lichten.

Aangaande de sterkte van deze patrouilles zegt DE BRACK: „Hors le cas où il faut qu'elles attaquent — en te Gardelegen bestaat de noodzakelijkheid daartoe niet, zooals tevoren voor Tangermünde aangegeven is — les reconnaissances ne doivent se composer que de quelques hommes intelligents et bien montés, qui passent partout, peuvent se cacher derrière un rocher, quelques arbustes, et s'ils sont poursuivis, ne sont obligés de s'attendre, car ils ont de meilleures jambes que ceux qui les poursuivent.”

„Il ne suffit pas que l'officier connaisse son propre cheval, il faut qu'il connaisse aussi les forces des chevaux de son détachement, qu'il les ménage pour les avoir toujours intégrales à sa disposition.”

Thans doet zich de vraag voor, op welk uur de patrouille te Gardelegen kan zijn aangekomen.

Zooals gezegd, heeft hij den marsch tegen tien uur in den avond kunnen aanvangen, waarschijnlijker is het evenwel, dat hij niet voor elf uur afgemarcheerd is. Gedurende den nacht 6 à 7 KM. in het uur afleggende, zoo heeft hij 5 à 6 uur moeten besteden om de aangegeven 36 KM. te doorschrijden.

Nemen wij dus aan dat hij Gardelegen naderde tusschen 4 en 5 uur in den morgen van den 24^{en} October. Eerder zal dit wel niet het geval zijn geweest, omdat hij de reeks bivakvuren, welke hij in zijn linkerflank opmerkte en die nu achter hem liggen, naar alle waarschijnlijkheid wel zal hebben verkend en zeker met bijzondere voorzorgsmaatregelen Gardelegen zal zijn genaderd, na zich tevoren bij de inwoners geïnformeerd te hebben of deze plaats reeds door den vijand was bezet. Geleid door zijn gids, is hij het stadje binnengereden en heeft hij zich naar het posthuis laten brengen, waar hij den burgemeester bij zich outbood.

Even voor zijn aankomst was de Pruisische commissaris, welke met de voorbereiding van de levering en verpleging van de colonne van den

HERTOG VAN WEIMAR belast was, vertrokken om verderop te Stendal, Tangermünde en Arneburg hetzelfde te verrichten. Deze beambte, den vorigen avond aldaar aangekomen, had aan de autoriteiten meer gegevens verschaft dan noodig was. De inwoners behoeven niets te weten, zelfs niet in het eigen land, want doorgaans deelen zij, hetzij uit vrees, hetzij uit bekrompenheid, den vijand mede hetgeen zij weten.

De officier maakt daarvan een zeer oordeelkundig gebruik, hij verzamelt alles wat men hem goedmoedig mededeelt, heeft het geluk den ambassadeur van den bondgenoot des Keizers, den Groothertog van HESSEN-DARMSTADT, te ontmoeten, die uit Berlijn terugkeert en hem zeer omstandige details mededeelt aangaande de Pruisische troepen, welke hij aan gene zijde van de Elbe heeft ontmoet, alsook met betrekking tot het punt, waar zij de rivier overtrekken. Zoodra de detachementscommandant al deze gegevens opgeteekend heeft, vertrekt hij onmiddellijk, met zorg den straatweg naar Calvörde vermijdende, waarlangs de colonne nadert, die voorwaarts van deze plaats gedurende den nacht had gebivakkeerd. Zij was om 4 uur op marsch gegaan en haar voorhoede-cavalerie kon Gardelegen tusschen 6½ en 7 uur bereiken. De patrouille verlaat deze plaats te 6 uur in den morgen.

De paarden zijn door dezen nachtmarsch zeer vermoeid en ook de manschappen hebben behoefte iets te nuttigen, wat hun in Gardelegen ten strengste was verboden, zoodat de commandant na 1½ uur gemarcheerd te hebben en dus buiten het rayon te zijn aangekomen, door de vijandelijke voorhoede-cavalerie betreden, een rust van twee uur houdt, waarin de paarden gedrenkt, gevoederd en omgezadeld worden en ook de manschappen gelegenheid vinden zich te ontzuichten.

Om half tien stijgt men wederom te paard, ten einde den straatweg naar Helmstadt te bereiken. In verband met de mededeelingen, die hij zelf ingewonnen heeft, en het feit, dat hij geen artillerievuur hoort en van den vijand niets bespeurt, gaat hij daarbij van de onderstelling uit, dat zijn brigade meester is van dien weg en hij dus geen nood heeft den vijand te ontmoeten. Daarom laat hij de snelheid van beweging gaan vóór eene nauwgezette beveiliging van den marsch der patrouille en bereikt hij zodoende dien straatweg reeds te kwart voor drie uur in den namiddag. Eerst rijdt hij naar den molen van Brumby terug, om aldaar te informeren of zijne brigade al is gepasseerd, en toen hij daarop een bevestigend antwoord krijgt, marcheert hij — thans evenwel met veiligheidsmaatregelen — naar Helmstadt, daarbij vergezeld door een ordonnansofficier, welke hij ontmoet, en die belast was met het overbréngen van bevelen van den Maarschalk SOULT aan den Generaal MARGARON. Te drie en driekwart uur in den middag bereikt hij de brigade en brengt hij rapport uit aan de Generaals MARGARON en GUYOT, die zich nog te Erxleben bevonden. De *tachtig kilometer* waren door hem in 18 uur afgelegd.

Wij willen de vorenstaande mededeelingen niet besluiten zonder op te merken, dat o. i. tot den Generaal MARGARON het niet onverdiende

verwijt kan worden gericht, dat hij, ongeacht de zeer volledige inlichtingen, welke hij ten opzichte van de vijandelijke colonne had verkregen en die nog nader bevestigd werden door de mededeelingen van den naar Gardelegen gedirigeerden officier, zonder eenige grondige reden verzuimde aan de bevelen van den Maarschalk SOULT gehoor te geven, om zich nog in den avond van den 24^{en} naar Neu-Haldensleben te begeven. Indien hij om 4 uur 's middags was afgemarcheerd had hij die plaats om 7 uur kunnen bereiken.

Het spreekt vanzelf, dat de Generaal er prijs op stelde de berichten van de verkenningpatrouilles en -detachementen te vernemen, maar wanneer zij op dat uur nog niet waren aangekomen, dan kon men welhaast zeker zijn, dat zij den vijand niet hadden aangetroffen voor Helmstadt, noch dat zij teruggedrongen waren. Het zou dus voldoende geweest zijn te Erxleben een officier achter te laten, die hen opvangen en hun de richting aanwijzen kon, waarin zij de brigade moesten rejoinneeren.

De Generaal MARGARON wist niet op het juiste oogenblik te handelen, ongeacht de stellige bevelen, die hem waren verstrekt. De vertraging in de uitvoering van deze bevolen bewegingen op den 24^{en} was oorzaak, dat de HERTOG VAN WEIMAR kon ontsnappen. De Generaal GUYOT zou een dergelijke fout niet hebben gemaakt.

Eigenaardig is het dan ook, dat de Maarschalk SOULT reeds den 27^{en} verzoekt den Generaal MARGARON van het commando over de lichte cavalerie van het 4e korps te ontheffen.

Tot besluit laten wij hier het bevel volgen, dat voor de beweging op den 25^{en} aan den Generaal MARGARON namens het korpscommando werd uitgereikt.

Hohenwarsleben, 24 Oct. 1806.

„D'après l'ordre que je vous ai adressé cet après-midi par l'adjudant-commandant LEPREUX, je pense que la division que vous commandez se sera dirigée ce soir sur Haldensleben où elle aura pris poste en éclairant toujours les mouvements de l'ennemi; si ce mouvement n'avait pas eu lieu, vous devrez le faire de suite afin que la troupe que vous commandez soit ainsi à hauteur du corps d'armée.”

„Je vous prévient que demain, de grand matin, le corps d'armée se mettra en marche pour se diriger sur Tangermünde en passant par Wollmirstadt. Ce mouvement a pour but d'y prévenir l'ennemi ou de le forcer à combattre avant d'y arriver, s'il prenait lui-même cette direction, ou s'il arrêterait sa marche et prenait position en quelque lieu que ce fût. D'après ces dispositions que je vous fais connaître dans l'intention que vous régliez en conséquence vos mouvements, vous devrez, avec la division de cavalerie légère, marcher toujours entre le corps d'armée et l'ennemi, et pour cet

effet vous diriger de Haldensleben sur Letzlingen, et de là sur Stendal."

"Je présume que pendant que vous ferez cette marche, la colonne ennemie, que vous avez aujourd'hui reconnue, cherchera à gagner de vitesse pour vous prévenir à Stendal; peut-être même, se voyant elle-même prévenue, elle voudra s'élever davantage et changera de direction pour aller passer l'Elbe au-dessous de Tangermünde. Il peut aussi arriver, que lorsqu'elle apprendra que le débouché de Tangermünde est intercepté, elle voudra forcer le passage et pour cela combattre, où qu'elle prendra position pour attendre qu'elle soit attaquée et rallier d'autres troupes encore éparses."

"Quoi qu'elle fasse, vos partis doivent toujours être sur ses flancs, afin d'inquiéter sa marche, arrêter ses mouvements, lui enlever même du monde et pour que nous soyons toujours instruits de sa force, détachements, dispositions et des moindres changements de direction qu'elle pourrait faire."

"Si cette colonne fait la faute de s'arrêter et de prendre position, aussitôt que j'en aurai été prévenu, je marche à sa rencontre pour la combattre, mais pour cela, M. le général, il faut que vous ne la perdiez pas de vue et qu'à toutes les heures vous me donniez avis de ses mouvements, de la direction qu'elle prend et de la hauteur où elle se trouve ainsi que de votre marche; ne craigniez pas de multiplier vos rapports: en pareille circonstance les avis ne sauraient être trop fréquents."

"Demain à 7 heures je serai à Wollmirstadt d'où je dirigerai de suite le corps d'armée sur Tangermünde, comme je vous ai dit; ainsi c'est dans cette direction que vous devez m'envoyer vos rapports."

"Marchez en ordre afin de ne pas être entamé; et faites en sorte de ne pas vous laisser dépasser par la colonne ennemie; si l'artillerie vous gêne lorsque vous serez à Haldensleben, vous pouvez l'envoyer à Wollmirstadt où elle joindrait le corps d'armée ou suivrait sa marche si les divisions étaient passées."

"Encore une fois donnez-moi souvent de vos nouvelles et de celles de l'ennemi."

Zoals reeds werd gezegd, mislukte de voorgenomen operatie téngevolge van de beschreven opeenvolging van verkeerde handelingen der in de richting van Helmstadt met den verkenningsdienst belaste cavalerie. Voor de practijk van den oorlog valt daaruit de leering te trekken, dat het welslagen van zulke belangrijke ondernemingen, als de onderwerpelijke er eene was, afhankelijk is van de meer of minder oordeelkundige handelingen en maatregelen tot zelfs van de kleinste afdeelingen, die binnen de werkingssfeer des vijands optreden.

Mogen onze ruiterofficieren, voor wie de schoone taak is weggelegd het opperbevel tijdens de operatiën zoogood mogelijk aangaande 's vij-

ands voornemens en bewegingen in te lichten, zich deze waarheid goed in het geheugen prenten en dienovereenkomstig handelen, dan zal de kans op eene richtige vervulling van die taak belangrijk zijn verhoogd. Mede kan het vorenstaande wellicht dienen om hun den weg te wijzen hoe de krijgsgeschiedenis het best ten nutte van den practischen dienst bestudeerd kan worden.

P.

Eenige beschouwingen betreffende de wetsontwerpen tot regeling van de bevordering, enz., en van de militaire pensioenen bij de Landmacht.

Bevordering tot eerste-luitenant.

Volgens art. 16 van het wetsontwerp tot regeling van de bevordering, enz., bij de zeemacht, zullen de adelborsten 1^e klasse, de tweede-luitenants der mariniers en de adjunct-administrateurs uiterlijk na een diensttijd van vier jaar in hunnen rang worden bevorderd.

Volgens de toelichting op dit artikel is deze bepaling gegrond op de overweging, dat in verband met den betrekkelijk laten leeftijd, waarop tegenwoordig de rang van adelborst 1^e klasse wordt bereikt en de eigenaardige positie van die jonge officieren aan boord, het niet wenschelijk is, hen langer dan vier jaren in dien rang te laten dienen. Met het oog op de hoogere eischen, gesteld aan de adjunct-administrateurs, en ook met het oog op den hooger en leeftijd, waarop zij thans in dienst treden, is het billijk zulk een gunstige bepaling ook op hen toepasselijk te maken.

In art. 14 van het wetsontwerp tot regeling van de bevordering, enz., bij de landmacht, vindt men daarentegen alleen, dat de bevordering van tweede-luitenants — behoudens enkele uitzonderingen in oorlogstijd — geschiedt naar ouderdom van rang.

Onwillekeurig komt men hier tot de vraag, waartoe dit verschil van opvatting, waar het toch een gelijke zaak geldt, die voor de beide onderdeelen van Nederlands strijdmacht gelijk geregeld kon zijn.

Bij de landmacht, waarbij men op zeer vrijgeevige wijze de tweede-luitenants bij den geneeskundigen dienst geheel heeft laten vervallen, had men o. i. ook aan de thans bestaande, zoo geheel willekeurige, wijze van bevordering van tweede- tot eerste-luitenant billijkerwijze, overeenkomstig als bij de zeemacht, kunnen tegemoet komen.

Thans toch hangt die bevordering bij de landmacht geheel van het toeval af en is zij gegrond op de organisatie, die eene bepaalde verhouding van het aantal eerste- tot dat van het aantal tweede-luitenants vaststelde, zoodat een tweede-luitenant nu soms na een paar jaar, maar soms ook na vele jaren (thans ruim *zeven* jaar bij de cavalerie) tot eerste-luitenant bevorderd wordt, terwijl nu eens het voordeel bij het eene wapen, dan weder bij het andere gelegen is.

Toch is die bevordering niet zonder gewicht, want de eerste-luitenant is bepaald de meerdere van een tweede-luitenant, die verplicht is den eerste als zoodanig te erkennen en den militairen groet toe te brengen, en aangezien nu juist de eerste-luitnantsrang in het leger de rang is, waarvan men het langst profiteert, is er natuurlijk steeds iets stuitends in het feit, dat men verplicht is iemand als meerdere te erkennen, die niet, omdat hij bekwamer is of langer officier, maar alleen omdat hij eerder bevorderd werd, daartoe het recht verkreeg.

Daarom meenen wij dan ook, dat het een groot voordeel zou zijn als, ook bij de landmacht, die bevordering voor alle wapens en dienstvakken na een gelijk aantal jaren kon plaats hebben.

Tot het kapiteinschap toe bleef dan, in den regel voor alle officieren, de ancienneteit gelijk aan die, bij de benoeming tot tweede-luitenant verkregen, en werd alle vrijving in deze geheel vermeden.

Wij zouden het daarom ten opzichte van de landmacht billijk achten als het bepaalde in art. 16 van het marine-ontwerp ook in art. 14 van dat van het leger werd opgenomen, echter liefst zóó gewijzigd, dat de bevordering tot eerste-luitenant niet *uiterlijk* na vier jaar, maar *bepaaldelijk* na vier jaar plaats had, indien natuurlijk aan de verder voor bevordering gestelde eischen is voldaan.

Bevordering van eerste-luitnants bij keuze.

In de toelichting op art. 14 levert het wetsontwerp tot regeling van de bevordering bij de landmacht een krachtig pleidooi voor de bevordering van eerste-luitnants bij keuze. Wij lezen daarin:

„Toch — het is herhaaldelijk door deskundigen betoogd — is het „voor het leger in tijd van vrede van het meeste belang, dat er voor „officieren op den tot studie en inspanning meest geschikten leeftijd „een prikkel zij, om zich met onverpoosden ijver op de krijgsweten- „schap en wat daarmede samenhangt toe te leggen. En die prikkel „moet liggen in het vooruitzicht van bevordering bij keuze voor hem, „die in kunde en praktische bruikbaarheid boven anderen uitmunt.”

Met het hier gezegde kunnen wij geheel medegaan, het is toch een feit, dat men in de geheele maatschappij het verschijnsel vindt, dat hooger begaafden, meer ijverigen en meer bruikbaren op den duur de minder ontwikkelden, minder ijverigen en minder bruikbaren voorbijstreven. Waarom zou dit alleen in het militaire leven niet worden toegepast en zou men daar moeten stranden op het geest- en ijverdoodende stelsel van zuivere bevordering naar ancienneteit?

Wij meenen dan ook, dat het voor het leger te betreuren is, dat men die bevordering bij keuze vrijwel nimmer toepast.

„Het bevorderen van luitnants *geheel naar ancienneteit* bleef regel „en slechts bij hooge uitzondering vond bevordering bij keuze plaats.”

Nu is het zeker opvallend, dat men, overtuigd van het nuttige en

het wenschelijke van die bevordering bij keuze, dat stelsel zoo geheel tot een doode letter maakte, daar men toch reeds bij de bestaande wet het recht had om een zesde der luitenants bij keuze te bevorderen.

Het wetsontwerp wil echter bedoelde bevordering bepaald zien toegepast en niet meer afhankelijk laten van de inzichten van de elkáar opvolgende regeeringen; daartoe bepaalt het, dat minstens een tiende der eerste-luitenants bij keuze *moet* bevorderd worden. Ook deze nieuwe bepaling, waardoor het stelsel weldra algemeen toepassing moet vinden, juichen wij geheel toe.

Welke officieren nu echter de gelukkigen zullen zijn, die voor deze bevordering in aanmerking zullen komen, is eene vraag, die zich nu onwillekeurig aan ons voordoet, en wij lezen dan in art. 14 van het wetsontwerp:

„Tot bevordering *bij keuze* komen alleen zoodanige luitenants in aanmerking, die boven andere officieren van hunnen rang uitmunten door „moedig en beleidvol gedrag, door ongewone beoefening der krijgswetenschap, door aanhoudend loffelijk gedrag en prijzenswaardigen ijver „of wel door verdienstelijke verrichtingen.”

Gaarne hadden wij nu gezien, dat de maatstaf, naar welken te werk gegaan zal worden, in deze wat nader ware aangeduid, want bovenal, er moet zekerheid bestaan, dat de bij keuze bevorderden ook geschikten bij uitnemendheid zijn. Dit geldt te meer, omdat de regeering bij het wetsontwerp tot regeling van de bevordering bij de zeemacht in hare toelichting op art. 18 van dat ontwerp zegt, dat de bevordering bij keuze kan leiden tot groot *favoritismus*.

De vraag is nu, hoe kan de regeering zorgen, dat er van dat favoritismus ook bij de landmacht geen sprake kan zijn.

Aangezien in het leger eene instelling bestaat, bestemd om aan de hoogere ontwikkeling van de officieren tegemoet te komen, en wel de hoogere krijgsschool, eene instelling, die wettelijk bestaat en geregeld is, meenen wij dat ook zonder bezwaar met dit bestaan en met die regeling rekening kon worden gehouden bij de wet op de bevordering, die, o.i. terecht, de bevordering bij keuze *gebiedend* voorschrijft voor hen, die zich op de krijgswetenschap bijzonder toeleggen.

Deze krijgsschool staat voor elk officier open, die het daartoe vereischte examen met goeden uitslag heeft afgelegd, een examen, dat niet zoo moeilijk is, dat een officier van gemiddelde ontwikkeling bij voldoende ijver er niet voor zou kunnen slagen. Wel is waar, is dat examen bij veel aanbod vergelijkend, maar daar is uit een oogpunt van algemeen belang niets tegen, want alleen de beteren worden geplaatst, en de afgewezenen hebben steeds nog eene goede kans voor één volgende keer. Er blijft o.i. slechts een bezwaar over tegen het volgen van den cursus, namelijk dat het soms een paar verhuizingen medebrengt, die voor weinig bemiddelde, gehuwde officieren, wel eens zeer bezwarend zijn. Zou het geven van een ruimere schadeloosstelling in deze niet mogelijk zijn? Zoo ja, dan ware ook het eenige, nu geldige,

motief tegen het bijwonen van de lessen aan de krijgsschool opgeheven.

Na afloop van den cursus heeft de beoordeeling plaats en worden de oud-leerlingen in eenige groepen gesplitst, naar gelang van den aanleg, den ijver, de kunde, enz., aan de krijgsschool betoond. Nu zou het, naar onze meening, natuurlijk zijn, dat men de oud-leerlingen, in verband met die beoordeeling ook op den voorgrond stelde voor eene latere bevordering bij keuze, vooral als ook gebleken is, dat die officieren toonen in de practijk goed bruikbaar te zijn.

Thans hebben de oud-leerlingen van hunne studie aan de school geen direct voordeel; alleen worden eenige, die zeer goed voldaan hebben, ook bij hunne latere detachering bij den Generalen Staf, en na een paar jaar kapitein geweest te zijn, bij dien Staf overgeplaatst.

Zonder twijfel is dit een groote eer, die evenwel omgekeerd weder het nadeel heeft, dat men eenigszins vervreemt van den eigenlijken dienst in den troep en dat juist op een tijd, dat een officier in dien troep geroepen wordt tot functiën, die van meer gewicht zijn, dan die, welke een jonger kameraad kan hebben. Speciaal bedoelen wij hier de bevordering van een kapitein van den Generalen Staf tot hoofdofficier in den troep. Hij toch juist is het, die van den troependienst min of meer vreemd is geworden, zoodat hij juist bij het aanvaarden van den meer gewichtigen hoofdofficiërsrang eerst eenigen tijd behoeft, om weder in den troep thuis te geraken. Naar onze meening is deze regeling minder goed te noemen. De vroeger toegepaste regel om luitenant te benoemen tot kapitein bij den Generalen Staf en dezen, na daarbij eenige jaren gediend te hebben, weder terug te plaatsen bij hun wapen, om juist als ouder kapitein zich voor te bereiden tot het hooger commando, dunkt ons in alle opzichten verkieselijk boven den thans gevolgden.

Na dit op den voorgrond gesteld te hebben, achten wij het rationeel, om de beide hier bedoelde zaken: de promotie bij keuze van zeer geschikten en de beoordeeling van goed-geslaagde oud-leerlingen der hogere krijgsschool, ook wettelijk te zamen te brengen. Zeer gewenscht zouden wij het dan vinden, dat de wet tot regeling van de bevordering, enz., bepaald voorschreef, dat die leerlingen der krijgsschool, die na afloop van den cursus blijken goed voldaan te hebben, in de eerste plaats voor bevordering bij keuze, voor wat betreft de rubriek ongewone beoefening der krijgswetenschap, in aanmerking kwamen.

Eene dergelijke bepaling zou, daar zij aan het met goeden uitslag volgen van den cursus aan de hogere krijgsschool een werkelijk voordeel verbindt, eene krachtige opwekking zijn voor alle officieren om zich tot het examen voor die school te bekwamen, op die school met den meesten ijver te trachten zich te onderscheiden, en aldus na afloop eene goede beoordeeling te verwerven. De toeloop tot die school zou daardoor zeer toenemen, hetgeen zonder twijfel zou ten goede komen aan het gehalte der leerlingen en aan de aldaar te maken studiën.

Thans toch kan men nog steeds het verschijnsel waarnemen, dat overi-

gens bekwame officieren opzien tegen het afleggen van een examen en tegen het wederom plaats nemen op de schoolbanken op eenen rijperen leeftijd en dit te meer omdat toch slechts bij uitzondering is te zien, dat zelfs de beste oud-leerlingen daarvan eenig voordeel genieten; eerder valt zelfs te bespeuren, dat de niet- of niet dadelijk geslaagden bij het admissie-examen en ook de na afloop niet bij den Generalen Staf gedetacheerden daardoor in de algemeene opinie eene schrede naar omlaag doen.

Aangezien het nu vrijwel onmogelijk is te voorkomen, dat, waar eenmaal een examen plaats heeft en eene beoordeeling na afloop van den cursus noodzakelijk moet geacht worden, zulks voor de bedoelde minder gelukkigen genoemd resultaat heeft, is er juist billijkheidshalve des te meer reden om voor de goed geslaagden een merkbaar voordeel aan het goed-volgen van den cursus te verbinden.

Nu zijn wij wel overtuigd, dat, wordt eenmaal de promotie bij keuze toegepast, menig oud-leerling van de krijgsschool daarvan ook zal profiteren, maar toch meenen wij, dat het goed zou zijn daarvan een regel te maken en dien regel op te nemen in de wet tot regeling van de bevordering. Wij achten het dus gewenscht, dat die wet voorschreef, dat het met goeden uitslag volgen van de lessen aan de hogere krijgsschool de maatstaf zal zijn, waaruit de ongewone beoefening der krijgswetenschap, in art. 14 bedoeld, blijkt. Ieder officier weet dan den weg, dien hij volgen moet, wil hij in deze van de bevordering bij keuze genieten.

Aan de regeering blijft dan nog te beoordeelen welke officieren, door moedig en beleidvol gedrag, door aanhoudend loffelijk gedrag en prijzenswaardigen ijver, of door verdienstelijke verrichtingen verder in de termen vallen voor de bedoelde bevordering. Hiervoor zijn veel moeilijker dan voor ongewone beoefening der krijgswetenschap bepaalde regels te stellen. Men wake echter hier voor het zoogevreesde favoritismus.

Resumeerende zou het o.i. gewenscht zijn op de derde alinea van art. 14 te doen volgen:

„De ongewone beoefening der krijgswetenschap, bovenbedoeld, moet „blijken uit het met goeden uitslag volgen van eenen volledigen cursus „aan de hogere krijgsschool.”

Deze bepaling, die de bevordering bij keuze nader begrenst, zou inderdaad strekken om willekeur en persoonlijke bevoordeeling te voorkomen.

Afschaffing van den majoorsrang.

Reeds sedert jaren wordt de wensch geuit, dat de majoorsrang in het leger zou vervallen, en zulks vooral, omdat ook bij de marine die rang niet bestaat. Zeker is deze reden zeer gegrond; ook wij kunnen geheel medegaan met het denkbeeld om de functie van bataljonscommandant steeds door een overste te doen vervullen. Echter meenen wij,

dat zelfs dan nog de rang van majoor een goede reden van bestaan kon blijven behouden.

Gaan wij daartoe den toestand van ons hoofdwapen na, dan vinden wij daarbij een groot aantal kapiteins, die voor bevordering tot majoor werden voorbijgegaan, hetzij wegens gebrek aan rijkunstige talenten, hetzij wegens on- of minder geschiktheid voor het bevel over een bataljon.

Deze toestand is hoogst bedenkelijk, want juist bedoelde kapiteins zijn toch de aangewezen opvolgers in het commando van den bataljonscommandant — hoe dikwijls komt die functie, vooral in oorlogstijd niet open — en juist zij zijn voor die functie ongeschikt.

Te trachten hierin te voorzien, is zeker reeds iets goeds verrichten.

Een afdoend middel daartoe ware het doordienen van gepasseerde kapiteins te beletten door hen op pensioen te stellen, maar dat middel eischt natuurlijk pensionneeren en daardoor verhooging van het bedrag der pensioenen. Maar zelfs dan bestaat nog de kans, dat de oudste kapitein van het bataljon niet de geschikte man is, om den bataljonscommandant bij ontstentenis te vervangen.

Een beter middel ware naar onze meening, den majoorsrang te behouden, door dien rang te geven aan een bepaald aantal (b.v. $\frac{1}{5}$) der officieren, die thans den kapiteinsrang bekleeden en gerekend worden te behooren tot de voor bevordering meest geschikten hunner ranggenooten, die dus — onvoorziene omstandigheden uitgesloten — waarschijnlijk hoofdofficier zullen worden.

Deze majoors zouden dus het commando over een compagnie behouden en tevens de aangewezen opvolgers zijn, om bij ontstentenis van den bataljonscommandant dezen te vervangen.

Van die officieren kan men verwachten, dat zij bedoelde vervanging op waardige wijze zullen doen, want zij hebben toch de geschiktheid voor het aanvoeren van een bataljon.

Wat betreft de traktementen zouden wij de zaak zóó willen regelen, dat de traktementsverhooging voor kapiteins na 30 jaar officiersdienst verviel, maar dat de majoors daarentegen *f*2400 à *f*2500 traktement bekwamen.

Het pensioenbedrag zouden wij, evenals nu, voor majoors op *f*1600 willen bepaald zien.

Voorts zou bij elk bataljon minstens één majoor aanwezig moeten zijn; wel is waar zal dat eenige verhooging van verhuiskosten teweeg brengen, maar wie, in deze, verbetering wil, zal deze geringe verhooging der kosten gaarne daarvoor over hebben, gedachtig aan de voordeelen, die daardoor verkregen worden.

Het wetsontwerp op de pensioenen.

Met groote belangstelling werd dit wetsontwerp door het leger ontvangen. De regeling der pensioenen heeft toch den grootsten invloed op het leger, want hierdoor wordt de afvoer bepaald van die militairen,

die door lichaamsgebreken, maar vooral door leeftijd, in de termen vallen om den militairdienst te verlaten, en wordt voorts de kans op bevordering geregeld, welke wederom voor een deel den geest bepaalt, die bedoeld personeel bezielt.

Het wetsontwerp heeft dan ook belangrijke voordeelen boven de bestaande wet.

Vooraf geldt dit voor de onderofficieren en minderen, voor wie de bepalingen, welke de pensioenen regelen, ongeveer gelijk worden met die, thans voor officieren van kracht.

Ook de officieren van den geneeskundigen dienst worden in het wetsontwerp belangrijk bevoorreed, vooral omdat voor hen daarin slechts een dertigjarige dienstdienst geëischt wordt.

Minder groot zijn echter de voordeelen, aan de gewone officieren toegekend. Voor hen vormen de lichtpunten, die trouwens ook voor de beide genoemde categorieën gelden, de bepaling, dat de dienstdienst van het 16^e jaar af gerekend wordt, en die, dat men na de helft van zijn dienstdienst, voor vol pensioen vereischt, te hebben volbracht, onder gehoudenheid van nog eenige jaren tot reservedienst verplicht te zijn, een klein pensioen kan bekomen en voorts de bepaling, dat men bij ontslag uit den dienst, wegens lichaamsgebreken, niet in en door den dienst bekomen, reeds na een dienstdienst van tien jaren in de termen komt voor een voortdurend pensioen. Zonder twijfel hebben deze bepalingen hare beteekenis.

Wat de beide eerstgenoemde nieuwe bepalingen betreft, dient men de waarde er van niet te overschatten. Dat de dienstdienst van het 16^e jaar gerekend wordt, heeft toch alleen zijne volle kracht, als de militair reeds op dien leeftijd in dienst is; in werkelijkheid is dit voor velen niet het geval, want menig cadet en menig volontair begon zijn militaire loopbaan eerst op lateren leeftijd, terwijl de tweede nieuwe bepaling het bezwaar heeft, dat wegens het geringe pensioen en de kleine toelage, waarschijnlijk verbonden aan den reservedienst, slechts enkele bemiddelden er gebruik van kunnen maken, zoodat toch velen zullen blijven doordienen van hen, voor wie de militaire dienst zijne bekoring heeft verloren, daar het zoo moeielijk is zich op lateren leeftijd eene passende burgerbetrekking te bezorgen.

Zooals uit het wetsontwerp blijkt, blijft het voor gewone officieren een veertigjarigen dienstdienst eischen, vóór het volle pensioen wordt toegekend, en dat in tegenstelling met de officieren van den geneeskundigen dienst, voor wie slechts dertig jaar dienst daartoe vereischt wordt.

Hier is het echter eenigszins bevreemdend dat, terwijl terecht voor de laatstgenoemde officieren, wegens het op lateren leeftijd indiensttreden, een korter dienstdienst wordt verlangd, de regeering niet, zij het maar eenigermate, aan de belangen van de gewone officieren is tegemoet gekomen en dat door maar aan te nemen, dat zij wel op zestienjarigen leeftijd in dienst zijn, terwijl juist de Wet op het Militair Onderwijs eigenlijk in beginsel uitgaat van het denkbeeld, dat cadets der Konink-

lijke Militaire Academie in hoofdzaak direct uit de burgermaatschappij, dus niet uit de Cadettenschool, in het leger treden en juist die jongelieden komen veelal ook op lateren leeftijd in den militairen dienst.

Komt b.v. een arts op 27-jarigen leeftijd in dienst, een paardenarts op zijn 24^e jaar en een cadet op zijn 19^e jaar, dan krijgen zij resp. op hun 57^e, 54^e en 59^e jaar eerst recht op vol pensioen, terwijl juist laatstgenoemde in den regel eerder fysiek ongeschikt wordt voor zijne betrekking, dan met de beide eerstgenoemden het geval is.

Overigens gaat het wetsontwerp, voor wat de officieren betreft, ongeveer van dezelfde beginselen uit als de bestaande wet en is dus van dat wetsontwerp niet veel verbetering te wachten voor den toestand, waarin het officierskorps van het Nederlandsche Leger thans verkeert. Gaan wij toch dien toestand na, dan vinden wij dien verre van schitterend en dit zal zeker worden beaamd als men de cijfers uit de brochure, waarmede de Vereeniging tot beoefening der krijgswetenschap onze bibliotheek weder verrijkte, namelijk „Over den leeftijd en de bevordering der Duitsche officieren”, vergelijkt met die, welke het Nederlandsche Leger in deze zou aanwijzen. Uit deze vergelijking zou zeker moeten worden afgeleid, dat ons officierskorps hard op weg is om te verouderen. Als voorbeelden kunnen worden aangehaald, dat velen thans eerst op veertigjarigen leeftijd kapitein en op vijftigjarigen leeftijd hoofdofficier worden; dat er thans 55 kapiteins der infanterie zijn, die den vijftigjarigen leeftijd bereikt of overschreden hebben; en dat er bij dat wapen 33 kapiteins zijn, die voor bevordering tot majoor werden voorbijgegaan en toch blijven doordienen. Voorts is het opvallend, dat bij alle toelatings-examens voor de militaire scholen het aanbod voor den dienst hier te lande steeds blijft beneden de vraag en dat ook tegenwoordig die dienst door de aspiranten veelal eerst in de tweede plaats wordt begeerd, natuurlijk eenigszins voortspruitend uit de grootere, vrij belangrijke opoffering, die de opleiding voor den genoemden dienst van de ouders eischt, maar toch ook voor een groot deel door de tegenstelling, die zoowel de promotie als de pensioenen van het Indische Leger, vergeleken bij die van het Nederlandsche Leger, opleveren.

Ook in deze mag de poging tot het brengen van verandering in den genoemden toestand, iets goeds verrichten genoemd worden. Wel erkennen wij, dat die verbetering steeds meerdere kosten moet veroorzaken, maar die kosten zijn goed besteed en komen ten goede aan het combattante deel van ons Leger. Moet men zuinig zijn met 's lands gelden dan eerst bezuinigd op zaken van bijkomenden aard, dus op administratie, artillerie-inrichtingen, magazijnen, enz. Men were de weelde en men neme geen maatregelen van kostbaren aard, die niet zeer dringend en zeer billijk zijn ten opzichte van anderen, als b.v. die, welke in het wetsontwerp tot regeling van de bevordering, enz., worden voorgesteld ten behoeve van de militaire paardenartsen, voor wier betrekking zelfs bij de bestaande bepalingen ruime en uitnemende stof onder de veeartsen te vinden is.

Van het onderwerpelijk wetsontwerp meenden wij nu te kunnen verwachten, dat het rekening had gehouden met den bestaanden treurigen toestand van het Nederlandsche officierskorps, en hoewel wij toegeven, dat waarschijnlijk eenige verbetering er het gevolg van kan zijn, meenen wij toch, dat die niet noemenswaard zal zijn.

Ook de bedragen der pensioenen voor de officieren ondergingen geene verandering, zelfs heeft men angstvallig de pensioenen van de oversten in twee klassen gesplitst, overeenkomstig de bedragen thans voor luitenant-kolonels en voor majoors vastgesteld.

Toch had het bekend kunnen zijn, dat het pensioen van een majoor thans te laag is en dat het met dat van een kapitein slechts een voordeelig verschil van *veertig* gulden oplevert en dat niettegenstaande de zooveel hooger eischen, die men terecht aan den hoofdofficiersrang stelt. Ook had het niet onbekend kunnen zijn, dat dit kleine verschil inderdaad reeds zijn slechten invloed op het officierskorps doet gelden, vooral nu het de gewoonte werd gepasseerde kapiteins toch te laten doordienen totdat zij hun volle pensioen hebben verdiend, doordat men kapiteins kan aanwijzen, die alleen omdat zij de voordeelen, aan den hoofdofficiersrang verbonden — waarvan toch zoo kort geprofitteerd wordt — te gering achten, zich de moeite en den last, aan het hoofdofficier worden verbonden, niet willen getroosten. Ook is thans het pensioen van een kolonel, een hooge en gewichtige rang, ongeëvenredigd laag en kon het zeer goed wat verhoogd worden, zonder nog dat van een generaal-majoor al te dicht te naderen.

Het grootste bezwaar tegen het wetsontwerp is, naar onze meening, dat de leeftijd, waarop een officier zijn vol pensioen kan bekomen — vooral geldt dit voor subalterne officieren in den troep — nog op een zoo hoog cijfer is behouden en voorts ook, dat de bedoelde officieren dat pensioen eerst kunnen bekomen, als zij *twaalf* jaren in hunnen rang hebben gediend, zoodat het dan ook thans reeds alleen voor gepasseerde kapiteins mogelijk is om het maximum pensioen, aan hunnen rang verbonden, te bereiken.

Het was hier van belang geweest na te gaan, op welken leeftijd gewoonlijk een officier de noodige opgewektheid en kracht begint te verliezen om de soms zware vermoeienissen te doorstaan, die vooral van een subaltern officier kunnen gevorderd worden.

Wij meenen in deze niet ver van de waarheid af te zijn als men dien leeftijd gemiddeld op 50 jaar stelt, zoodat dan ook, naar onze meening, die leeftijd het tijdstip moet vormen, waarop een officier, die een normalen diensttijd achter zich heeft, een pensioen kan bekomen, dat hem veroorlooft, zij het ook niet ruim, niet te weelderig, behoorlijk rond te komen, zonder bepaald gebrek te lijden.

Eene regeling, die aan billijker eischen voldoet en die tevens in de toepassing eenvoudiger is dan de bestaande wet en het wetsontwerp, stellen wij ons, in hoofdzaak, op de volgende wijze voor.

Op 50-jarigen leeftijd heeft een officier, die minstens twee jaar zijn rang bekleedt en minstens dertig jaar dienst telt, recht op het volle pensioen aan zijnen rang verbonden.

Dat volle pensioen zou als volgt kunnen worden vastgesteld, voor een

luitenant-generaal	f 3000,
generaal-majoor	" 2700,
kolonel	" 2400,
overste 1 ^e klasse	" 2100,
overste 2 ^e klasse	" 1800,
of overste (zonder klassen)	" 2000,
(majoor, in verband met ons vorig opstel: "	1600),
kapitein	" 1500,
eerste-luitenant	" 1200,
tweede-luitenant.	" 900.

Bedraagt de dienstdtijd van een officier, die den dienst wegens lichaamsgebreken, niet ontstaan in en door den dienst, moet verlaten minder dan 30 jaar, dan heeft hij: 1°. bij een dienstdtijd van 10 tot 30 jaar, recht op het $\frac{n}{30}$ gedeelte van bovengenoemd bedrag, evenwel met dien verstande, dat het nimmer minder dan de helft van dat bedrag bedraagt; en: 2°. bij minder dan 10 jaar dienst, recht op een tijdelijk pensioen voor de helft van dat bedrag.

Voorts moet der regeering het recht worden toegekend een officier te kunnen pensionneeren, zoodra hij den leeftijd van 50 jaar heeft bereikt en men verder geen prijs meer stelt op zijn behoud in het leger. Van dat recht moet steeds worden gebruik gemaakt als een officier ongeschikt voor bevordering wordt genoteerd en de gelegenheid ontbreekt hem in eene sedentaire betrekking te plaatsen.

De regeering moet voorts een officier den dienst met pensioen doen verlaten, als hij geplaatst is *bij den Generalen Staf of bij een der Wapens*:

kapitein en luitenant	op 55-jarigen leeftijd,
overste	" 58 " " ,
kolonel	" 60 " " ,
generaal-majoor of luitenant-generaal "	65 " " , en

bij een der andere staven of bij de dienstvakkten:

kapitein en luitenant op 55-jarigen leeftijd,
overste en kolonel . . . " 60 " " ,
generaal-majoor . . . " 65 " " .

Deze laatste cijfers geven tevens den leeftijd aan, tot welken een gepensionneerd officier verplicht is, ter beschikking van de regeering te blijven in die functiën, waarvoor men hem, overeenkomstig zijn laatsten rang, geschikt acht. Zulks geschiedt zonder vast traktement, maar alleen met schadeloosstelling voor de dagen, waarop hij diensten bewijst.

Deze regeling zou naar onze meening op billijker grondslag berusten dan hetgeen nu in het wetsontwerp tot regeling van de bevordering,

enz., in art. 11 is bepaald. Daar toch wordt aangegeven, dat men op zijn 45^e jaar niet meer kapitein, op zijn 53^e jaar niet meer overste en op zijn 60^e jaar niet meer generaal-majoor kan worden. Waarom mag toch een luitenant van 45 jaar niet meer kapitein worden, maar wel blijven doordienen als luitenant, en waarom zou een 53-jarige kapitein geen overste mogen worden, maar nog wel een paar jaar kapitein kunnen blijven?

Voor Indische jaren wordt aan een officier voor elk jaar *f* 75.— toegekend, de dienstdtijd geldt dubbel, maar een officier, zonder lichaamsgebreken, heeft ook in dit geval eerst op 50-jarigen leeftijd recht op pensioen.

Werd het wetsontwerp in den zin van het bovenstaande gewijzigd, dan zou het zeker belangrijk in waarde voor het leger winnen, het officierskorps zou weldra eene krachtige verjonging hebben ondergaan en het effect daarvan zou weldra blijken uit den geest en de opgewektheid, waarmede het beziel is, en dus ook op het leger in zijn geheel.

Waar wij in het voorgaande niet spraken over de onderofficieren en minderen van het leger, zouden wij niet gaarne zien, dat dit werd toegeschreven aan mindere belangstelling te hunnen opzichte.

Korthedshalve meenden wij ons te mogen bepalen tot het meer in detail bezien van de belangen der officieren, terwijl het dan ook niet moeielijk is, in verband daarmede, gunstiger bepalingen ook voor de onderofficieren en minderen vast te stellen.

Alleen willen wij aangeven, dat de leeftijd, voor officieren op 50 jaar gesteld, o. i. voor sergeanten en minderen op 40, voor sergeant-majoor en adjudant-onderofficieren op 45 en voor opzichters der genie op 50 jaar, resp. bij een dienstdtijd van minstens 20, 25 en 30 jaar, kon gesteld worden.

Aug. 1900.

t. d. t.

De aanhangige Legerwetten en in het bijzonder de Organisatie van het Wapen der Infanterie, beschouwd door een Infanterist. ¹⁾

Volgens de M. v. T. (§ 1. Algemeene beschouwingen) heeft de voorgestelde R. en S. L. ten doel de gebreken, welke den bestaanden toestand aankleven ten aanzien van gehalte en getalsterkte, weg te nemen.

Is zij daarin geslaagd?

Wat de getalsterkte betreft, mag die vraag, onder de gegeven omstandigheden, in zekeren zin bevestigend beantwoord worden, alhoewel daardoor nog lang geen weerbaar volk verkregen is.

Maar welke middelen geeft zij aan om het gehalte te verbeteren?

Door afschaffing van de bevoegdheid tot dienstvervangning bij de militie, is, zooals in genoemde Memorie wordt uitgedrukt, een stap gedaan, welke zeer zeker voor het *gehalte* een belangrijke bate zal afwerpen.

Voor goede kadervorming bij de militie, vooral voor het hoogere kader, is de persoonlijke dienstplicht een gebiedende eisch. Het reservekader, in zijne tegenwoordige vorming, zal veel, zoo niet nagenoeg geheel dezen gunstigen factor, niet alleen voor de kadervorming bij de militie verloren doen gaan, maar ook de gunstige werking op het gehalte in het algemeen tot kleinere afmetingen terugbrengen.

Naar aanleiding van de vraag, gedaan in het Voorloopig Verslag op het VIII^{ste} Hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1901, nl. in hoeverre de afschaffing der dienstvervangning bijgedragen heeft tot verheffing van het peil van den troep, door opname van de meer ontwikkelde elementen, geeft de Minister van Oorlog dan ook in zijn Memorie van Antwoord op dat Voorloopig Verslag, na de noodige inlichtingen van de Inspecteurs te hebben verkregen, als antwoord, dat die invloed over het geheel nog weinig merkbaar is, en dat dit eensdeels is toe te schrijven aan de omstandigheid, dat de persoonlijke dienstplicht nog niet met zijn volle vermogen werkt, en ten anderen om redenen van zeer uiteenloopenden aard, verschillende naar het wapen of onderdeel van een wapen.

¹⁾ L. W. beteekent Legerwetten.

R. en S. L. id. Regeling en Samenstelling der Landmacht.

M. v. T. id. Memorie van Toelichting.

V. V. id. Voorloopig Verslag van de Tweede Kamer.

M. v. A. id. Memorie van Antwoord.

Wat dit laatste betreft, mag men, volgens het heerschende gevoelen bij het wapen der Infanterie, dit zonder aarzeling toeschrijven aan de instelling van het reserve-kader in zijnen tegenwoordigen vorm.

Een langere duur van den persoonlijken dienstplicht zal daarin geen noemenswaardige verandering brengen, want van algemeene bekendheid is het, dat velen zich alleen bij het reserve-kader laten opnemen om gemakkelijker hun dienstplicht te kunnen vervullen.

Is verder het brengen van den eersten oefeningstijd bij de Infanterie op een gemiddelden duur van $8\frac{1}{4}$ maand een middel om het gehalte te verbeteren?

In de Septemberaflevering van dit Tijdschrift zijn, onder den titel: „De Wetsontwerpen betrekkelijk de samenstelling en vorming onzer levende strijdkrachten”, de nadeelige gevolgen, welke de voorgestelde legerwetten op het gehalte der onbereden wapens moeten hebben, zoo overtuigend in het licht gesteld, dat eene verdere behandeling dezer gewichtige aangelegenheid overbodig is geworden, ware 't niet dat, nadat genoemde Septemberaflevering de pers heeft verlaten, de M. v. A. bekend is geworden.

In § 5 van die M. v. A. toch wordt verklaard, dat men omtrent het gehalte van het leger bij den meer beperkten eersten oefeningstijd gerust kan zijn, terwijl tot staving van dat gevoelen verwezen wordt naar de Bijlage A dier Memorie.

Nu geeft die Bijlage, volgens de Memorie, slechts een *uittreksel* uit de rapporten van de regimentscommandanten en de vraag is dus gewettigd of met de publiekmaking van dat uittreksel wordt voldaan aan het verlangen van de Volksvertegenwoordiging naar de *volledige* inlichtingen, in het V. V. uitgesproken.

In de zitting van 19 December 1899, verklaarde de Minister evenwel dat ten slotte nog 3 der regimentscommandanten zich tegen den 8-maandschen eersten oefeningstijd bij de Infanterie hadden verklaard. Uit het overgelegde uittreksel is dit moeielijk af te leiden. Eene overlegging der rapporten zal dus voor eene *volledige* inlichting dienaangaande bepaald noodig zijn. ¹⁾

Terecht wordt dit dan ook door de Tweede Kamer erkend, daar zij, èn in haar Eindverslag omtrent de Ontwerp-Legerwetten, èn in het Voorloopig Verslag der Staatsbegrooting voor het jaar 1901, niettegenstaande het daaromtrent reeds vermelde in de M. v. A., op overlegging der bedoelde rapporten blijft aandringen en er ook prijs op stelt den inhoud van de rapporten der hoogere autoriteiten dan de regimentscommandanten te kennen.

¹⁾ Dit zal bepaald noodig zijn, want, als wij goed werden ingelicht, dan zijn de rapporten, die kort geleden betreffende de lichte 1900 werden ingediend, zóó weinig ten voordeele van de verkorte eerste-oefening uitgevallen, dat de verhouding zoogoed als omgekeerd moet zijn.

De rapporten van de 4 hoogste autoriteiten van het Wapen — Inspecteur en Divisiecommandanten — worden in de M. v. A. niet meer genoemd; met de zienswijze van die opperofficieren, wordt op hoogst bedenkelijke wijze — ook voor de discipline — verder geen rekening meer gehouden.

De M. v. A. geeft voorts nog aan, dat bij de beoordeeling van den duur van den eersten oefeningstijd in aanmerking moeten gebracht worden:

1o. *De vereenvoudiging der exercitiereglementen.* Terecht wordt door den bevoegden beoordeelaar in de reeds genoemde Septemberaflevering aangetoond, dat de invloed daarvan niet overschat moet worden.

2o. *De tot nu toe niet algemeen toegepaste methode bij de instructie in den velddienst.*

Door de bedoelde methode zal het onderricht in dezen gewichtigen tak der opleiding praktischer worden en betere resultaten afwerpen, maar heeft men daarmee aangetoond, dat deze methode minder tijd vereischt om die resultaten te verkrijgen? Zij heeft meer de *grondige* dan wel de *spoedige* opleiding op het oog. Bovendien geven de resultaten in den velddienst verkregen, volgens de Bijlage A der M. v. A., aan, dat de geoefendheid in den velddienst nog steeds het zwakste punt in de opleiding van onze infanterie vormt.

3o. *Het opdragen van sommige corveeën aan burgerpersonen en de vermindering van den nachtdienst.*

Zeker zullen door deze maatregelen de dienstplichtigen minder aan oefeningen worden onttrokken.

Om evenwel in het licht te stellen in welke mate het in dienst stellen dier burgerpersonen invloed oefent, zij het volgende opgemerkt:

Voor het geheele leger is voor werkloon, enz., uitgetrokken een som van ruim f 76.000 's jaars. Tegen een dagloon van f 1 à f 1.10, — de Zon- en feestdagen worden, volgens de bestaande bepalingen, als werkdagen in rekening gebracht — geeft dit bedrag \pm 210 werklieden. Wanneer nu daarvan een 120-tal aan de verschillende Infanterie-garnizoenen worden toebedeeld — een aantal dat ruim gesteld is —, dan doen die 120 man in denzelfden tijd, volgens opgave der begrooting van het jaar 1900, het werk dat 300 miliciens zouden kunnen doen.

In een groot aantal werkzaamheden zal dus nog door de soldaten voorzien moeten worden en blijft dientengevolge een groot aantal nog aan de oefeningen onttrokken. Voor overschatting van den invloed der zg. corveeërs zij men dan ook gewaarschuwd.

De M. v. A. zegt verder: „Wanneer voorts wordt overwogen, dat, naarmate men bij de korpsen meer aan een eersten oefeningstijd van 8 maanden gewoon raakt, naar die mate ook alles er op zal worden ingericht, om den man in dat tijdvak volledig te oefenen in datgene, wat van hem gevorderd behoort te worden, is het vertrouwen volkomen gerechtvaardigd, dat na korten tijd ook bij de regimenten, waar zulks niet het geval was, voldoende uitkomsten in alle takken van onderricht zullen worden verkregen”. Dit nu moet in dien zin opgevat worden,

dat, wanneer de Ontwerp-Legerwetten door de Staten-Generaal, — het zij na volledig of niet volledig ingelicht te zijn over de resultaten van den 8-maandschen oefentijd —, goedgekeurd worden, *iedereen* in het leger, met de hem gegeven middelen zich beijveren zal om de geoeffendheid zoo hoog mogelijk op te voeren.

Men *zal en moet* zich bij dien toestand neerleggen, maar of daarmede tevens het vertrouwen in dien toestand verkregen wordt, valt zeer te betwijfelen; wel zal men lagere eischen voor de geoeffendheid gaan stellen, doch verbetering van een der gebreken van den nu bestaanden toestand, nl. dat het *gehalte* van het leger niet voldoende is, wordt er niet mede bereikt.

Om den graad van geoeffendheid der miliciens te beoordeelen, moet in de eerste plaats worden nagegaan in hoeverre de tijd, dien zij voor oefening onder de wapenen zijn, uitsluitend daarvoor gebruikt kan worden.

De voor ongeveer $8\frac{1}{4}$ maand, of voor volledige oefening opgeroepene miliciens komen tusschen 1 en 15 Maart op om ongeveer 15 November d.a.v. met groot verlof te gaan. Gedurende dat tijdvak zijn van 15 Maart tot 15 Juli, telkens voor 6 weken, halve lichtingen der aanvullingsreserve voor herhalingsoefeningen onder de wapenen, met het doel om geholpen door de burgerwerklieden in de verschillende diensten bij de korpsen te voorzien.

In het tijdvak van 15 Juli—15 November zijn er geen soldaten met het bijzonder doel om in die diensten te voorzien, wel komen gedurende dien tijd 3 lichtingen, welke eveneens gedurende 8 maanden voor eerste oefening onder de wapenen zijn geweest, voor herhalingsoefeningen op, iedere lichting gedurende 28 dagen.

De jongste lichting zal na ongeveer 15 Juli in de verschillende diensten moeten voorzien, voor een deel bijgestaan door de burgerwerklieden en de oudere lichtingen, daar aangenomen mag worden — en dit ook het streven moet wezen — dat de oudere lichtingen, welke voor herhalingsoefeningen onder de wapenen zijn, niet meer dan hoog noodig aan oefeningen worden onttrokken.

Daar het verder in de bedoeling der Regeering ligt (zie M. v. A.) om een der oudere lichtingen omstreeks 15 Juli en de beide andere *te gelijk* later onder de wapenen te roepen, zoo blijft er nog een tijdperk van ruim 2 maanden of $\frac{1}{4}$ van den eersten oefeningstijd over, waarin de jongste lichting alleen in alle diensten van het korps moet voorzien, ten deele, — in welke mate zulks geschieden kan, is reeds opgemerkt — geholpen door burgerwerklieden. Dat gedurende die ruim 2 maanden een groot aantal, zoo niet het grootste gedeelte der miliciens (met een sterkte van \pm 28 per compagnie) aan de oefeningen onttrokken zal worden, behoeft verder geen betoog.

Vergelijkt men dezen toestand met dien door deze Regeering bij haar optreden gevonden, dan werden de miliciens der jongste lichting toen eveneens tot ongeveer 10 Juli onafgebroken geoeffend. Van 15 Juli—

15 Augustus bleef nog een gedeelte van de lichting van het vorige jaar, ongeveer 60 per bataljon, als blijvend gedeelte. Dit blijvend gedeelte kon men *uitsluitend* voor de verschillende diensten gebruiken, dat niet gezegd kan worden van de lichting voor herhalingsoefeningen, die bij de voorgestelde regeling gedurende dat tijdvak daarvoor thans onder de wapenen komt. Ook toen werden, evenals nu in het voornemen ligt, in het later tijdvak (15 Aug.—15 Oct.) 2 lichtingen voor herhalingsoefeningen in dienst gesteld.

Dat bij de voorgestelde regeling de miliciens zooveel meer onafgebroken geoefend kunnen worden dan in hetzelfde tijdvak van vroeger, wordt dan ook door niets bewezen. De vermindering van wachtdiensten en de indienststelling van burgerwerklieden, had, wanneer men uitsluitend gehalteverbetering op het oog had, ook op den vroegeren toestand toegepast kunnen worden. Vermindering van wachtdienst veroorzaakt zeker geen onkosten en de uitgaven aan de burgerwerklieden ten koste gelegd zijn ook zoo groot niet.

Als een gevolg van de beide genoemde maatregelen zal het aantal miliciens, dat gedurende den tijd dat de jongste lichting alleen in de diensten moet voorzien en daardoor minder aan de oefeningen wordt onttrokken, niet zóó groot zijn, dat dit gelijk zou kunnen staan met het aantal oefeningsdagen, welke zij bij verlenging van den dienstdtijd met ongeveer 4 maanden zouden hebben.

Dat de geoefendheid der militie na ongeveer 8 maanden zelfs gelijk zou staan met die van vroeger na 12 maanden, berust op geen enkel bewezen feit.

Bovendien is de geoefendheid der zg. 8-maanders niet gelijk; 12°/_o, of bijna ¹/₈ der lichting komt volgens art. 117 der gewijzigde Militiewet niet gelijk met de rest der lichting op, maar worden onder de wapenen geroepen tusschen 1 en 15 November. Volgens de M. v. A. worden zij gelijktijdig met de lichting aangewezen voor aanvullingsreserve en compagniesgewijze geoefend.

Aan de geoefendheid der aanvullingsreserve worden niet dezelfde eischen gesteld als aan die der militie, bestemd voor veld- en bezettingstroepen. Daarbij doet zich verder de vraag voor: hoe, wanneer de aanvullingsreserve met 15 Maart met groot verlof vertrekt, dan de oefening dezer categorie geschiedt; zij blijft toch nog tot ongeveer 15 Juli onder de wapenen. Ze te oefenen met de dan in dienst gestelde lichting zal bezwaarlijk gaan, deze is nog bezig met detailoefeningen. Eerst wanneer de zg. nakomers weggaan, wordt de jongste lichting in eenig grooter verband geoefend. Zelfs wanneer die nakomers per bataljon (ongeveer 16 in getal) geoefend worden, kan van in eenig verband optreden geen sprake zijn; deze zoo hoogst nuttige en noodzakelijke oefening wordt die categorie dus gedurende den eersten oefeningstijd onthouden, terwijl het gering aantal manschappen, dat in dien tijd bij de korpsen aanwezig is, om in de verschillende diensten te voorzien, de vrees wettigt, dat deze eveneens daarvoor gebruikt zullen worden. De invloed van een en ander op de geoefendheid dier categorie zal dan ook niet uit-

blijven; bijna $\frac{1}{3}$ der lichtingen, bestemd voor de veld- en bezettingsbataljons, is dus reeds minder geoefend dan de rest.

Het doel der *aanvullingsreserve* is volgens de M. v. T. om de gelede verliesen steeds door geoefende manschappen te kunnen aanvullen.

Voldoet zij nu aan den haar gestelden eisch?

Voor de onbereden wapens wordt in de M. v. T. een korte oefening van ongeveer 20 weken (zegge $17\frac{1}{3}$), aangevuld door herhalingsoefeningen, voldoende geacht.

De manschappen, bestemd voor deze categorie, worden 15 November in dienst gesteld om tot einde December geoefend te worden. Daarna moeten zij, tot het tijdstip waarop zij met groot verlof worden gezonden, nl. tot medio Maart, tevens in de verschillende diensten van het korps voorzien, dus de diensten verrichten, welke tot nu toe aan het blijvend gedeelte der militie werden opgedragen.

Bij elk bataljon worden gemiddeld $\frac{4000}{57}$ of 70 man ingedeeld. Wanneer men nu nagaat, dat voor het blijvend gedeelte, gedurende het tijdvak van 15 Nov. 1899 tot 15 Aug. 1900, ± 3000 man werden aangewezen, d.i. ± 66 man per bataljon en de ondervinding geleerd heeft, dat dit aantal nauwelijks voldoende was om *behoorlijk* in de verschillende diensten te voorzien en van eenige oefening dier manschappen dientengevolge bijna geen sprake kon zijn, dan mag men gerust de gevolgtrekking maken, dat de gelegenheid tot oefening der manschappen van de aanvullingsreserve, na einde December, gering zal zijn. Het peil der geoefendheid dezer categorie zal dan ook bij vertrek met groot verlof zeer laag staan.

Ook de herhalingsoefeningen zullen dit peil van geoefendheid niet hooger kunnen opvoeren, want gemiddeld zijn dan per bataljon 28, of per compagnie 7 man present en aan dat aantal, bijgestaan door burgerwerklieden worden de verrichtingen van het vroeger, zg. blijvende gedeelte opgedragen. Behalve dat van oefening gedurende den tijd, welke zij voor herhalingsoefeningen onder de wapenen zijn, niets zal kunnen komen, zoo is de vrees gewettigd, dat ook het aantal niet voldoende zal zijn, zelfs wanneer dit met de zg. nakomers wordt vermeerderd, om de verschillende diensten te kunnen vervullen, zoodat men, zonder *buitengewone omstandigheden* af te wachten, reeds spoedig zijn toevlucht zal moeten nemen tot art. 123 der Militiewet.

De geringe geoefendheid der aanvullingsreserve is te meer bedenkelijk, omdat reeds spoedig na de mobilisatie een vrij groot aantal dier manschappen bij de veldafdeelingen ingedeeld moeten worden en de tijd ontbreken zal, om ze nog eenigermate te oefenen. In de M. v. T. erkent de Regeering toch, dat, — hoe ongewenscht ook — het geenszins onmogelijk te achten is, dat al dadelijk bij mobilisatie, om verschillende redenen, welke in de M. v. T. genoemd worden, om de verlangde oorlogsterkte te verkrijgen, manschappen der aanvullingsreserve o.a. bij de infanterie-afdeelingen moeten worden ingedeeld. De man-

schappen, die voor die aanvulling aangewezen worden, missen dus geheel en al de gelegenheid om nog eenigermate geoefend te worden.

Nu zegt verder nog de M. v. T., dat de ondervinding der jongste oorlogen geleerd heeft, dat voor de *eerste* aanvulling der verliezen moet gerekend worden op een sterkte aan depottroepen, welke ongeveer $\frac{1}{4}$ à $\frac{1}{6}$ van de sterkte der veld-, bezettings-, en bewakingstroepen bedraagt. Daar deze eerste verliezen nu vrij spoedig zullen intreden en dus aanvulling ook spoedig gewenscht is, kan de geoefendheid dier eerste aanvullingsmanschappen ook niet noemenswaardig bij de depots vermeerderd zijn. Bovendien werd reeds opgemerkt dat 12% der volledig geoefende miliciens, de zg. nakomers, in geoefendheid moeten achterstaan bij de rest hunner lichterling.

Het aantal minder geoefenden, in het bijzonder bij de veldafdeelingen, is dan ook spoedig zeer groot en mag gerust op $\frac{1}{3}$ der sterkte begroot worden.

Waar nu 4 opperofficieren en 3 der regimentscommandanten ¹⁾ het peil der geoefendheid, in ongeveer 8 maanden diensttijd verkregen, reeds niet voldoende achten, mag men ten sterkste betwijfelen of de Infanterie, verkregen volgens de voorgestelde regeling, aan hare taak zal kunnen beantwoorden.

Een der grootste bezwaren, verbonden aan de voorgestelde regeling, is, dat de bruikbaarheid van het kader, vooral de *practische* bruikbaarheid niet verzekerd is.

Hoe men ook over den verkorten oefeningstijd moge denken, zoo heeft volgens het algemeen heerschende oordeel der troepenofficieren, de toestand der laatste jaren reeds tengevolge, dat in het bijzonder de praktische bruikbaarheid van het Infanterie-kader, en vooral van het jongere kader, achteruitgaande is. De najaarsoefeningen, dit jaar gehouden, hebben dit oordeel trouwens bevestigd.

En hoe kan dit ook anders? Niet alleen voor *kadervorming*, maar ook om de kennis der praktijk te onderhouden en te vermeerderen heeft men soldaten noodig en nu is het een feit, dat in een gedeelte van het jaar, en wel juist het gedeelte, dat zich daarvoor het beste leent, men ze niet voor dat doel beschikbaar heeft gehad. Dit niet te willen erkennen, is geen rekening houden met de werkelijkheid en miskennis van het nut der praktijk.

Gedurende den tijd, dat de nieuwe lichterling voor oefening opkwam, 15 Maart—15 November, heeft men wel afwisselend meer of minder soldaten, maar dit tijdvak is niet het meest geschikte voor kadervorming, en ofschoon een opleiding in geringe mate, meer bepaald tot korporaal, niet geheel is uitgesloten, moet de oefening der opgekomen lichterling steeds hoofddoel blijven.

Gelegenheid de praktijk te onderhouden en te vermeerderen heeft

¹⁾ Zie de noot op blz. 889. REDACTIE.

men in laatstgenoemd tijdperk wel, maar toch voor allen niet in dier mate als gewenscht en noodzakelijk mag worden geacht. Gedurende de eerste 4 maanden der opkomst worden in hoofdzaak met de nieuwe lichting detailzaken behandeld, de te oefenen troep per compagnie (bij de nieuwe regeling ± 28 man) nu is te gering om al het kader daarbij een nuttigen werkkring op te dragen. Het leeuwenaandeel der opleiding valt dan ook den ouderen en juist goeden onderofficieren ten deel; de jongeren, die het meest practijk noodig hebben, moeten zich tot theoretische zaken bepalen, omdat geen andere soldaten onder de wapenen zijn dan het blijvend gedeelte, en dit voor oefening, om zoo te zeggen, niet beschikbaar is:

Bij de voorgestelde regeling is men gedurende de eerste 4 maanden der opkomst van de nieuwe lichting in geen betere conditie, want er zijn niet anders dan $\frac{1}{2}$ lichting, zg. 4-maanders (± 7 per compagnie), welke voor herhalingsoefeningen (!) opgeroepen worden, en de zg. nakomers, ± 4 per compagnie, onder de wapenen. Ook deze zijn evenmin voor oefening beschikbaar.

Heeft men, zooals de M. v. A. dit aangeeft, in het tijdperk van ± 15 Juli tot 12 Augustus 56 miliciens per compagnie present, de vroegere toestand gaf gedurende dien tijd, wanneer men zich tot cijfers blijft bepalen, 15 man blijvend gedeelte + 38 miliciens nieuwe lichting of 53 man. De voorgestelde regeling brengt ons ook in die weken weinig verandering ten goede.

Na ongeveer medio Augustus tot medio November is de vroegere toestand bij den nu voorgestelden nagenoeg gelijk. In dat tijdperk wordt de sterkte per compagnie gedurende een 28-tal dagen vermeerderd met 2 lichtingen, die voor herhalingsoefeningen zijn opgeroepen, waarbij nog opgemerkt wordt, dat de sterkte der lichtingen, welke per compagnie ingedeeld werd, vroeger grooter was dan nu wordt voorgesteld.

Bovendien zal het kader door opkomst van militie- en reservepersoneel zóó aanzienlijk vermeerderd worden, dat veel geschipperd zal moeten worden om allen eenigszins in de gelegenheid te stellen de practische bruikbaarheid te onderhouden en te vermeerderen.

Gelden voorgaande beschouwingen meer het beroepskader, bij de voorgestelde regeling wordt een ruime plaats opengesteld voor het reserve- en militiekader en komt het noodig voor, eveneens na te gaan in hoeverre ook dat kader aan de gestelde eischen kan voldoen, daarbij op den voorgrond stellende, dat dit kader geen *opvoeder*, maar zuiver *aanvoerder* behoeft te zijn.

Wat het reserve-kader betreft, daaromtrent kan korthedshalve verwezen worden naar het oordeel van den oud-kolonel HINGMAN, voorkomende in de Augustusaflevering van dit Tijdschrift. Op goede gronden wordt door dien hoofdofficier aangetoond wat men in tijd van oorlog van dat kader verwachten kan, een oordeel waarin Z. H. E. G. niet alleen staat, en dat zelfs meer en meer ook door velen van dat kader onderschreven wordt.

Welke gelegenheid heeft men in de R. en S. L. om het militiekader op te leiden?

Volgens de Bijlage B der M. v. T. worden van de zg. 8-maanders 2 miliciens per compagnie nog 4 maanden, vermoedelijk na 15 November, onder de wapenen gehouden tot opleiding van kader. Nu is reeds opgemerkt, dat van 15 November tot einde December een lichting, zg. 4-maanders, en de zg. nakomers voor eerste oefening opgeroepen en geoefend moeten worden. Bij die opleiding is de praktische werkkring, welken men aan het op te leiden militiekader kan geven, van weinig beteekenis; dit kader is geen *opvoeder* maar *aanvoerder* en recruten kan men nog niet aanvoeren of daarmee de aanvoering leeren.

Het aantal manschappen, — $\frac{1}{2}$ lichting aanvullingsreserve, zg. 4-maanders —, dat gedurende het zooeven genoemde tijdvak in dienst gesteld wordt, is verder zoo gering, dat het voor oefening of opleiding niet beschikbaar is. De overige weken, na einde December, gedurende welke het militiekader nog voor opleiding blijft, is het niet veel beter gesteld. Men heeft dan niets dan de zg. 4-maanders en nakomers voor eerste oefening in dienst; ook deze moeten, wanneer zij niet voor verschillende diensten aangewezen worden, verder nog opgeleid worden.

Bovendien is het de bedoeling om hen, die boven den verplichten oefeningstijd vrijwillig nog eenigen tijd in dienst blijven of komen, om zich voor een graad te bekwamen, van een gedeelte der herhalings-oefeningen vrij te stellen. En nu biedt juist dat tijdperk, omdat de compagnieën dan eene meerdere sterkte en geen recruten hebben, als het ware de *eenige* gelegenheid aan om het militiekader als aanvoerder te doen optreden en te vormen.

De praktische bruikbaarheid van het militiekader zal dan ook veel te wenschen overlaten.

De algemeen erkende waarheid, dat legers met korten oefeningstijd *goed* geëncadreerd moeten zijn, huldigt de R. en S. L. dus blijkbaar niet.

Zal men de eischen voor den soldaat langzamerhand lager moeten stellen, ook voor het kader zal men dit moeten doen en de gevolgen van den reeds nu voelbaren achteruitgang van het kader ten aanzien van de geschiktheid tot de aanvoering, kunnen dan ook niet anders wezen, dan dat het Wapen der Infanterie en daarmee het geheele leger in praktische bruikbaarheid zal verminderen.

In de M. v. T. wordt de verwachting uitgesproken dat, door de persoonlijke dienstvervulling, voor kadervorming meer zal kunnen worden beschikt over jongelieden van een zekere mate van ontwikkeling en beschaving.

Ofschoon dit tot zekere hoogte waar is, mag die verwachting toch niet overschat worden. Afscheiden van de *omstandigheid*, dat de instelling van het reserve-kader een groot deel van die ontwikkelde jongelieden tot zich trekt, is, althans voor de lagere graden die meerdere ontwikkeling geen hoofdzaak; men moet hebben praktische militie-onderofficieren en de practijk is weinigen aangeboren, maar moet ge-

leerd en beoefend worden en dit kost tijd. Die meerdere ontwikkeling, komt naast de practijk, eerst voor de officiersrangen tot haar volle recht.

Bij de voorgestelde vredesorganisatie is het aantal luitenants bij eene compagnie van 3 teruggebracht tot 2, en worden in tijd van oorlog, bij die onderdeelen 2 militie- of reserve-luitenants ingedeeld. De beweegredenen, welke daartoe geleid hebben, kunnen niet anders dan instemming vinden, vooral wanneer men waarborgen heeft dat het militie- of reserve-personeel voor zijn taak geschikt is. Toch is de vermindering van het aantal subalterne-officieren — kapiteins en luitenants — per regiment niet zonder bedenking. Waren steeds in vreedstijd 2 luitenants per compagnie aanwezig, zonder eenig bezwaar zou men in de voor hen weggelegde diensten kunnen voorzien; maar dit is niet het geval.

Incompleteet, detacheringen — o. a. bij de verschillende Inspecteurs, Chef van den Generalen Staf, Cursussen Normaal Schietschool, Militaire Verkenningen (waarmede de voor opleiding gedetacheerden bedoeld worden) —, vrijwillige oefeningen in den wapenhandel, examen-commissiën, langdurige verloven aan officieren der examen-commissiën, enz., leeraren aan de cursussen, krijgsgeschiedkundige nasporingen, verschillende opleidingen, enz., onttrekken vele luitenants en ook kapiteins aan verschillende diensten en dit zal tengevolge hebben, dat, met den tegenwoordigen toestand voor oogen, in den regel niet meer dan één luitenant per compagnie voor de oefeningen beschikbaar blijft.

Bij de inspanning, welke door de voorgestelde regeling van de luitenants gevergd zal worden, is dit niet raadzaam, want gedurende het *geheele jaar* zijn militieplichtigen voor *eerste* opleiding onder de wapenen.

Een uitbreiding per regiment met één kapitein en drie luitenants, is dan ook hoogst gewenscht, en zal tevens het formeeren der depots vergemakkelijken.

Omtrent de *depots* wordt het volgende opgemerkt:

Bij mobilisatie moeten de 14 depot-bataljons of 28 depot-compagnieën opnemen: 4000×6.94 of 27.760 man.

Nu is het de bedoeling om de lichten der aanvullingsreserve, ter voorkoming van verwarring bij de depots, lichtingsgewijze onder de wapenen te roepen, met dien verstande evenwel, dat uit dat deel des lands, waar de opkomst bij latere oproeping verhinderd zou kunnen worden, al dadelijk de oudste lichten eveneens opgeroepen zullen worden.

Hoe groot het aantal onmiddellijk op te roepen zal moeten bedragen is slechts bij benadering op te geven. Wil men verzekerd zijn over de aanvullingsreserve te goeder tijd te kunnen beschikken, dan kan zeker aangenomen worden, dat de helft, als behoorende tot het deel des lands hiervoren bedoeld, al dadelijk opgeroepen moet worden.

Eenige regimenten zullen dus reeds, in verband met de localisatie der militie, dadelijk hunne geheele aanvullingsreserve in de depots

moeten opnemen. Dat aantal bedraagt voor elk dier regimenten gemiddeld $\frac{27.760}{14}$ of ± 2000 man, en moet over 2 compagnieën verdeeld worden.

De regimenten, welke in gunstiger conditie verkeerden, moeten altijd nog rekening houden met de omstandigheid, dat zij het getal benooidigd tot aanvulling der eerste verliezen, d. i. $\frac{1}{4}$ der sterkte, der afdeelingen, moeten opnemen, d. i. $\frac{58111}{4 \times 14}$ of ruim 1000 man.

Wel verlaten reeds spoedig een groot deel dier manschappen de depôts, maar van eerstbedoelde regimenten blijft nog ± 500 man bij iedere depotcompagnie achter. De bewering, dat van eene ophooping van depottroepen geen sprake kan zijn, is dus niet alleen zeer aan twijfel onderhevig, maar ook het klein aantal leden van het beroepskader — 5 sergeanten en 6 korporaals per compagnie — geeft geen waarborg, dat de verdere oefening der aanvullingsreserve verzekerd is.

De uitbreiding van het aantal depotcompagnieën tot 4 per regiment mag dan ook zeer noodig geacht worden.

Wat de kosten, welke uit de nieuwe regeling zullen voortvloeien, aangaat, mag men de meening in het V. V. uitgedrukt, dat de berekening daarvan te optimistisch is, als de ware aanmerken. Verschillende berekeningen in de M. v. T. kunnen dan ook bij nadere beschouwing den toets van een grondig onderzoek niet doorstaan.

Zoo worden in de Bijlage B dier Memorie de kosten per dag voor den militieplichtige op 61 cents berekend. Geconstateerd moet dan ook worden, dat deze berekening met verbazing werd vernomen.

Dat die berekeningen nagenoeg de kosten aangaven per dag en per man bij den toestand, door den tegenwoordigen Minister bij zijn optreden gevonden, werd algemeen aangenomen. De kosten per dag en per man voor de 8- en 4-maanders gelijk te stellen met die van manschappen, die alle minstens 12 en voor het grootste gedeelte 16 maanden dienden, is eene voorstelling, welke zeker elken grond van waarheid mist.

Hoeveel de meerdere kosten zullen bedragen is moeilijk met juistheid aan te geven, maar dat zij voor de 8-maanders zeker 5 en voor de 4-maanders 10 cents per dag hooger berekend zullen moeten worden, kan zonder overdrijving worden aangenomen.

Eene vergelijking *zonder meer* met den toestand van 1897 als de juiste aan te nemen, kan in de toekomst niet anders dan teleurstellingen baren. Reeds een drietal jaren heeft de Infanterie-militie een eersten oefentijd van 8 maanden, terwijl in het tijdvak van medio Maart tot medio Juli een geringer aantal voor het blijvend gedeelte werd aangewezen dan vroeger, dat de oorlogsbegroting dientengevolge eenige noemenswaardige vermindering heeft ondergaan, is nog niet te bespeuren.

De toestand der laatste drie jaren moet op het aantal verblijfdagen eene aanmerkelijke bezuiniging teweeg gebracht hebben, maar de daarvoor vrijvallende gelden zijn voor andere doeleinden aangewend en

bezwaarlijk zal het zijn deze weer los te krijgen en in eene werkelijke bezuiniging om te zetten.

De ontworpen regeling rekt op een groot aantal reserve-officieren, niet alleen voor de landweer, maar ook voor het eigenlijke leger, indien het vormen van militie-officieren op bezwaren stuit.

Voor de landweer *alleen* wordt gerekend op 222 Kapiteins, 36 Luitenants-Adjudanten en 222 Eerste- en Tweede Luitenants; voor dat aantal vindt men een kostenberekening aangegeven. Van dat aantal zal het tegenwoordige reserve-kader een groot contingent moeten leveren; kost nu de opleiding dier officieren niets? Mogen dan de kosten, aan die opleiding verbonden, het verleenen der toelagen, de gratificatiën bij verschillende aanstellingen, totaal over het hoofd worden gezien?

De zoeven voor de landweer aangewezen officieren, hebben in vredes-tijd reeds een bepaalden werkkring en ontvangen daarvoor volgens de M. v. T.: een Kapitein *f*400, een Eerste-Luitenant *f*300 en een Tweede-Luitenant *f*250 per jaar.

Ingevolge het Kon. Besluit van 12 Oct. 1896, N°. 36, ontvangen *alle* reserve-officieren, reeds zonder dat hun in vredes-tijd een werkkring wordt opgedragen, die toelagen. Bedoelt nu de M. v. T., dat die speciaal genoemde reserve-officieren de aangegevene toelagen genieten boven die in bedoeld Kon. Besluit vastgesteld?

Verder ontvangen de reserve-officieren bij aanstelling, vaandrig zijnde, *f*120 en geen vaandrig zijnde *f*150, en daar verloop onder die categorie van officieren ook zal plaats hebben en daarmee aanvulling moet gepaard gaan, brengt dit eveneens periodieke uitgaven teweeg, waarmee niet minder rekening moet gehouden worden.

Van kosten, verbonden aan de opleiding van militie-officieren, wordt niet gerept.

Is het nu de bedoeling den militie-officier niet de voorrechten van het reserve-kader te verleenen? De billijkheid eischt dit niet alleen, maar wil men het benodigd getal militie-officieren verkrijgen, — 500 bij het leger en 300 bij de landweer, *alleen* voor de Infanterie —, dan zal men daartoe wel moeten overgaan, want krijgt men niet het benodigd getal dezer officieren, dan zal in het incompleet door reserve-officieren moeten worden voorzien.

De vervanging van een aantal beroeps-officieren bij het eigenlijke leger door reserve- en militie-officieren, zal wel tot bezuiniging leiden, maar dat daaraan generlei onkosten zijn verbonden kan niet toegegeven worden; die kosten zullen zelfs aanzienlijk zijn en kunnen bij de kostenberekening eener organisatie niet gemist worden. Zij hadden zeker genoemd moeten worden, waar men in vergelijking treedt met de begrooting van 1897, toen nog slechts 4 reserve-officieren aanwezig waren.

Dat de kostenberekening der M. v. T. op juiste grondslagen berust, kan dan ook geenszins erkend worden, het tegendeel is waar, bovendien munt zij niet uit door volledigheid, Dat laatste erkent de M. v. A. reeds ten deele, in de te geringe raming der na te laten schuld op de uit-

rusting- en reserve-rekening en de te geringe berekening der kosten van de officieren der Hoogere Krijgsschool.

Iedere verbetering zal gepaard moeten gaan met het brengen van financieele offers. Dit had dan ook ruiterlijk erkend en onverbloemd de gevolgen der ontworpen regeling in het licht gesteld moeten worden. Doet men dit niet en komt de wet tot uitvoering, dan moeten die gevolgen toch voor den dag komen en staat men voor onverwachte verrassingen.

Eene andere oplossing zal dan gevonden moeten worden en wat men zoo gaarne met de aanneming van het ontwerp wenscht: nl. dat het legervraagstuk van de baan zou zijn, is dan niet bereikt.

Vorenstaande beschouwingen, welke slechts grepen uit de ontworpen organisatie betreffen, waren nog o. a. aan te vullen door de organisatie en militaire waarde der Landweer aan een nader onderzoek te onderwerpen, gemis aan plaatsruimte gebiedt ze achterwege te laten, maar alvorens te besluiten is het nog de bedoeling aan te geven, in hoeverre, — binnen het kader der ontworpen R. en S. L. blijvende —, het mogelijk is de hoofdoorzaken weg te nemen, welke het Wapen der Infanterie minder geschikt zullen maken voor de taak, die het in oorlogstijd te vervullen heeft en tevens de gevolgen dier verbetering, uit een financieel oogpunt, in het licht te stellen.

Deze hoofdoorzaken zijn:

- 1°. Het groot aantal minder geoefenden, waarmede de afdeelingen te velde moeten uitrukken, of waardoor zij bij het intreden van verliezen aangevuld moeten worden.
- 2°. De onvoldoende wijze, waarop de kadervorming plaats moet hebben, tengevolge van het gering getal geoefende manschappen, dat slechts beschikbaar is om de practische bruikbaarheid van het kader te verhoogen.

Daarvoor waren in de eerste plaats de zg. 4-maanders uit de organisatie weg te nemen; de zg. nakomers met de lichte van het volgend jaar in dienst te stellen en te oefenen; en het contingent volledig te oefenen verder met 2500 man uit te breiden. Bij zoodanige uitbreiding bedraagt het getal der miliciens, jaarlijks per compagnie in te deelen, gemiddeld $\frac{10870}{237}$ of 45 à 46 man. Bij mobilisatie wordt de compagnie $45\frac{1}{2} \times 6.94$ of 315 miliciens sterk, daarvan kunnen $\pm 315 - 233$ of 82 man, dus 1312 per regiment naar de depots overgaan. Wanneer de eerste verliezen aangevuld zijn, blijven er nog 400 à 500 man over, een getal niet te groot om door 2 compagnieën opgenomen en verder nog geoefend te kunnen worden.

Daar wettelijk een eerste oefeningstijd van 12 maanden niet is uitgesloten, volgen hier 2 berekeningen: *A* met 12 maanden eersten oefeningstijd; en *B* met een eersten oefeningstijd van $8\frac{1}{4}$ maand.

A.		
10870 × 365	of 3,967,550	verpleegdagen.
27825 × 28 (herhalingssoef.)	" 779,100	id.
3000 × 120 (blijvend gedeelte)	" 360,000	id.
	<hr/>	
	5,106,650	id.
ontworpen organisatie	3,506,570	id.
	<hr/>	
verschil	1,600,080	id.
	f 0,61	
	<hr/>	
	f 976,048	

Hiervan af te trekken:

2,067,390 + 599,900 + 56,880 of 2,724,170 verpleegdagen à f 0,05 of f 136,208.

en 782,400 verpleegdagen à f 0,10 of f 78,240, te zamen f 214,400.

Blijft meer f 976,048 — f 214,400 of f 761,648.

Toelichtingen:

De kosten per man en per dag zijn in de M. v. T. geschat op f 0,61, voor de 8-maanders zijn deze op f 0,05 en voor de 4-maanders op f 0,10 meer gesteld.

B		
10870 × 247	of 2,684,890	verpleegdagen.
27825 × 28 (herhalingssoef.)	of 797,100	id.
5700 × 120 (blijvend gedeelte)	of 684,000	id.
3000 × 120 id.	of 360,000	id.
	<hr/>	
	4,507,990	id.
ontworpen organisatie	3,506,570	id.
	<hr/>	
verschil	1,001,420	id.
	f 0,61	
	<hr/>	
	f 610,866	

Hiervan af te trekken:

3,506,570 verpleegdagen à f 0,05 of f 175,328

meer f 435,538

Toelichtingen:

Van 15 Nov. tot 15 Maart bedraagt het blijvend gedeelte 100 man per bataljon; dat zijn alle manschappen, die, 8 maanden geoefend, voor kader-vorming, enz., bruikbaar, en, voor zooverre zij niet voor andere korps-diensten bebezigd worden, ook daarvoor beschikbaar zijn.

De kosten per dag en per man voor deze manschappen zullen meer het bedrag van f 0,61 nabij komen, dan de zg. 8- en 4-maanders der voorgestelde regeling. Voor het meerdere per dag, dat deze laatste categorie van miliciens meer kosten dan de hier bedoelden, die voor het grootste gedeelte — 8700 van de 10870 — 12 maanden dienen, wordt gemiddeld f 0,05 in rekening gebracht.

Nog meerdere toelichtingen op een Naschrift.

Dat de Heer L. M. A. von SCHMID in de 6^e Aflevering van de(n) Militaire(n) Gids op de meest nadrukkelijke wijze doet blijken de slot-som niet te kunnen of niet te willen deelen, waartoe ik in het Augustus-nummer van dit Tijdschrift andermaal gekomen was, heeft mij in het minst niet verwonderd. In den aanhef van dat opstel merkte ik toch reeds op, dat ik mij geenszins voorstelde dien geachten Heer te zullen overtuigen, omdat, naar mijne meening, uit de polemieek over de Wachtforten op ondubbelzinnige wijze gebleken is, dat de Heer v. S. niet overtuigd *wil* worden.

Hieraan neemt de Heer v. S. aanstoot; hij toch, kan die ondubbelzinnigheid niet rijmen met het latere verwijt(?), dat de critiek hem zoo herhaaldelijk tot wijziging in zijne denkbeelden gebracht heeft.

Het spijt mij hieruit te moeten besluiten, dat de Heer v. S. mijn opstel niet met de vereischte aandacht gelezen heeft. Van een verwijt is mijnerzijds geen sprake geweest, ik heb eenvoudig een feit geconstateerd en wel verre van den Heer v. S. zijn beter inzicht te verwijten, heb ik mij daarin hartgrondig verheugd. Maar dit doet niets te kort aan het feit, dat de Heer v. S. m.i. niet overtuigd *wil* worden. De zaak ligt namelijk aldus. Wanneer de critiek den Heer v. S. op zijne fouten wijst, beantwoordt hij den criticus zoo weinig hoffelijk, als maar eenigszins mogelijk is, tracht à tort et à travers zijn betoog te handhaven, . . . maar maakt in een volgend ontwerp van de aanwijzingen der critiek een dankbaar — zij het ook niet erkend — gebruik. Dat noem ik niet overtuigd *willen* worden. Ik hoop nu duidelijk genoeg te zijn geweest.

Edoch, ook in dit opzicht is — beter laat dan nooit — beterschap waar te nemen; de Heer v. S. erkent ten minste thans, zij het ook „nergens principieel”, toch voor de *officieele* critiek gezwicht te zijn, en waar zoowel de *officieele* als de *officieuse* critiek zich beide op het standpunt der wetenschap stelden, kan het den critici, die blijkbaar voor de goede zaak en niet voor „Rechthaberei” strenden, vrij onverschillig zijn voor welke soort van critiek de Heer v. S. zich gevoelig betoont, mits hij maar van zijne dwalingen terugkeert.

Ik sprak zooeven van eene beantwoording „zoo weinig hoffelijk, als maar eenigszins mogelijk is”. Nu te dien aanzien doet de laatst verschenen pennevrucht van den Heer v. S. voor hare voorgangsters niet

onder; ik geloof zelfs, dat hij getracht heeft zichzelf te overtreffen. Het wil mij althans voorkomen, dat de Heer v. S. ook in dit opzicht dringend behoefte gevoelt aan „*officieele critiek*”. Op dien weg zal ik den Heer v. S. intusschen niet volgen; eene wijze van argumenteeren, hare kracht zoekende in persoonlijke aanvallen en in niet voor een beschaafd publiek bestemde periodieken zeer gebruikelijk, wensch ik niet tot de mijne te maken. De deferentie, welke men zoowel voor zichzelf als voor het Tijdschrift, waarin men schrijft, behoort te hebben, verbieden mij zulks.

Van het appeltje, dat ik met den Heer v. S. te schillen heb, zijn dus het beduimelde schilletje en het aangestoken vruchtvleesch bereids door mij verwijderd; ik beschouw hier slechts de pitten, of wat zich wel als pit wil voordoen.

In de 4^e Aflevering van de(n) Militaire(n) Gids had de Heer v. S. mij toegedicht, dat ik den Kolonel v. L. in de opvatting had gebracht, dat de „*einfachen Wachen*” in het door den Heer v. S. ontworpen stelsel minder sterk zijn dan „*1 Gewehr per Schritt oder Meter*”;

dat ik bij v. L. de gedachte had opgewekt, dat des Heeren v. S.'s bezettingssterkte veel geringer is dan v. L.'s veiligheidsbezetting; en

dat ik het had voorgesteld, alsof de Heer v. S. uit den aan hem gerichtten brief, met een daaraan vastgeknoopte conclusie, voor die geringe sterkte der bezetting zich op de goedkeuring van v. L. had beroepen.

Ik antwoordde hierop, dat de Heer v. S. zich yergiste, wanneer hij vermeende, dat ik v. L. vermoeid had met eene uiteenzetting van des Heeren v. S.'s denkbeelden en ik wees hem de drie passage's aan, waarin ik zijn naam in mijne brieven genoemd had. (De aanhalingen uit den tweeden brief waren dus wel degelijk „*ter zake dienende*”.) Op dien grond verklaarde ik dat *alle verdere mededeelingen* (zie hierboven), welke ik volgens den Heer v. S. aan v. L. gedaan zou hebben, *dus* hersenschimmen waren. (Deze woorden geeft de Heer v. S., ouder gewoonte, bij zijne bespreking daarvan in de 6^e Aflevering *onjuist* weder.) De Heer v. S. acht het zoeven door mij onderstreepte „*dus*” pyramidaal, als ik het wel begrijp, omdat ik de termen niet publiceerde in welke mijn eerste verzoek om inlichtingen vervat was. Nu was, noch is het mij duidelijk, dat *die* publicatie noodig zou zijn, om den Heer v. S. te overtuigen van de onjuistheid zijner bewering, dat ik de hierboven neergestelde mededeelingen zou hebben gedaan. Mijne verzekering te dien aanzien zal den Heer v. S. toch wel genoeg zijn? Te eigenaardiger is intusschen dit aandringen op bekendmaking, waar ik er reeds in mijn eerste opstel op wees, dat uit den aan den Heer v. S. gerichtten brief van v. L. de juistheid van de daaraan vastgeknoopte conclusie alleen dan zou kunnen blijken, wanneer men de bewoordingen kende van de vraag, waarop die brief het antwoord behelsde. Die bewoordingen heeft de Heer v. S. ons intusschen tot dusverre onthouden, evenmin vermeldt hij thans den inhoud van zijn nader schrijven

aan v. L., terwijl wij ons uit diens antwoord met twee zinnen moeten te vreden stellen.

Intusschen, ik wil grootmoedig zijn en, om daardoor tevens een einde te maken aan des Heeren v. S.'s toedichtingen, den inhoud van mijn eerste schrijven aan v. L. mededeelen. Ziehier den tekst:

In einer Niederländischen Zeitschrift, die Vragen des Tijds, von März 1900, wird vom Infanterie-Hauptmann L. M. A. v. SCHMID ein Schreiben von Ihrer Hand veröffentlicht betreffend die Unterkunft der Besatzungen von Forts, welche in der Front durch eine Inundation gedeckt sind.

Weil diese Angelegenheit zur Zeit für uns, Niederländer, von ganz besonderem Interesse ist und Ihre unbestrittene Autorität auf dem Gebiete der beständigen Befestigung und des Festungskrieges Ihrem Urtheil natürlich auch für mich grossen Werth verleiht, erlaube ich mir Sie freundlichst zu bitten mir zum obenverzeichneten Schreiben noch einige Erläuterung geben zu wollen, weil mir unter Umständen eine Unterbringung der kriegsstärken Besatzung, theils stehend, theils sitzend wie in einem Eisenbahncompartment, doch wohl nicht in jeder Hinsicht genügend vorkommt.

Wenn die Fortslinie durch eine mehr oder weniger breite Inundation gedeckt und der Feind noch weit entfernt ist, stimme ich gerne zu, dasz bei hellem Tage nur ein Theil der Besatzung, als Wache, im Fort nothwendig ist, weil die Vorbereitungen zu einem Angriff vom Vertheidiger so frühzeitig bemerkt werden können, dasz dieser noch genügende Zeit hat die Besatzung auf Kriegsstärke zu bringen. Dies gilt aber, meiner unmaszgeblichen Ansicht nach, *nur* wenn das Fort nicht vom Angreifer unter Feuer gehalten wird, da bei einer *andauernden* Beschiezung aus einer Entfernung von 2—3 Kilometer die Verstärkung der Besatzung nur unter ganz ausserordentlichen Verlusten möglich sein würde und deshalb unterbleiben musz.

Dies giebt mir Anleitung Ihnen zu fragen ob, wo in Ihrem Schreiben eine gedeckte Annäherung für die Besatzung nothwendig erklärt wird, diese Deckung nur gegen Feindes Sicht oder auch gegen Feindes Feuer gemeint wird.

Nehmen wir jetzt aber an die kriegsstärke Besatzung sei am Abend in oben angegebener Weise im Fort untergebracht. Macht nun der Feind am Morgen durch andauernde Beschiezung die Ablösung unmöglich, oder musz diese unterbleiben weil, wie öfters vorkommt, schwerer Nebel die Aussicht benimmt, und es bei dem dann jeden Augenblick drohenden Angriff wohl nicht rathsam sein wird den Uebergang über den naszen Graben wieder her zu stellen, so fürchte ich dasz die Besatzung, die nur gesessen oder gestanden hat, in Kurzem nicht mehr befähigt sein wird einen feindlichen Angriff mit voller Kraft zurück zu weisen.

Auch wenn die Inundation zugefroren ist, sodasz der Angriff zu jeder Zeit in breiter Front unternommen werden kann und die volle Besatzung also fortwährend zur Stelle sein musz, oder aber der Angreifer

an einem Punkt in die Zwischenlinie eingedrungen ist, sodasz er, sei es nur während 24 oder 36 Stunden, das Fort einschlieszen und jede Ablösung vollends unmöglich machen kann, so fürchte ich wiederum dasz der Mangel an bombensicherem Raum sich schwer fühlbar machen wird und die Besatzung bei Weitem nicht im Stande sein wird dasjenige zu leisten, was zu einer kräftigen Vertheidigung nöthig ist und sie geleistet haben könnte, wenn man ihr, sei es auch nur zum Theil, eine gehörige Ruhe gewährt hätte.

Es sind diese Erwägungen, sehr geehrter Herr Oberst, welche sich mir aufgedrungen haben beim Lesen Ihres Schreibens und beim Ueberdenken von dessen Inhalt und die bei mir Zweifel erregt haben, ob ich den Sinn davon wohl gut begriffen habe. (Volgen eenige plichtplegingen.)

Uit het vorenstaande volgt *dus*:

dat ik in mijn schrijven aan den Kolonel v. L. niet over het wachfortenstelsel van den Heer v. S. gerept heb;

dat ik *dus* ook niet den Kolonel v. L. in de opvatting heb gebracht, dat de „einfachen Wachen” in het door den Heer v. S. ontworpen stelsel minder sterk zijn dan „1 Gewehr per Schritt oder Meter”;

dat ik *dus* ook niet bij v. L. de gedachte heb opgewekt, dat des Heeren v. S.’s bezettingssterkte veel geringer is dan v. L.’s veiligheidsbezetting; en

dat ik het *dus* ook niet heb voorgesteld, alsof de Heer v. S. uit den aan hem gerichtten brief, met een daaraan vastgeknoopte conclusie, voor die geringe sterkte der bezetting zich op de goedkeuring van v. L. had beroepen;

al welke feiten de Heer v. S. in de 4e Aflevering van de(n) Militaire(n) Gids beweerd heeft;

en dat ik *dus* met het volste recht des Heeren v. S.’s beweringen tot het gebied der hersenschimmen (om een zeer zachten term te gebruiken) heb verwezen.

Dat von LEITHNER *dus* de eerste was, die het woord „einfache Wachen” gebruikte, is uit mijn voren medegedeelden brief tevens gebleken. Het door mij gebezigde „Wache” was eenvoudig een terugslag op de zinsnede van v. L. in diens aan den Heer v. S. gericht schrijven, waar hij den wensch uitdrukt, onder de daar aangegeven omstandigheden, het fort „nur schwach — etwa durch eine Bereitschaft ($\frac{1}{3}$ oder $\frac{1}{2}$) der ganzen Besatzung — bewachen (ik spatieer) zu lassen”. Had de Heer v. S. *dus* zijn eigen correspondentie nog eens nagelezen, dan was hij niet in de fout vervallen mij iets toe te dichten, dat geheel onjuist is.

De Heer v. S. verbaast er zich over, dat terwijl ik den Kolonel v. L. over deze aangelegenheid als over een zaak van groot belang schreef, ik toch in de Juni-aflevering verklaarde, dat de strijd over woon- en wachforten bij de behandeling van de Vestingbegrooting voor het jaar 1900 „endgiltig” beslist was.

Voor deze verbazing bestaat niet de minste aanleiding.

Ik acht den strijd over woon- en wachtforten *beslist*, omdat de Minister van Oorlog er het vorige jaar in geslaagd is de argumenten van de voorstanders van wachtforten zóó afdoende te wederleggen, dat een weder op den voorgrond treden van deze aangelegenheid, als strijd-vraag, m. i., *in de Tweede Kamer* niet te verwachten is.

Desniettemin vond ik de aangelegenheid, welke ik met den Kolonel v. L. behandelde, voor elk Nederlander van zeer groot belang, omdat waar de Heer v. S., ook nadat de bovenbedoelde beslissing gevallen was, wilde voortgaan met *onder het groote publiek* wantrouwen te wekken in de beginselen, welke door de Regeering bij den fortbouw in de Stelling van Amsterdam worden toegepast, het mij juist tegenover dat publiek, hetwelk wel eens aan autoriteitsgeloof lijdt, van groot belang toescheen na te gaan of v. L.'s autoriteit hierbij terecht of ten onrechte werd ingeroepen.

De Heer v. S. kan werkelijk van eene verrukkelijke naïveteit zijn. Zoo bijv. in den aanhef van het hier behandelde artikel, waar hij het doet voorkomen, alsof ik in dit Tijdschrift alleen wees op een aantal verschilpunten tusschen eene gordelvesting, volgens v. L.'s laatste denkbeelden, en eene Stelling van Amsterdam, waarin de woonforten van het technisch comité vervangen zijn door wachtforten. „Wat wilt ge nu eigenlijk zeggen?” zoo vraagt ongeveer de Heer v. S. argeloos, „v. L. ontwerpt fortten voor hooge terreinen en hier is sprake van een inundatiestelling; de verschillen daartusschen worden door niemand in twijfel getrokken.”

Is dat geen eigenaardige tactiek? Men weet echter wel beter; ik schreef v. L. uitsluitend over door eene inundatie gedekte fortten en elk antwoord van v. L. ziet dus daarop en niet op eene stelling in hoog terrein, zooals de Heer v. S. bedekt te verstaan wil geven. De verschilpunten, welke ik opsomde, tusschen v. L. en den Heer v. S. zijn dus de verschillen, die tusschen beider opvattingen bestaan bij fortten, die door eene inundatie gedekt zijn.

Er bestaat dan ook *geen* overeenstemming tusschen v. L. en den Heer v. S., zelfs niet op het punt van de uitgebreidheid van het logies in de meest enge beteekenis genomen. Ik schrijf daartoe nogmaals af het door mij op blz. 600 van den Mil. Spect., 1900, gestelde:

„De Kol. v. L. wenscht voor $\frac{1}{2}$ à $\frac{2}{3}$ zijner veiligheidsbezetting Lie-„gestätten, voor het overige deel zitbanken; slechts dan, wanneer de „versterkte bezetting tijdelijk in het werk aanwezig is, bestaat alleen „gelegenheid tot zitten.

„De Heer v. S. richt het logies derwijze in, dat de wachtbezetting „in haar geheel in zittende houding een onderkomen vindt.”

Wanneer de Heer v. S. nu beweert, dat ik van deze aangelegenheid — *de door hem beweerde overeenstemming* — niet de minste notitie genomen heb, dan faalt hij, want ik heb het bestaan van die over-

eenstemming ontkend en het daarvoor noodige bewijsmateriaal geleverd. En indien de Heer v. S. er niet in geslaagd is, het verband te leggen tusschen het vorenstaande, alsmede de beide overige door mij aangevoerde argumenten, *en* mijne conclusie, dan kan ik daar niet veel meer van zeggen, dan dat zulks niet pleit voor zijn goeden wil.

Ik zal intusschen trachten des Heeren v. S.'s begripsvermogen eenigszins ter hulp te komen en nogmaals het verschil tusschen de beide stelsels, ten aanzien van het logies aangeven. Dat verschil is het volgende: In het fort volgens de P. I. is uitsluitend gelegenheid tot zitten of staan, omdat de *geheele, tot een minimum beperkte* bezettingssterkte, *steeds* in het fort aanwezig is en de voorhanden ruimte niet toelaat deze bezetting anders dan zittend of staand onder te brengen. In dit fort wordt dus nooit anders dan zittend gerust, dit fort is dus, wat de Heer v. S. noemt, een *wachtfort*.

In het fort volgens v. L. zijn voor $\frac{1}{2}$ à $\frac{2}{3}$ der *normale* bezetting ligplaatsen voorhanden: alleen in den uitzonderingstoestand (z. B. über Nacht, wenn die Gefahr eines Angriffes droht; zie Band III, waarnaar de Kol. v. L. mij verwijst), dat de versterkte bezetting in het werk is — *nur da in* — kunnen alle manschappen slechts zitten of staan. Dit fort is dus, wat men noemt, een *woonfort*, omdat het geheel ingericht is voor voortdurend verblijf van de *normale*, daarvoor aangewezen bezetting.

Ook ligt het verband tusschen de bezettingssterkte en het beginsel omtrent de uitgebreidheid van het logies meer voor de hand, dan de Heer v. S. wel wil doen gelooven, want het geheele beginsel der wachtforten van den Heer v. S., in de P. I. aangegeven, berustte op eene minimale sterkte der bezetting, die zou veroorloven met de minimale bomvrije ruimte te volstaan (besparing van troepen en van kosten).

Nu tracht de Heer v. S. zich wel een weinig uit de impasse, waarin hij geraakt is, te werken, door te zeggen: *in de 4e aflevering heb ik gewezen op de zinsnede, voor welke ik mij op de instemming van v. L. beroepen had*, maar afgezien, dat deze zinsnede niet genoemd werd in de bewering dat v. L. met de uitgebreidheid van het logies, in de P. I. aangeduid, instemde, kan dit beroep den Heer v. S. niet baten, omdat hij deze zinsnede niet kan losmaken van de toelichtingen, die hij zelf daarop in de P. I. heeft gegeven. Wat de Heer v. S. *na dien* geschreven heeft, doet hier niets ter zake; de overeenstemming met het denkbeeld, dat aan de P. I. ten grondslag was gelegd, werd beweerd en alleen uit die brochure mocht die overeenstemming dus bewezen worden.

Hoewel ik overigens geen aanleiding zou hebben het groot-flankement hier te bespreken, mag ik toch niet onopgemerkt laten voorbijgaan, wat de Heer v. S. daaromtrent op blz. 338 opmerkt:

„Waar het groot-flankement in onze reductstelling reeds is aangebracht „of nóg komen zal, moge men toch goed de consequentie in aanmerking

„nemen, dat het in de Stelling van Amsterdam slechts om de permanente „verdediging van één lijn gaat, en niet de maatregelen onderschatten, „die strekken kunnen om de fortbezettingen frisch en slagvaardig te „houden; want als het ongeluk mocht willen, dat een zoodanig fort bij „verrassing in 's vijands handen viel, dan zouden ook de nevenforten „het weldra moeten opgeven, omdat het groot-flankement den ingedron- „gen vijand in staat zal stellen de bezettingen der nevenforten, *stil- „staande* doelen als deze vormen, het verblijf in haar gevechtspositiën „te verzwaren.”

Over de frischheid en slagvaardigheid der bezettingen in het wachtforten-stelsel, zooals dit in de verschillende brochures ontwikkeld is, zal ik maar niet spreken, daarvan is reeds genoeg gezegd. Maar wel wil ik vragen of, juist waar het gaat *om de verdediging van één lijn*, niet alle mogelijke maatregelen genomen moeten worden om het *bezit* van die lijn te verzekeren. Daartoe behoort zeker niet in de laatste plaats het groot-flankement, dat ons de zekerheid waarborgt een bedreigd fort steeds van twee zijden met vuur te kunnen steunen en dat ons in staat stelt, wanneer in eenig stadium van het beleg een fort gevallen mocht zijn, het verblijf in dat fort, alsmede het aanvoeren van geschut, versterkingen, enz., daarheen voor den vijand onmogelijk te maken. Vuur uit de groot-flankementsbatterijen van een gevallen fort, zal men niet behoeven te vreezen, omdat het voor den vijand onbruikbaar maken van het daarin opgestelde geschut, zoo weinig tijd kost, dat dit zelfs op het allerlaatste oogenblik nog zal kunnen geschieden.

En zelfs al vond dit, *tengevolge van plichtverzuim*, niet plaats, dan nog komt het gevallen fort onder het groot-flankementsvuur van 4 vuurmonden, terwijl het elk der aanliggende fortten slechts met 2 kanonnen zou kunnen antwoorden. Hoe dit ook zij, ik had nog nimmer gehoord van den door den Heer v. S. thans gestelden regel, dat men in eene oorlogshandeling noodige maatregelen achterwege liet en daardoor het gelukken van die handeling in de waagschaal stelde, alleen om bezwaren te ontgaan, die zouden kunnen ontstaan, indien — ondanks die maatregelen — de beoogde handeling mislukte.

Ik heb bijv. nog niemand hooren beweren, dat de Engelschen in Transvaal geen veldgeschut hadden moeten medevoeren, omdat zij — na dit in den strijd verloren te hebben — daarmede bij volgende gelegenheden beschoten zijn. De eer van die vinding komt, dunkt mij, onbestreden den Heer v. S. toe.

Over de nadere correspondentie van den Heer v. S. met v. L. kan ik zeer kort zijn, omdat ons noch omtrent hetgeen de eerste schreef, noch omtrent hetgeen de laatste antwoordde, voldoende licht verschaft wordt. Dat het in het Naschrift uitsluitend geloopt had over de mate, waartoe het logies zou kunnen worden gereduceerd, is zoo duidelijk, dat de Heer v. S. het niet nogmaals uitdrukkelijk behoefde te doen bevestigen. Maar het zou toch van weinig bekendheid met het hier besproken onder-

werp getuigen, indien men de uitgebreidheid van het logies los van alle andere factoren zou willen beschouwen. Wanneer v. L. zich ook thans voorstander „der *möglichst*en Reducierung von Casematten” verklaart, dan toont dit duidelijk aan, dat ook deze geachte schrijver gevoelt, dat zoo iets onmogelijk zou zijn; juist de mate, waartoe de Reducierung mogelijk zal blijken, wordt door tal van zaken beheerscht, bijv. (zie v. L.’s eerste schrijven aan den Heer v. S.) door de mogelijkheid, dat de werken „von rückwärts auch verdeckt angenähert werden können”, waartoe „eventuell das Mittel einer Poterne angewendet” moet worden (Mil. Spect. 1900, blz. 431). Juist met het oog op die velerlei zaken vond ik het noodig v. L.’s meening omtrent de noodzakelijkheid van eene enceinte, alsmede van inrichtingen voor groot- en klein-flankement te vragen, omdat deze met de behandelde aangelegenheid in het meest rechtstreeksche verband staan.

De antwoorden van v. L. daaromtrent, *voor forten in eene inundatie linie*, waarop mijne vragen betrekking hadden, vindt men in den Mil. Spect. 1900, blzn. 431 en 432. Wanneer de Kolonel v. L. thans aan den Heer v. S. schrijft: „Es ist mir nie eingefallen zu sagen, dasz diese Reduction nur dann Platz greifen kann, wenn die Gürtel genau nach meinen letzten Vorschlägen ausgeführt ist”, dan zou ik recht hebben te vragen, wie bij v. L. den indruk gevestigd heeft, dat ik zulks beweerd heb. Ik ben mij niet bewust ergens van het *genau* toepassen van v. L.’s beginselen gesproken te hebben; een kind kan begrijpen, dat afwijkingen in bijzaken niet alleen mogelijk, maar vaak noodig zijn. Dit geldt echter niet voor hoofdzaken, bijv. waar v. L. zegt: „Kernbefestigungen (Noyau) halte ich bei jedem Platz für absolut nothwendig” (Mil. Spect., 1900, blz. 431).

In het voorbijgaan nog een opmerking. In den Mil. Spect. 1900, blz. 599 schreef ik: „Thans nog een enkel woord over de sterkte der veiligheids- resp. wachtbezetting. v. L. stelt 1 man per pas of meter der vuurlijn. De Heer v. S. stelde in de P. I. het volgende: „Ik moet er echter op wijzen, dat tengevolge van het geringer oppervlak der aangeduide wachtforten de bezetting zelve ook kleiner kan zijn, als norm komen „100 geweren voldoende voor... (blz. 42).”

De Heer v. S. maakt mij er thans een verwijt van, dat ik achter de laatste aanhaling de woorden: „*welk vuur, naar dit noodig is, met een aantal mitrailleurs, door infanterie te bedienen, kan worden versterkt*” door eenige punten verving. Doch de Heer v. S. is hier in het ongelijk, omdat hij zich de moeite niet gegeven heeft aandachtig te lezen, waarop v. L.’s gegeven betrekking heeft. In zijn aan mij gericht schrijven (Mil. Spect., 1900, blz. 430) zegt de Kolonel v. L.: „mithin nach Abschlag der einfachen Geschützbedienung aus rund 1 Gewehr per Schritt oder Meter”. Waar ik nu bij de opgave van v. L. het snelvuurgeschut — tot het afslaan van een rechtstreekschen aanval bestemd — buiten rekening liet, moest ik, naar ik zou meenen, ook de mitrailleurs van den Heer v. S.

buiten beschouwing houden en dit te meer, omdat de hier genoemde opgaven uitsluitend dienden ter vergelijking van het aantal infanteristen, dat op front en flanken in het vuur gebracht kon worden. Het schijnt mij daarom toe, dat ik juist citeerde. Wanneer de Heer v. S. soms vermeent zijn sprong van 100 op 200 man te kunnen verklaren door deze mitrailleurs in het vuur te brengen, moet hij zijne lezers wel voor weinig schrander houden, want afgezien van het feit, dat hij toch geen 100 man als mitrailleurbediening zal uittrekken, kon de Kapitein MIJSBERG in het door den Heer v. S. uitgewerkte plan van het wachtfort — *met inbegrip der mitrailleurbediening* — slechts tot 118 man komen. Ik teeken hierbij voorts nog aan, dat de Heer v. S. in zijn „Wachtfortontwerp” slechts kon verklaren: dat deze (de mitrailleurbedieningen) niet als *gerveerdragend* in de fortbezetting zijn begrepen, spreekt *eenigszins* (ik cursiveer) vanzelf”.

Wijders acht de Heer v. S. zich geroepen onjuist te verklaren „de voorstelling, dat ik (de Heer v. S.) mij in het Naschrift *voor de bezettingssterkte* op de eerste brochure zou hebben beroepen”; naar aanleiding daarvan wil ik alleen vragen: *waar* ik die voorstelling gegeven heb? Maar ik mag niet nalaten daarbij de aandacht te vestigen op de zeer eigenaardige wijze, waarop de Heer v. S. zijne betoogen schijnt te willen construeeren. Wanneer hij zich voor de *uitgebreidheid van het logies* beroept op de eerste brochure, dan mag men de in *die* brochure als *norm* aangegeven bezettingssterkte niet tot grondslag nemen voor verdere besprekingen; neen, dan moet men de bezettingssterkte uit brochure „zooveel” in rekening brengen, niettegenstaande het geheele stelsel, in de eerste brochure aangegeven, ontwricht wordt, als men daar een grootere bezettingssterkte dan ± 100 man zou willen bezigen, omdat daardoor de aanzienlijke sommen, die met wachtforten bespaard zouden kunnen worden, en de daarbij te verkrijgen aanzienlijke besparing van troepen (P. I. blz. 35 resp. 42) niet meer als argumenten zouden kunnen dienst doen.

De eerste brochure vormt een op zichzelf staand geheel, daarop werd een beroep gedaan en dat beroep moet dus in overeenstemming zijn met den inhoud dier brochure. Had de Heer v. S. dat niet gewild, zoo had hij in zijn Naschrift moeten zeggen, in welk opzicht hij van die brochure afweek; dan was hem echter tevens overtuigend gebleken, dat de beweerde overeenstemming niet bestond.

Zoo stelt de Heer v. S. mij ook den eisch het Naschrift in verband te brengen met het artikel, waarop het als *naschrift* diende. Dit nu zou volkomen correct zijn, als de titel „Naschrift” juist gekozen was, d. w. z. als in het naschrift eene nadere toelichting op het artikel, waarbij het *soi-disant* behoorde, gegeven werd. Dit was echter geenszins het geval; het Naschrift, ontsproten uit zucht tot „Rechthaberei”, behoorde volgens den titel wel, doch in het wezen niet bij het artikel, waarop het als naschrift gold, doch moest aantoonen, dat de uitgebreidheid van het logies, zooals dit in de P. I. was aangegeven, door v. L. werd

goedgekeurd, en bij de bespreking van dat Naschrift mocht dus alleen op de P. I. (zooals ik in den Mil. Spect. 1900, blz. 599 uitdrukkelijk gezegd heb) worden acht gegeven. De geheele tirade omtrent de noodzakelijkheid „dat men zich op de hoogte stelle van den inhoud der geschriften, die men zich geroepen acht in het openbaar toe te lichten”, is dan ook niet meer dan een luchtstoot, waarmede de Heer v. S. zich uit een moeilijk geval tracht te redden.

Ook de aan mijn artikel ontleende aanhaling op blz. 342 van de(n) Militaire(n) Gids was meer ter zake dienende, dan de Heer v. S. wel wil doen voorkomen. Wat toch is het geval? De Heer v. S. neemt in de P. I. de uitgebreidheid van het logies zoodanig aan, dat voor zijne geheele, steeds op dezelfde sterkte (zij het ook uit ander personeel bestaande) in het werk aanwezige bezetting slechts gelegenheid tot *zitten* is en deelt in een Naschrift op een geheel ander artikel mede, dat v. L. voor de kringforten eener inundatiestelling de uitgebreidheid van het logies goedkeurt, zooals deze in de P. I. is aangeduid, ja, uit den bijgevoegden brief blijkt niet anders dan dat slechts zooveel onderkomen gemaakt wordt, als voor bomvrije dekking der geheele bezetting juist noodig is, daarbij rekenende, dat de manschappen ten deele zittende, ten deele staande worden ondergebracht. Zonder nadere toelichting (vooral omdat op de tijdstippen, waarop slechts een deel der bezetting in het werk was, dit gedeelte het fort „bewachen” moest, d. i. dus niet rusten kon) had het dus werkelijk den schijn, alsof de beweerde overeenstemming bestond. Uit de nadere toelichting, welke de Kolonel v. L. mij bereidwillig gaf, blijkt nu echter, dat in het werk *normaal* eene veiligheidsbezetting (die de Heer v. S. in zijn stelsel niet kent) en slechts in uitzonderingsgevallen eene versterkte bezetting aanwezig is; dat voor $\frac{1}{2}$ à $\frac{2}{3}$ der veiligheidsbezetting ligplaatsen worden gemaakt en dat bij eene dusdanige inrichting van het werk: „bei Ausnutzung von Gängen etc. im Werke Raum genug (bleibt) um das doppelte der Sicherheitsbesatzung temporär und nothdürftig unter zu bringen”. Was het nu zoo verwonderlijk, dat na deze, als eene onthulling voorkomende toelichting, ik mijne voldoening uitdrukte over het feit, dat v. L. niet, zooals de Heer v. S., een eeuwig zittende (zij het ook afgelost wordende) bezetting wilde, doch dat hij voor dat deel, hetwelk de blijvende bezetting uitmaakte — in verband met dit blijvend karakter der bezetting — ook over ligplaatsen wenschte te beschikken?

Mijne daaraan vastgeknoopte mededeeling, dat in de VRAGEN DES TIJDS beweerd was, dat het onderkomen slechts gelegenheid tot zitten bood, was volkomen in overeenstemming met het in het Naschrift vermelde.

Waar de Heer v. S. voorts opmerkt: „De geachte Schrijver heeft „blijkbaar niet begrepen dat men, in een ruimte waar gelegenheid tot „zitten is voor een bezetting van bijv. 300 man, gemakkelijk tijdens de „aanwezigheid slechts van een veiligheidsbezetting van 100 à 150 man, „voor dezen ligplaatsen kan inrichten. De „uitgebreidheid van het

„logies” naar eerstgenoemd criterium laat dit niettemin toe”, keert hij handigjes den zin om van v. L.’s aan mij gerichte woorden, nl.: Wanneer een fort als woonfort is ingericht voor eene veiligheidsbezetting van 150 man, dan kan men in een uitzonderingsgeval „temporär und nothdürftig” daar wel eene versterkte bezetting van 300 man, deels zittende, deels staande onderbrengen. Ik meen, dat ik deze bedoeling van v. L. maar al te goed begrepen heb, om mij niet door de sophismen van den Heer v. S. te laten vangen. Werd werkelijk met het Naschrift niet meer bedoeld dan de hiervoren aangehaalde woorden van den Heer v. S. behelzen, dan spreekt het toch wel vanzelf, dat het eene dwaasheid ware geweest daarop de goedkeuring van v. L. te vragen, laat staan deze in een naschrift wereldkundig te maken.

Des Heeren v. S.’s slotwoord aan mijn adres: „*la zèle d’un convertis*” (let wel, lezer, ik citeer *letterlijk*) is te kostelijk, dan dat ik het hier niet mede tot slot zou gebruiken. Wanneer toch de Heer v. S. daarmee te kennen wil geven, dat hij meent in mij een bekeerde te herkennen, wanneer hij alzoo onderstelt, dat ik bekeerd zou zijn van de meening, welke ik steeds omtrent de P. I. gekoesterd heb, nl. dat die arbeid onwetenschappelijk en ondoordacht is, dan moet ik hem, tot mijn spijt, maar daarom niet minder stellig, alle illusie ontnemen, dan is hij mijlen ver van de waarheid verwijderd.

W. F. POP.

Eene rectificatie naar aanleiding van: Eenige cijfers uit de oorlogsbegroting voor 1901.

Van geachte zijde ontvingen wij de mededeeling — eene mededeeling, waarvan wij, zoo wat vorm en bedoeling aangaat, met erkentelijkheid gewagen, — dat de opgave van voorhanden projectielen, voorkomende aan het slot van het hierboven vermeld artikel (blz. 809 van den loopenden jaargang van dit Tijdschrift), een gunstiger licht op de distributie dier projectielen voor sommige vuurmonden zou hebben geworpen, wanneer bij de samenstelling daarvan een andere weg gevolgd ware.

De zeer rooskleurige toestand bij 15 cM. L. 24, de minder gunstige bij 15 cM. K. en de zeer ongunstige bij de mortieren is namelijk voor een groot deel het gevolg van de invoering der brisante granaten, waardoor bij den langen vuurmond een groot aantal gewone granaten beschikbaar zijn gekomen, terwijl daarentegen bij de beide laatstgenoemde een aanzienlijk aantal brisante granaten ontbreken.

Dergelijke overwegingen gelden ook voor 10 cM. (kanon en mortier).

In afwachting nu, dat door aanmaak in het tekort zal zijn voorzien, mogen bij de vuurmonden, welke het slechtst zijn voorzien, projectielen gebezigd worden, die volgens de nieuwere inzichten daarvoor in de toekomst niet meer bestemd zijn.

Verdeelt men volgens dien grondslag de totale beschikbare hoeveelheid projectielen van de kalibers van 15 en van 10 cM. (met uitzondering evenwel van de kartetsen, die met het oog op hare bijzondere bestemming niet in de plaats van andere projectielen te gebruiken zijn en dus uitsluitend voor de kanonnen in rekening gebracht worden) over alle vuurmonden van die kalibers, dan verkrijgt men het volgende overzicht:

Vuurmonden van 15 cM.	a: 339	b: 353. ¹⁾
" " 10 cM.	a: 262	b: 286. ²⁾

Deze opgave ware zeker de juiste geweest, wanneer zij had moeten dienen, om het onvoldoende van den tegenwoordigen toestand aan te geven. Hadden wij *dat* willen doen, dan hadden wij daarbij echter moeten opmerken, dat een projectiel nog geen *shot* is en dat dus niet alleen de projectielen, maar o.a. ook de daarbij noodige buizen en pijpjes no. 1 voorhanden moeten zijn, en hadden wij dus ook moeten wijzen

¹⁾ Alleen bij 15 cM. L. 24, en 15 cM. K.

²⁾ Alleen bij 10 cM. (kanon).

op het zeer groot tekort, dat bij den thans voorhanden voorraad projectielen te dien aanzien bestaat.

Met onze opgave stelden wij ons echter iets anders voor, dat, naar wij meenden, ook uit onze omschrijving voldoende bleek. Wijzende op de noodzakelijkheid om alleen *wel* besteed geld uit te geven, deden wij een enkelen greep uit de oorlogsbegrooting om te doen uitkomen hoeveel nog aan aanmaak van projectielen besteed zou moeten worden, vóór elke vuurmond zou beschikken over een voldoende aantal van *die* projectielen, welke het Departement van Oorlog, blijkens de door dat Departement gegeven voorschriften, daarvoor het meest geschikt acht. De opgave van het voorhanden aantal diende dus alleen om te doen zien, wat nog ontbrak aan den door het legerbestuur in de toekomst voor elken vuurmond bestemden voorraad en daarbij mochten — zooals wij dan ook deden — bij elken vuurmond slechts de in de toekomst daarvoor bestemde projectielsoorten worden beschouwd.

Wij teekenen hierbij nog aan, dat tengevolge van een schrijffout in de eerste kolom achter 12 cM. L. verkeerdelijk 531 in plaats van 541 gesteld is.

Gesmeed hardbrons en nieuw geschut.

In N°. 10 van dit Tijdschrift treft men onder bovenstaanden titel een opstel aan van de hand van den Eerste-Luitenant G. DE JOSSELIN DE JONG, en daarin wordt door hem o. a. de vraag geopperd of het gesmeed hardbrons niet *met voordeel* als vuurmondspecie zou kunnen worden aangewend.

Het „Militär Wochenblatt 1900”, N°. 89, geeft toevalligerwijze hierop antwoord, want men treft er o. m. de volgende aanteekening aan:

„Oesterreich-Ungarn. Die Herstellung der einzuführenden *Schnellfeuer-geschütze aus Gusstahl* ist nach „Danzers Armee-Zeitung”, N°. 35, eine entschiedene Sache. Die in den Mai-Delegationen vom Kriegsminister erwähnten Versuche des Technischen Militärkomitees, die Geschütze aus einer verbesserten Stahlbronze zu erzeugen, sollen ein befriedigendes Ergebniss nicht geliefert haben, und es soll die Kaliberfrage zu Gunsten eines 7 cM. Geschützes entschieden sein. Zur Anschaffung von Versuchsgeschützen hat das Heeresbudget für das Jahr 1901 die Summe von 1.500.000 Krcnen zur Verfügung gestellt.....”

Ter toelichting diene, dat onder „verbesserte Stahlbronze” gesmeedbrons wordt verstaan.

Er blijkt uit het bovenstaande afdoende, dat hier te lande geene proeven op het gebied van gesmeed brons behoeven te worden genomen. Andere redenen, waarom zulk eene beproeving niet is aan te bevelen, kunnen dus onbesproken blijven.

E. A. F. BLOKHUIS.

Begrootingscijfers.

Was het ons inziens reeds geen gelukkige gedachte, toen in de Memorie van Toelichting, behorende bij de Ontwerp-Wet tot Regeling van de Samenstelling der Landmacht, ter zake van de berekening van kosten, aan de nieuwe regeling verbonden, Hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1897 tot grondslag van vergelijking werd genomen, al motiveerde de Regeering zulks met de woorden: „omdat — „bij het niet tot stand komen der ontworpen regeling — de toestand „weder zou intreden, waarop die begrooting was gebaseerd, —;” nog minder gelukkig schijnt het ons toe, dat in de Memorie van Beantwoording op het Voorloopig Verslag betreffende hetzelfde Ontwerp van Wet, wordt getracht aan de financieele gevolgen van de ingediende wetsvoordracht te ontkomen door daarin o. m. op bldz. 21 dienaangaande het volgende te zeggen: „De ondergeteekende kan niet inzien, dat „zijne berekening van de meerdere kosten, welke uit de voorgestelde „organisatie zullen voortvloeien, te optimistisch zou zijn. De hier uit- „gedrukte vrees, dat het bedrag van f 510.000, waarop de jaarlijksche „kostenvermeerdering is geraamd, spoedig vrij aanzienlijk zou worden „overschreden, wordt dan ook door hem niet gedeeld”.

Want behalve de gegevens, die ons ten dienste staan en die het tegendeel inhouden, behoeft men niet veel kennis van administratie te bezitten en slechts eenvoudige berekeningen te maken, om in ervaring te brengen, dat de geldelijke gevolgen, wanneer het ontwerp, tot wet verheven, in zijn geheelen omvang werkelijkheid zal zijn geworden, millioenen zullen vragen, waar nu tonnen gouds berekend zijn. Maar zulks hier ter plaatse verder buiten beschouwing latende, wenschen wij nu aan de hand van de cijfers in de begrootingen van het Departement van Oorlog te constateeren, dat de vergelijking met de begrooting voor 1897 en het noemen van een meerder bedrag van slechts 510.000 gulden verwachtingen heeft gewekt, die noodwendig tot teleurstellingen leiden moeten.

Het navolgend overzicht strekke daarvan ten bewijze:

HOOFDSTUKKEN.	TOEGESTAAN VOOR 1897.	GEVRAAGD VOOR 1901.	ALZOO VOOR 1901	
			MEER.	MINDER.
I. Kosten v/h. Departement.	157.500	162.550	5.050	—
II. Tract. staven en dienst- vakken.....	247.600	249.100	1.500	—
III. Tract. versch. wapens...	3.224.465	3.213.249	—	11.216
IV. Soldijen, kleeding, fourage, enz.,.....	6.395.670	5.652.301	256.631	—
V. Geneesk. dienst.....	840.862	832.363	—	8.499
VI. Studie en onderwijs.....	399.785	377.656	—	22.129
VII. Artill.-inrichtingen.....	1.476.075	2.156.885	680.810	—
VIII. Materieel, genie, kazer- nen, enz.,.....	798.690	948.320	149.630	—
IX. Brood, vleesch, enz.,....	2.725.193	2.429.693	—	295.500
X. Magaz. v. kleeding.....	455.095	461.650	6.555	—
XI. Top. dienst.....	64.750	66.830	2.080	—
XII. Verplaatsen van pers. en goed.	287.950	348.900	60.950	—
XIII. Versch. uitgaven.....	86.800	94.908 ¹⁰	8.108 ¹⁰	—
XIV. Pensioenen.....	2.442.705	2.558.319	115.614	—
XV. Onvoorziene uitg.....	50.000	50.000	—	—
			1.286.928 ¹⁰	337.334
			949.584 ¹⁰	—
XVI. Marechaussee.....	710.479	784.465	73.986	—
			1.023.570 ¹⁰	—
Tot en met de XVIe Afdeeling....				

Uit de vergelijking van de zestien boven behandelde hoofdstukken blijkt dus, dat, sedert de begroting voor het dienstjaar 1897 werd toegestaan, de uitgaven voor het VIII^{ste} Hoofdstuk, volgens de raming voor 1901, dus in drie jaren tijds, zijn gestegen met *ruim één millioen gulden*, en zulks niet alleen *zonder dat* het leger ook maar *één geoefend soldaat sterker* is geworden, maar *bovendien* met een *verlies* van *acht maanden oefening* voor het *grootste gedeelte* van de miliciens der sedert opgeroepen jaarlijksche lichten en van *vier maanden* voor het *overschietende gedeelte* daarvan.

Wellicht merkt een spitsvondig lezer op, dat wij de balans ten eigen voordeele flatteerden door de uitgaven op het XVII^{de}, XVIII^{de} en XIX^{de} Hoofdstuk niet mede te rekenen; maar dit zou blijken een ongegronde opmerking te zijn.

Primo toch zijn deze beide hoofdstukken steeds zeer veranderlijk geweest en achten wij het daarom minder eigenaardig ze onder de gewone uitgaven te rekenen, d. w. z., die waarvoor een vrij zekere grondslag bestaat; maar secundo dient men niet te vergeten, dat hetgeen thans op die beide hoofdstukken minder wordt gevraagd, een ge-

volg is van eene besparing van *twee tonnen gouds* op de Vestingbegrooting en van circa *twee millioen gulden* op de aanschaffing van geweren, enz., die in het eindcijfer van de toegestane begrooting voor het jaar 1897 begrepen zijn. Het hieronder volgend overzicht doet zulks nader blijken:

HOOFDSTUKKEN.	TOEGESTAAN VOOR 1897.	GEVRAAGD VOOR 1901.	ALZOO VOOR 1901	
			MEER.	MINDER.
XVII en XVIII. Buitengewone uitgaven en aanschaffing van nieuwe draagbare wapenen.....	2.315.220	479.240	—	1.835.980
XIX. Vestingbegrooting.	1.050.000	850.000	—	200.000

Het eindcijfer van de begrooting voor het VIII^{ste} Hoofdstuk voor het dienstjaar 1901 is dus niet *f*1.112.399⁶⁰ lager dan dat van 1897, zooals uit een oppervlakkige beschouwing wellicht zou worden opgemaakt, maar feitelijk *f*1.023.570⁴⁰ hooger — en dat onder zóó treurige omstandigheden, als de geringe geoefendheid van het leger en het steeds lager zinkend peil van de practische bekwaamheid van aanvoering en bevelvoering, waarmede het meer dan bedroevend gesteld schijnt te zijn, te aanschouwen geven.

De vraag is dan ook gewettigd: waar wij, op die wijze voortgaande, heengaan?

Het zou ons te ver leiden om nader op de oorzaken van de boven aangeteekende verschillen der vergeleken begrootingscijfers in te gaan, doch wij willen niet besluiten, dan na gewezen te hebben op eene eigenaardige verschuiving in de aangevraagde middelen, eene verschuiving, die ons wis en zeker op het hellende vlak brengen zal naar de desorganisatie van ons weervermogen. De besparing namelijk, die sedert de begrooting van 1897 op de artikelen soldij, enz., en kleeding enz., tengevolge van de verkorting aan den eerste-oefeningstijd werd verkregen, bedraagt respectievelijk circa 70.000 en 37.000 gulden, dus totaal ongeveer 107.000 gulden.

Op die beide artikelen nu is sedert, ten behoeve van het reservekader meer benoodigd geworden, ruim 71.000 gulden voor soldijen, enz., en ruim 16.000 gulden voor kleeding, enz., of totaal circa 87.000 gulden, terwijl voor het hooger bedrag, hetwelk benoodigd is gebleken voor het blijvend gedeelte, dat als gevolg van de verkorte oefening opnieuw opgeroepen is moeten worden, eene som van bijna 17.000 gulden geboekt staat, die met de bovengemelde 87.000 gulden eene totale vermeerdering van het budget met omstreeks 104.000 gulden oplevert.

Zooals men ziet, bedraagt het voordeelich verschil slechts 3000 gulden!

Ten koste van ruim één ton gouds hebben wij dus zo goed als waardeloos reservekader meer gekregen, terwijl de geoefendheid van de infanterie — zoo ergens dan zeer zeker in Nederland de kern der weerkracht — tot ± 50 daalde.

Men werpe ons niet tegen dat, wat de geoefendheid betreft, voorheen door tal van oorzaken van den meer beschikbaren tijd geen nuttig gebruik werd gemaakt en dat de zeventien maanden oefening van toen, wat het nuttig effect voor de geoefendheid aangaat, dus gelijk te stellen zouden zijn met de acht maanden van den tegenwoordigen tijd.

Wij althans, die aanhoudend voeling hielden met den troep, schromen niet te zeggen, dat de infanterie van voorheen met meer vertrouwen in het vuur te brengen was, dan die welke thans de hoofdkracht van ons leger vormt; doch zelfs al was dit niet zóó, dan nog zou het geen zin hebben om, al was de wijze van oefenen voorheen minder goed te noemen en al bleven de resultaten dientengevolge beneden hetgeen men had mogen verwachten, nu eenzelfde graad van onvoldoende geoefendheid vrijwillig te aanvaarden door afstand te doen van een oefeningstijd van vier maanden, die ons zooveel verder zouden kunnen brengen, dan voorheen het geval was.

Die daling in de geoefendheid van onze infanterie trouwens wordt allerwege geconstateerd en vond in de paniek bij een overigens zeer betreurenswaardig incident tijdens de laatst gehouden groote najaarsmanoeuvres een onomstootelijk bewijs. En die bevestiging van den gevaarlijken toestand, waarin wij ons ten aanzien van de oorlogsbruikbaarheid van ons voetvolk bevinden, was zóó sprekend, dat een der korpscommandanten, die zich de warmste voorstander van verkorte oefening heeft betoond, zulks moest erkennen, doch er zich afmaakte met te zeggen: „Nu ja, geoefend is onze infanterie niet, maar zij kan marcheeren en schieten!”

Hoe lichtvaardig een oordeel, wanneer men bedenkt dat, zooals de ondervinding leerde, juist aan dat marcheeren en aan dat schieten zoo enorm veel ontbreekt.

En hoe kan dat ook anders, waar, tegen de logische orde der dingen in, de eischen van geoefendheid en discipline steeds lager worden gesteld om, bij behoud van de verkorte oefening, in eene cijfermatige beoordeeling niet beneden het „even voldoende” — hetgeen minder is dan „voldoende” — te dalen, een cijfer, dat ons „volslagen onvoldoende” voorkomt, om den strijd eventueel met eenige kans op een niet te roemloos einde te kunnen aanbinden. Wij teekenen daarbij aan, dat de mededeeling van den Heer Eerste-Luitenant der Grenadiers W. C. SCHÖNSTEDT, als zoude het aantal milicien-scherpschutters steeds toenemende zijn op een misverstand moet berusten, want het kan navraag lijden, dat, ongeacht de invoering van het uitstekend geweer model 1895, dit aantal sedert 1894 tot en met het jaar 1899 — want nadere gegevens staan ons niet ten dienste — stelselmatig en niet onaanzienlijk in sterkte afnam, iets wat trouwens, de sedert dat jaar be-

staande toestanden in aanmerking genomen, zóó natuurlijk is, dat alleen het tegendeel verbazing zou kunnen wekken.

Op den ingeslagen weg in zake oefening en legerorganisatie komen wij er niet. Eerst de volksopvoeding naar lichaam en geest ter hand genomen en dan het leger hervormd, dat ware de weg, die zeker en met de geringste personeele en financieele offers naar het einddoel: „een weerbaar volk” voert en waarlangs de hervorming van onze levende strijdkrachten een volkszaak kan worden, waaraan alle partijen zich wijden en hare beste krachten besteden en niet een enkele, die haar tot het onderwerp van een kleinzielig politiek geknutsel verlaagt.

Middelerwijl ware het bestaande te verbeteren en wel in dien zin, dat die verbetering als eene goede voorbereiding voor de eindelijke hervorming kan gelden. Daarbij ware er naar te streven:

- 1°. Door verhooging van het militie-contingent stof te bekomen, om depot- en reservetroepen te vormen, die nu zoogoed als geheel ontbreken.
- 2°. Het officierskorps te zuiveren van de elementen, die er met het oog op den daarvoor in de toekomst weggelegden werkkring niet in te huis behooren. Wij hebben daarbij meer speciaal het oog gevestigd op de voor een hooger rang gepasseerde officieren en op hen, die door ouderdom, fysieke gesteldheid, of karaktertrekken niet meer de noodige energie bezitten om hunne ondergeschikten te bezielen. Daarnevens zou, door eene herziening van de wet op het militair onderwijs, de aanvulling van het korps beroepsofficieren, dat bovendien ware in te krimpen, minder kostbaar gemaakt moeten worden; voorts ware aan de inrichtingen tot vorming van den officier, die zouden blijven bestaan, ook voor reserve-officieren, de gelegenheid open te stellen om hunne vakstudiën te maken. Het behoeft toch geen betoog, dat en de dure opleiding en het groote aantal beroepsofficieren tot uitgaven nopen, die bij eene toekomstige rationeele legerhervorming onmogelijk beschikbaar te stellen zijn.
- 3°. Het onder 2° ten aanzien van de beroepsofficieren gezegde, geldt evenzeer voor het lagere kader. Dit toch moet worden verjongd en wel zoodanig, dat daaruit niet alleen die personen worden verwijderd, die in verband met hun ouderdom of hunne fysieke gesteldheid niet meer in staat mogen worden geacht te presteeren, wat billijkerwijze met het oog op hunne goede bezoldiging van hen kan en moet worden geëischt; maar tevens moet voor eene voortduurende strooming in dat kader worde zorggedragen, die ons jonge, krachtige, energieke onderofficieren en korporaa's verschafft, die lust in den dienst behouden en, met het vooruitzicht op een verzekerde toekomst na het eindigen van hun dienstverband, hun taak in het leger met opgewektheid vervullen. Daartoe is het noodig, dat behoudens de nauwkeurig te omschrijven uitzonderingen dit kader, mits aan daartoe te stellen eischen voldoende, na twaalf- of vijftienjarigen dienst in het leger, in eene andere staatsbetrekking een toekomst vinden kan.

Het is daarvoor een gebiedende eisch, dat de Ambtgenooten van den Minister van Oorlog niet langer onwillig worden bevonden, om dezen in de uitvoering van den bedoelden, ook elders met goeden uitslag toegepasten maatregel te steunen, want zonder hun hulp en hunne medewerking is eene wettelijke regeling van deze gelegenheid — en deze is, wil zij doeltreffend zijn, noodig om de vereischte zekerheid te verschaffen — niet uitvoerbaar. Die Ambtgenooten dienen niet uit het oog te verliezen, dat wanneer zij zich nog langer tegen een gemeenschappelijk samengaan in dezen blijven verzetten, zij tegen het belang der publieke zaak handelen, want komt eene zoodanige regeling niet tot stand, dan kan het beroepskader niet verkregen worden, dat alleen in staat zal zijn om bij de invoering van eene legerorganisatie, waarbij aan oefenplicht voor de niet tot het leger behoorenden, de vereischte aandacht geschonken is, — en daar moet het heen —, zijn taak naar behooren te vervullen.

- 4°. Verhooging van den dienstplichtigen leeftijd met één jaar, opdat de waarborg verkregen wordt, dat de militieplichtigen fysiek meer ontwikkeld en dus ook tegen vermoeienissen en ontberingen beter bestand hun eersten dienst in het leger verrichten. Tot gelijk doel ware in de wet eene bepaling op te nemen, tengevolge waarvan aan lichamelijk nog niet voldoende ontwikkelden, hoogstens twee achtereenvolgende malen, één jaar uitstel van opkomst onder de wapenen verleend kan worden.
- 5°. Vrijstelling van kostwinners in den ruimsten zin, zoodat de dienstplicht voornamelijk rust op de schouders van de meer gegoeden en de meest ontwikkelden. Behalve dat op die wijze, ook uit een sociaal oogpunt, de rechtvaardigheid het best wordt betracht, verschaft deze maatregel ook nog het voordeel, dat daarmede uit den aard der zaak de kadervorming tevens wordt gebaat.

Het evengenoemde beginsel zou ook moeten worden toegepast, wanneer het geldt de voor *volledige oefening* aan te wijzen dienstplichtigen af te scheiden van de overigen, die slechts voor *verkorte oefening* in aanmerking behoeven te komen.

- 6°. Opheffing van het tegenwoordig instituut van het reservekader en vorming van het volgens de organisatie benooidigde kader uit de militie in den troep en met de lichting, waarvan het deel uitmaakt. Moge het nu ook al een voordeel zijn, dat het reservekader, voor zooveel het den dienstplichtigen leeftijd heeft, om zoo te zeggen boven en behalve de jaarlijksche lichting in de sterkte van het leger medetelt, dit voordeel zal bij algemeenen oefenplicht, in welk geval het geheele jaarlijks beschikbare en tot dienst geschikte contingent, zij 't ook voor oefeningstijden van verschillenden duur, wordt ingelijfd, wegvallen; het mag dus thans niet zoo zwaar wegen, dat een zoo weinig aan het doel beantwoordende instelling als deze, waarbij eene bepaalde klasse der maatschappij bijzon-

der wordt bevoorrecht, langer dan noodig is bestendig blijft.

- 7°. Vermeerdering van den voorraad munitien met toebehooren tot eene zoodanige hoeveelheid, dat de verdediging niet alleen reeds door gebrek daaraan binnen enkele weken worde verlamd, — tevens ware er naar te streven zich in dat opzicht voor tijden van oorlog zooveel mogelijk van het buitenland vrij te maken, door de aanmaak daarvan binnen de Stelling van Amsterdam te verzekeren.

Wanneer men de cijfers naslaat, die in de oorlogsbegrooting ten aanzien van den voorhanden voorraad zijn opgeteekend en men vergelijkt die met de behoeften, welke o. m. de Zuid-Afrikaansche oorlog reeds nu overtuigend heeft aangetoond, dan slaat de schrik om het hart, — daarom bezuiniging op het oorlogsbudget door schrapping van alle onnutte uitgaven.

- 8°. Voorbereiding van de gymnastische vooroefening *buiten* het leger, door de gymnastiek *in* het leger onder behoorlijke deskundige leiding te stellen en deze ook dienstbaar te maken aan gene. Te dezer zake kan van uit het leger een krachtige stroom tot weerbaarmaking van het volk uitgaan, door op onbekrompen wijze ook voor niet-militairen de gelegenheid open te stellen aldaar een cursus te doorloopen, die de bevoegdheid tot het geven van elementair gymnastisch onderwijs in zulk een omvang verleent, dat daarvan ten bate der vooroefening buiten het leger door het geheele land partij getrokken kan worden.

- 9°. Afwerking van een meer geconcentreerd verdedigingstelsel, dat minder kosten en krachten bindt.

Wanneer in den voren omschreven zin de hand aan den ploeg geslagen wordt en deze met een vasten wil, het einddoel steeds voor oogen, wordt voortgedreven in het volksleven, dan kan in den loop van een jaar of tien veel tot stand worden gebracht, waarmede een rationeele grondslag voor eene doelmatige reorganisatie van ons weervermogen ware te verkrijgen.

De ingediende legerwetten sturen niet naar dat einddoel en kunnen dus ook geen overgang daarheen vormen. Zij trachten veel meer den bestaanden toestand in een grooteren en dus ook zooveel duurderen stijl te bestendigen. Het is daarom dat zij onze sympathie niet bezitten en dat wij hare aanneming door de Volksvertegenwoordiging ten zeerste zouden betreuren.